

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΣΤ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

1/15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1987

ΑΡΙΘ. 12

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ὁ Μέγας Παρακλητικός Κανών. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Δεκαπενταυγούστου. — Ἰωάννου Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικές, κανονικές καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Πρωτοπρεσβ. Γεωργ. Δ. Μεταλληνοῦ, Τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἡ ὑπαρκτική μας συνέχεια. — Ἰωάν. Δ. Δρούλια, Ἡ ὀντότητα τῶν Ἀγίων στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. — Πρεσβ. Γεωργίου Δρ. Χαραμαντᾶ, Τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ Μιχαήλ Ι. Γαλανοῦ. — Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Μαθήματα ὁρθοφωνίας. — Ἀθ. Χατζοπούλου, Ἡ ἐπέτειος βαπτίσματος τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου... — Ἀρχιμ. Ε. Ε. Ἐλευθερίου, Ὁ 15αύγουστος κατὰ τὸ Ψαλτήριον. — π. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Τὸ Συμβούλιον Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν γιὰ τὸν προσηλυτισμό. — Δημ. Φερύση, Ὁ Ἀπ. Παῦλος, πρωτοπόρος τῆς Ἐπικοινωνίας. — Γεωργ. Κατσούλα, Ἀθυμία καὶ πόνος κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην Χρυσόστομον. — Ἐπίκαρα. — Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, Εἰδήσεις ποῦ ἐνδιαφέρουν τοὺς Ἐφημερίους.

● ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθῆναι, Ἰακίου 1 — Τηλ. 72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179, 112 51 Ἀθῆναι.

Ο ΜΕΓΑΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΚΑΝΩΝ

Κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Δεκαπενταυγούστου ἰδιαίτερα μᾶς κατανύσσει ὁ Μέγας Παρακλητικός Κανὼν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον. Ὁ κανὼνας ἀπὸ τὰ ἑκατομμύρια τῶν Ὁρθοδόξων πιστῶν συγκινεῖται, διότι αἰσθάνεται ὡς ἰδικά του τὰ προσωπικὰ βιώματα τοῦ πονεμένου ποιητοῦ τοῦ Κανόνος.

Τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ δείγμα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνογραφίας δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Θεόδωρο Β' Λάσκαρι (1222 - 1258), ὁ ὁποῖος καταφεύγει στὴ Μητέρα καὶ Παρηγορήτρια ὄλων τῶν θλιμμένων, στὴν Παναγία Μητέρα τοῦ Αντρωτοῦ, γιὰ νὰ ἀντλήσῃ παρηγοριά, ἐνίσχυσι καὶ ἴασι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Ὁ Θεόδωρος Β' Λάσκαρις, — πὺν διακρίθηκε ὡς βασιλεὺς, ὡς θεολόγος καὶ ὡς φιλόσοφος — ἐνωιωθε ψυχικῇ κατάθλιψι προῶτον διότι εἶχε τύφους γιὰ τὴν τραχύτητα καὶ σκληρότητα, πὺν ἔδειξεν ὡς ἐπίγειος ἄρχων, δεύτερον διότι ἔχασε πρόωρα τὴν πολυγαπημένη σύζυγό του Ἑλένη, ἡ ὁποία πέθανε μόλις σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν, ἀφοῦ εἶχε κάμει πέντε παιδιά, καὶ τρίτον διότι ὑπέφερεν ἀπὸ τὴν κακὴν κατὰστασι τῆς πολὺ κλονισμένης ὑγείας του, ἔνεκα τῆς ὁποίας πρόωρα, διὰν ἦσαν σὲ ἡλικία 36 ἐτῶν, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον. Ἡ ἀναζήτησις τοῦ θεοῦ ἐλέους τὸν ὠδήγησε ὥστε λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του νὰ δεχθῇ τὸ μοναχικὸ σῆμα καὶ νὰ μετονομασθῇ Θεοδόσιος.

Ὅλος ὁ πλοῦτος τῶν συναισθημάτων τοῦ πάσχοντος ποιητοῦ καὶ τῆς ἐνδόμυχης ἱκετευτικῆς του διαθέσεως καθρεφτίζεται σὺς στίχους τοῦ Μεγ. Παρακλητικοῦ Κανόνος, πὺν ἀπεινῶνται στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο καὶ δονοῦν τὶς καρδιὰς τῶν ἑκατομμυρίων τῶν Ὁρθοδόξων πιστῶν, μέσα σὺς ὁποῖες πάλλονται χορδὲς ἀνάλογες πρὸς ἐκεῖνες, πὺν πάλλονταν στὴν ψυχὴ τοῦ βασιλέως - ποιητοῦ. Ἔτσι ὅλοι ἐπαναλαμβάνομε μαζί του:

«Παράκλησιν ἐν ταῖς θλίψεσιν οἶδα καὶ τῶν νόσων ἱατρὸν σε γινώσκω»· «ἐκύνκλωσαν αἱ τοῦ βίου με ζάλαι ὥσπερ μέλισσαι κηρίον, Παρθένε»· «ἐπίβλεπον ἐν εὐμενείᾳ, Πανύμνητε Θεοτόκε, ἐπὶ τὴν ἐμὴν χαλεπὴν τοῦ σώματος κάκωσιν καὶ ἴασαι τῆς ψυχῆς μου τὸ ἄλγος»...

Ὅπως τόνοιε ὁ Καθηγητὴς κ. Ν. Τωμαδάκης, ὡς πρόσθετα «μεταφέρει παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ὑψηλοῦ Βασιλέως - Υἱοῦ τῆς τῆς παράκλησιν τῶν χειμαζομένων πιστῶν. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸν δι' αὐτόν εἰς τὴν μακρὰν αὐτὴν λιτανεῖαν ἱκετεύει, κατελθὼν τοῦ ἐπιγείου θρόνου καὶ ἀποβαλὼν τὸ ἀνθρώπινον μεγαλεῖον (ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο ἀκόμη σημαντικώτερος) εἰς τῶν πλέον πεπαιδευμένων, λογίων βασιλέων, Θεόδωρος ὁ Β'» (Ν. Β. Τωμαδάκης, Παρακλητικοὶ Κανόνες: Θρ. καὶ Ἠθ. Ἑγκυκλ., τόμ. 10, Ἀθῆναι, 1960, σ. 39. Πρὸς. Χρ. Κρικώνη, Θεοδώρου Β' Λασκάρεως περὶ Χριστιανικῆς Θεολογίας Λόγοι, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 35 - 39).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Γ' ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΑΣ ΠΕΡΙΚΟΠΑΣ
ΤΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

1. Ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Μικρᾶς Παρακλήσεως (Λουκ. 1,39-49,56)

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

5. Η ΥΠΕΡΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ.

*«Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί,
καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου».*

Ὡς ἀπόηχον τῶν λόγων τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ ἤκουσε καὶ ἀπὸ τὸ στόμα τῆς συγγενοῦς τῆς Ἑλισάβετ τὴν ἐγκωμιαστικὴν αὐτὴν φράσιν ἡ Παναγία Παρθένος.

«Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί», εἶπε πρὸς Αὐτὴν ὁ Ἀρχάγγελος. Τὸ ἐπανάλαβε καὶ ἡ Ἑλισάβετ, μὲ τὴν προσθήκην· καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου».

Πράγματι· «ὕπερευλογημένη ὑπάρχεις» ἡ Θεοτόκος Παρθένος. Καὶ οἱ λόγοι εἶναι προφανεῖς. Περιλαμβάνονται εἰς τὸ ἐξαίρετον πρὸς Αὐτὴν μῆνυμα τοῦ οὐρανοῦ ἐπισκέπτου:

«Ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν».

Τρεῖς σωτηριῶδες ἀλήθειαι περικλείονται εἰς τὸ ἀρχαγγελικὸν τοῦτο μῆνυμα.

1. «Ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ». Πρωτάκουστον τὸ μῆνυμα· καὶ μυστηριώδες τὸ γεγονός. Παρθένος Αὐτή, ἀγνή καὶ ἄσπιλος καὶ ἀμόλυντος, θὰ ἔχῃ μίαν ἀνεμνήνευτον, ὑπερφυσικὴν σύλληψιν, ὑπερβαίνουσαν τὴν φυσικὴν καὶ διολογικὴν τάξιν. Καὶ θὰ γεννήσῃ ἄνευ μεσολαδήσεως ἀνδρὸς τὸν Θεάνθρωπον!

«Ὁ θαύματος καινοῦ πάντων τῶν πάλοι θαυμάτων!
Τίς γὰρ ἔγνω μητέρα ἄνευ ἀνδρὸς τετοκυῖαν;...»
(Ἰω. Δαμασκηνός)

Ἦτο τοῦτο ἔκτακτος καὶ μοναδικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Χριστὸς ἔπρεπε νὰ γεννηθῇ ἐκ Παρθένου «ἀπειράνδρου». Καὶ ὅχι κατὰ τὸν συνήθη φυσικὸν τρόπον.

Αὐτὸ ἦτο ἀναγκαῖον, διὰ νὰ μὴ προσλάβῃ ὁ Χρι-

στὸς τὴν μολυσμένην ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἀνθρωπίνην φύσιν, ὅπως διέφθειρεν αὐτὴν ἡ παράδασις τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδάμ· ἀλλ' ὡς νέος Ἀδάμ, ὡς νέος γενάρχης ὁ Χριστὸς, νὰ προσλάβῃ ἐκ Παρθένου τὴν ὑγιᾶ ἀνθρωπίνην φύσιν, ὅπως αὕτη ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Πλάστου, καὶ ὅπως εἶχεν αὐτὴν καὶ ὁ πρωτόπλαστος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδάμ, πρὶν ἁμαρτήσῃ.

Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ὑπερφύως, «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου».

2. Ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοῦ καὶ «εὐλογημένη ἐν γυναιξί» ἡ Παναγία ἀξιοθεῖσα νὰ «τέξῃ υἱόν» ἐκ Πνεύματος Ἁγίου, καὶ νὰ φέρῃ εἰς τὸν κόσμον, ὡς «εὐλογημένον καρπὸν τῆς κοιλίας Τῆς» τὸν Θεάνθρωπον Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Ἐκείνον, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ προφητικὸς λόγος ἔλεγε, διὰ τοῦ Ἡσαίου· «Παῖδ' ὅν ἐγεννήθη ἡμῖν· Υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν... Καὶ καλέσεται τὸ ὄνομα Αὐτοῦ μεγάλῃς δοσυχῆς ἄγγελος... Θεὸς ἐσχυρός... ἄρχων εἰρήνης» (Ἠσ. 9,6).

Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινε διὰ τῆς Θεοτόκου «ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». Αὐτὸν δὲ τὸν τίτλον συνηθέστατα ἐχρησιμοποίησε διὰ τὸν Ἐαυτὸν Του ὁ Χριστὸς. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐτόνιζεν ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπηγγελμένος Μεσσίας καὶ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Αὐτὸς δηλ. τὸν ὅποιον προανήγγειλεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς πρωτοπλάστους, προτοῦ ἐξέλθουν ἀπὸ τὸν Παράδεισον· ὅτι θὰ ἔλθῃ ἐν καιρῷ τὸ «σπέρμα τῆς γυναικὸς» διὰ νὰ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφους [τοῦ διαβόλου] (Γεν. 3,15).

Ὁ συνδυασμὸς τῶν ἐκφράσεων «ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» καὶ «τὸ σπέρμα τῆς γυναικὸς» δηλοῖ σαφῶς τὸν Χριστὸν, ὡς τὸν ἐκ τῆς Παναγίας Παρθένου σαρκωθέντα Μεσσίαν καὶ λυτρωτὴν τοῦ ἀνθρώπου γένους. Ὅταν δὲ ὁ Ἰδιος ἔλεγε, πρὸ τοῦ Πάθους Του, πρὸς τὸν Καϊάφαν· «ἀπ' ἂν τι ὀφείσθῃς τὸν υἱόν τοῦ ἀνθρώπου»

που καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς
δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν
νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ» (Ματθ. 26,64),
διεκήρυξε τὴν θεότητά Του· ὅτι δηλ. δὲν εἶναι ἀπλῶς
«υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», ἀλλὰ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος (πρὸβλ.
Ματθ. 16,27 καὶ 25,31). Διότι μόνον ὡς «Θεάνθρω-
πος» δύναται νὰ σώσῃ τὸν κόσμον.

3. Αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὄνομα Του, ὅπως τὸ ἀνήγγειλεν
εἰς τὴν Παναγίαν ὁ ἀρχάγγελος· «τέξῃ υἱὸν καὶ
καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰη-
σοῦν». Εἶναι τ.έ. διὰ μὲν τὸν Θεόν «ὁ Ὑἱὸς
Τοῦ ὁ ἀγαπητός», διὰ δὲ τοὺς ἀνθρώπους
ὁ Σωτὴρ (ἐβραϊστὶ Ἰησοῦς), «ἐν ᾧ
ἡ ὑδὸς κησεν» ὁ Θεὸς νὰ σώσῃ τὸν κόσμον.

Τὸ ὄνομα «Ἰησοῦς» ἐκφράζει τὴν ἰδιάζου-
σαν σχέσιν τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ὡς
Σωτὴρ. Καὶ δὴ σχέσιν προσωπικὴν πρὸς ἕνα ἕκαστον
τῶν σωζομένων ὑπ' Αὐτοῦ. Δὲν εἶναι δηλ. μόνον συλ-

λογικῶς σωτὴρ τοῦ κόσμου· ἀλλὰ καὶ ἰδικός μου καὶ
ἰδικός σου καὶ τοῦ καθενὸς ἐξ ἡμῶν. «Ὁ σοὶ δὲ
ἐλάβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς
ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι,
τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα
αὐτοῦ» (Ἰω. 1,12).

Διὰ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὁ «Χριστὸς Ἰησοῦς»
ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶ-
τός ἐ ἐμὶ ἐγώ, ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος
Παῦλος.

Τὸ συνειδητοποιεῖς, ἀδελφέ μου, ὅτι ἦλθε διὰ τὴν
σωτηρίαν σου; Μήπως τυχὸν Τὸν ἀγνοεῖς;..

Προβληματίσου πάντως περὶ τοῦ θαθμοῦ τῆς προσω-
πικῆς σου σχέσεως πρὸς Αὐτόν.

Σύνδεσε τὰς Παρακλήσεις σου πρὸς τὴν Παναγίαν
μὲ αὐτὸ τὸ θεμελιῶδες προσωπικόν σου θέμα.

2. Ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Μεγάλης Παρακλήσεως (Λουκ. 1, 38-42· 11, 27-28)

1. Αἱ ἐπισκέψεις μας

«Εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς κόμην τινὰ γυνὴ
δέ τις ὀνόματι Μάρθα ἐπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν
οἶκον αὐτῆς. Καὶ ἡδὲ ἦν ἀδελφὴ καλουμένη
Μαρία, ἥ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας
τοῦ Ἰησοῦ ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ».

Ἦτο μεγάλη ἡ τιμὴ καὶ ἐξαιρετικὴ ἡ εὐτυχία διὰ
τὸ σπίτι ἐκεῖνο πού τοῦ ἔκαμε τὴν ἐπίσκεψιν ὁ Χρι-
στός. Ἦτο τὸ σπίτι τῶν τριῶν ἀδελφῶν: τοῦ Λαζάρου,
τῆς Μάρθας καὶ τῆς Μαρίας. Ἦτο φιλικὸ σπίτι
διὰ τὸν Κύριον καὶ ἀπελάμβανε συγχά αὐτῆς τῆς τιμῆς
νὰ δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν Του. Ἀκριβῶς δὲ ἡ περικοπὴ
αὐτῆ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ, πού ἀναγινώσκεται
εἰς τὰς παρακλήσεις, μᾶς πληροφορεῖ διὰ μίαν ἐκ τῶν
ἐπισκέψεων ἐκείνων τοῦ Κυρίου· καὶ μᾶς δίδει τὴν εὐ-
καιρίαν νὰ κατανοήσωμεν, πῶς ἡ Μαρία ἠθέλησε νὰ
ἀξιοποιήσῃ τὴν εὐκαιρίαν πού ἀπήλαυσε. Ὅλίγαι δὲ
σκέψεις ἐπάνω εἰς τὸ θέμα αὐτὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ
Κυρίου καὶ τῆς ἀξιοποιήσεως αὐτῆς ἐκ μέρους τῆς Μα-
ρίας, ἃς ἀποτελέσουν τὸ περιεχόμενον τῆς σημερινῆς
ὁμιλίας· καί, ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὰς ἄλλας παρακλήσεις,
θὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς περικοπῆς, διὰ
νὰ ἀντλήσωμεν διδάγματα θεμελιώδη, κοινωνικὰ καὶ
οἰκογενειακά.

1. Ὁ Κύριος τιμᾷ διὰ τῆς ἐπισκέψεώς Του ἕνα
σπίτι. Δὲν εἶναι ἡ μόνη περίπτωσις πού χαρίζει αὐτὴν
τὴν εὐλογίαν, διὰ μιᾶς ἐπισκέψεώς Του, εἰς μίαν οἰκο-
γένειαν. Καὶ εἰς τὸ σπίτι τοῦ Ζακχαίου εἰσῆλθε καὶ
ἔδωκε τὴν εὐλογίαν Του. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διδασκα-
λίαν Του δὲν παρέλειψε νὰ περιλάβῃ τὸ ζήτημα τῶν
ἐπισκέψεων εἰς τὰ καθήκοντα τῶν ἀνθρώπων.

Αἱ ἐπισκέψεις εἶναι ἕνα θέμα κοινωνικόν. Αἱ ἀν-

ταλλαγαὶ ἐπισκέψεων εἶναι τόσο συνήθεις καὶ τόσο
καθημεριναί. Καὶ ὅταν ἕνα γεγονός, εἴτε εὐχάριστον
εἴτε δυσάρεστον, συμβαίῃ εἰς μίαν φιλικὴν μας οἰκο-
γένειαν, τὸ καθήκον τῆς ἐπισκέψεως μᾶς φαίνεται ἐπι-
βεβλημένον· αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ ἐφαρμόσωμεν
αὐτὸ πού εἶπεν ὁ Χριστὸς «χαίρειν μετὰ
χαίρων τῶν καὶ χαίρειν μετὰ
καίρων τῶν». Ὅταν κάπου ὑπάρχῃ θλίψις ἢ
συμβαίῃ κάποια περιπέτεια, θεωρεῖται ὑποχρέωσις,
διὰ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γνωστούς, νὰ κάμουν μίαν
ἐπίσκεψιν εἰς τὸν πάσχοντα ἀδελφόν, διὰ νὰ τὸν τονώ-
σουν, νὰ τὸν παρηγορήσουν. Καὶ ὅταν πάλιν ἕνα γεγο-
νὸς εὐχάριστον συμβαίῃ, θεωρεῖται ἐπίσης ὑποχρεω-
τικὴ ἢ ἐπίσκεψις, μολονότι περισσότερον κινεῖται κα-
νεὶς εἰς συμπάθειαν καὶ μεταβαίνει «εἰς οἶκον πένθους»,
ἐνῶ, πρέπει νὰ ἔχῃ μεγάλην εὐγένειαν ψυχῆς διὰ νὰ
συμμετάσχῃ εἰς τὴν χαρὰν τοῦ ἄλλου.

Ἄλλ· ὁ Κύριος, ὅπως θὰ ἐνθυμῆσθε ἀπὸ τὴν Εὐαγ-
γελικὴν περικοπὴν περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, θεωρεῖ
τὸ καθήκον τῆς ἐπισκέψεως πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ
τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην, ὡς στοιχειώδη ὑποχρέωσιν τοῦ
χριστιανοῦ. Κατὰ τὴν μελλούσαν κρίσιν ὁ Κύριος θὰ
εἴπῃ πρὸς τοὺς ἐκ δεξιῶν Αὐτοῦ· «... ἡ σθε νη-σα,
καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ
ἡμῶν, καὶ ἦλθετε πρός με». Καὶ
πρὸς τοὺς ἐξ εὐωνύμων θὰ εἴπῃ· «... ἀσθενῆς
(ἡμῶν) καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ
ἐπεσκέψασθέ με».

2. Περὶ τοῦ ὅτι ἡ ἐπίσκεψις τοῦ χριστιανοῦ εἰς
τὴν χαρὰν ἢ τὸ πένθος τοῦ ἄλλου εἶναι καθήκον, δὲν
χρειάζεται περισσότερα ὑπόμνησις ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου.
Ἐν τούτοις, ὡς κοινωνικοὶ ἄνθρωποι, πρέπει νὰ ἔχω-
μεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι τὸ καθήκον τῆς ἐπισκέψεως δὲν
ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν παρηγορίαν κατὰ τὴν θλίψιν

ἢ εἰς τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν χαρὰν τοῦ ἄλλου. Ἀλλὰ εἶναι ἓνα μέσον κοινωνικῆς ἐπαφῆς. Εἶναι ἓνας τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου, ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως, πολλὰ τὰ ἀγαθὰ δύνανται νὰ ἐπιτευχθῶν. Ὅταν μένωμεν ὁ ἓνας μακρὰν τοῦ ἄλλου, ἢ ἀπόστασις δὲν εἶναι μόνον τοπική, ἀλλὰ αἰσθάνεσαι τὸν ἄλλον σὰν ξένον καὶ δημιουργεῖται καὶ μεταξὺ οἰκείων καὶ φίλων μία ἀποξένωσις. Ὅταν ὁμοῦ δημιουργοῦνται ἐκ τοῦ πλησίον συναντήσεις καὶ «ἐπισυνάγωγαί», διὰ τὰς νὰ χρησιμοποiew τὴν λέξιν τοῦ Ἀποστόλου, συνδέονται στενότερον οἱ ἄνθρωποι. Ἐὰν οἱ ἀκολουθοῦντες τὸ κοινωνικὸν πρωτόκολλον δὲν παραλείπουν τὰς ἐπισκέψεις καὶ ἀντεπισκέψεις, διὰ τὸν χριστιανὸν ὑπάρχει ἐν προκειμένῳ κάτι περισσότερον ἀπὸ τὴν τυπικότητα· εἶναι μία εὐκαιρία ἐποικοδομῆς· μία εὐκαιρία ποὺ μπορεῖ κανεὶς καὶ νὰ ὠφελήσῃ καὶ νὰ ὠφεληθῇ. Ὁ μὲν Κύριος, μὲ τὴν ἐπίσκεψίν Του αὐτὴν, τονίζει τὸ καθήκον τῆς ἐπισκέψεως πρὸς τὸν πλησίον, ἢ δὲ Μαρία μὲ τὸν τρόπον ποὺ ἀνταπεκρίθη μᾶς δείχνει πῶς μποροῦμε νὰ ἐπωφεληθῶμεν ἀπὸ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐπισκέψεως.

Αὐτὸ βέβαια προϋποθέτει ὅτι θὰ ἔχωμεν καὶ τὴν διάκρισιν καὶ τὸ μέτρον, διὰ τὰς νὰ γνωρίζωμεν ποῦ καὶ πότε πρέπει νὰ κάνωμεν τὰς ἐπισκέψεις, ὥστε νὰ εἶναι ἀδιάβλητοι. Ἐπισκεπτόμενος ἓνα γνωστὸν σου, πρέπει νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ παρεξηγηθῇς διὰ τὸ ἀκατάλληλον τοῦ περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖον μπορεῖ νὰ εἶναι λόγος ποὺ ἀπαγορεύει εἰς σὲ τὴν ἐπίσκεψιν. Ἐπίσης ἢ διακρίσεις εἶναι χρήσιμος καὶ διὰ τὸν λόγον τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ σοφὸς Σολομών: «Σπάγει τὸν ἐλπίον, μὴ ποτε πλησθεῖς μισήσεως» (Παροιμ. 25,17). Δηλαδή μὴ παραπηγαίνεις καὶ μὴ εἶσαι τόσο πρόχειρος εἰς τὰς ἐπισκέψεις σου, μήπως εἰς τὸ τέλος ὁ ἄλλος σὲ θαραθῇ καὶ σὲ ἀποσπαραξῇ. Ἰδοὺ, λοιπόν, τὸ μέτρον καὶ ἡ σύνεσις.

3. Ἀλλὰ διὰ τὸν χριστιανόν, εἴτε ὅταν κάνῃ ἐπίσκεψιν, εἴτε ὅταν δεχθῇ, εἶναι μία εὐκαιρία ἐποικοδομῆς καὶ ὠφελείας. Εἴδατε τὴν Μαρίαν; Μόλις ὁ Κύριος τῆς κάνει τὴν ἐπίσκεψιν, θεωρεῖ ὅτι εἶναι εὐκαιρία νὰ καθίσῃ κοντὰ Του καὶ νὰ ὠφεληθῇ· «καὶ παρὰ καθεῖς αὐτῆς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ». Αὐτὴ ἡ λέξις «παρὰ καθεῖς αὐτῆς», ἐὰν προσέξωμεν τὸ νόημά της, βλέπομεν ὅτι μᾶς παρουσιάζει τὴν Μαρίαν μὲ τὴν κατανόησιν, ὥστε δὲν ἐθεώρησεν ἀρκετὸ «στὰ πεταχτά» νὰ πηγαινοέρχεται καὶ νὰ ἀκούῃ κάποιαν λέξιν, ἀλλὰ «παρὰ καθεῖς αὐτῆς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ». Ἐσκέφθη ὅτι ἔχει τὴν εὐκαιρίαν

μᾶς ἐπισκέψεως τοῦ θείου Διδασκάλου, καὶ πρέπει νὰ φωτισθῇ ἀπὸ τοὺς λόγους Του.

Καὶ ἡμεῖς, ὅταν δεχώμεθα ἐπισκέψεις προσώπων ποὺ μποροῦν νὰ μᾶς ὠφελήσουν, νὰ μᾶς συμβουλευσούν, νὰ μᾶς διδάξουν, νὰ μᾶς στηρίξουν πνευματικῶς, πρέπει νὰ ἐπωφελοῦμεθα τῶν εὐκαιριῶν αὐτῶν, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ ἡ συζήτησις ἢ κατὰλληλος, χωρὶς σπατάλην τοῦ χρόνου εἰς ἄσκοπα πράγματα. Ὅταν κάνωμεν ἢ δεχώμεθα ἐπισκέψεις, πρέπει καὶ νὰ ὠφελοῦμεν καὶ νὰ ὠφελοῦμεθα. Νὰ ὠφελοῦμεθα, δίδοντες εἰς τοὺς ἄλλους ἀφορμὴν νὰ μᾶς προσθέτουν κάτι ἀπὸ τὴν πείραν των καὶ τὴν κατάρτισίν των· ἀλλὰ καὶ νὰ ὠφελοῦμεν τοὺς ἄλλους μὲ τὸ περιεχόμενον τῶν συζητήσεών μας. «Ὁ λόγος ὁ μὲν πάλιν οὗτος ἐν χάριτι, ἅλα τι ἤρτυμένος» (Κολ. 4,6). Δηλαδή τὰ λόγια μας νὰ εἶναι μὲ τὸ ἅλας τῆς χριστιανικῆς γνώσεως ἡρτυμένα. Καὶ ὅταν εἰς τὰς ἐπισκέψεις ὑπάρχῃ ὁ λόγος ὁ «ἅλα τι ἤρτυμένος», ἐξάπαντος κάτι τὸ ἐποικοδομητικὸν θὰ προκύψῃ.

Ἰδοὺ λοιπόν, ὅτι κάτι τὸ ὅποιον διὰ τοὺς κοσμοκῶς ἀνθρώπους ἀποτελεῖ τύπον, διὰ τὸν χριστιανὸν εἶναι καθήκον νὰ γίνεται ἀφορμὴ ὠφελείας.

Ἄς εἴμεθα λοιπόν τακτικοὶ εἰς προσφορὰν ἀγάπης, εἴτε χαίροντες διὰ τὴν χαρὰν τοῦ ἄλλου, εἴτε συμμετέχοντες εἰς τὴν θλίψιν του. Καὶ θὰ βλέπωμεν ὅτι αὐτὲς οἱ εὐκαιρίες θὰ συντελέσουν διὰ τὸν «εὐαγγελισμόν» τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ γνώσεως, καὶ τῶν ἄλλων καὶ τὸν ἰδικόν μας. Καὶ τότε ὁ Κύριος, ὅπου «εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι», θὰ εἶναι. «ἐν μέσῳ αὐτῶν», πάροχος εὐλογίας καὶ χάριτος πολλῆς.

«ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ»

Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία μὲ τὸ εἰδικὸ ἱεραποστολικὸ περιοδικὸ «Πάντα τὰ Ἐθνη»

★ πληροφορεῖ ὑπεύθυνα γιὰ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο ποὺ ἀσκεῖ σήμερα ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία,

★ περιγράφει τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ἀσκεῖται ἡ ἱεραποστολή.

Ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομητὲς μποροῦν νὰ στείλουν τὴν ἐτήσια συνδρομὴ τους (300 δρχ.) στὴ διεύθυνση:

Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος — «Πάντα τὰ Ἐθνη», Ἴω. Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα. Τηλ. 7212.112.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ**
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

Κατὰ τὶς καθαγιαστικὲς εὐχὲς τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς μεταλήψεως καὶ τοῦ ραντισμοῦ μὲ τὸ καθαγιασμένο νερὸ χορηγεῖ τὴν εὐλογία, ποὺ «ἀποσιμῇ» τοὺς «ρῦπους τῶν παθῶν» καὶ θεραπεύει τὶς ἀσθένειες καὶ «τὰς νόσους ψυχῆς τε καὶ σώματος» (εὐχὴ «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μέγας τῇ βουλῇ...»), ἡ καταπέμπεται σ' αὐτὸ ἡ εὐλογία καὶ ἡ χάρις τῶν ἱαμάτων, ὥστε νὰ καταξιούμεθα δι' αὐτοῦ τῆς ἀπολυτρώσεως «τῶν τε ψυχικῶν ἀρρωστημάτων καὶ τῶν σωματικῶν ἀλγηδόνων» πρὸς «ἴσιν ψυχῆς τε καὶ σώματος» (εὐχὴ «Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ὑψιστος...»).

Παρά τὰ ἀνωτέρω κοινὰ σημεῖα, εἶναι εὐκόλο νὰ διακρίνη κανεὶς ὅτι ἡ ἔμφασις στὸ μικρὸ ἁγιασμὸ δίδεται περισσότερο στὴν ἴσιν τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν ἀσθενειῶν, ἐνῶ στὸν μεγάλου ἁγιασμὸ τὸ ἀνωτέρω αἶτημα ἐντάσσεται, μαζὶ μὲ ἄλλα παρόμοια, στὸ κυριαρχοῦν θέμα τῆς εὐλογίας τῆς φύσεως τῶν ὑδάτων διὰ τοῦ θαπτίσματος τοῦ Κυρίου. Ὁ ἁγιασμὸς τῶν ὑδάτων τῶν Θεοφανείων εἶναι πραγματικὸ «γεγονός» γιὰ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάμνησις καὶ πραγματικὴ λειτουργικὴ παρουσία τοῦ σωτηριώδους γεγονότος τοῦ θαπτίσματος τοῦ Κυρίου μὲ ὅλο τὸ θάρος τῶν συνεπειῶν του στὴ ζωὴ τοῦ καθενὸς πιστοῦ χωριστὰ καὶ τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι δὲ γνωστὸ ὅτι ὁ ἁγιασμὸς τοῦ ὕδατος κατὰ τὰ Θεοφάνεια ἦταν ἀκριβῶς ὁ καθαγιασμὸς τοῦ ὕδατος τοῦ ἁγίου θαπτίσματος, στὸ ὁποῖο ἐθαπτίζετο πρῶτα ὁ σταυρὸς, εἰς ἀναπαράστασιν τῆς θαπτίσεως τοῦ Κυρίου, καὶ στὴ συνέχεια, ἀφοῦ ἀντλοῦσαν οἱ πιστοὶ γιὰ πόσι καὶ εὐλογία, θαπτιζόταν σ' αὐτὸ οἱ κατηχούμενοι. Μ' ἄλλα λόγια, τὸ ἁγιασμένο νερὸ τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ εἶναι αὐτὸ τὸ «εἶδος», κατὰ τὴ δογματικὴ ὁρολογία, τοῦ μυστηρίου τοῦ θαπτίσματος, τοῦ δευτέρου, μετὰ τὴ θεία εὐχαριστία μεγάλου μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ καὶ ἀποδίδεται μεγάλη τιμὴ σ' αὐτό, τὸ «σωτήριον ὕδωρ», ὅπως τὸ ὀνομάζει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων (Κατήχησης Μυσταγωγικῆς Β' 4). Καὶ δὲν εἶναι θέβαια ὀρθὸ ἢ πόσις του νὰ συγκρίνεται πρὸς τὴ θεία κοινωνία, τὴν μετάληψιν δηλαδὴ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, ὅπως ἡ λαϊκὴ εὐσέβεια τείνει νὰ πιστεύῃ, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε εἶναι τὸ δεύτερο μετὰ ἀπὸ αὐτὴ ἱερώτατο μυστηριακὸ εἶδος, τὸ καθαγιασμένο μὲ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος νερὸ τοῦ ἁγίου θαπτίσματος.

Αὐτὸ ἀκριβῶς μπορούμε νὰ συναγάγουμε καὶ ἀπὸ τὶς τυπικὲς διατάξεις ποὺ συνοδεύουν τὶς ἀκολουθίες αὐτὲς καὶ καθορίζουν τὸ χρόνο τῆς τελέσεως καὶ τῆς πόσεως τῶν δύο αὐτῶν ἁγιασμῶν. Ὁ μικρὸς ἁγια-

σμὸς τελεῖται μετὰ τὸ πέρας τῆς θείας λειτουργίας καὶ τὴ διανομὴ καὶ θρῶσι τοῦ ἀντιδώρου, τὴν κατάλυσι δηλαδὴ διὰ τῆς θρώσεως τοῦ ἀντιδώρου τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας. Ὁ μέγας ἁγιασμὸς τελεῖται καὶ πίνεται μετὰ τὴν ὀπισθάμβωνο εὐχὴ καὶ πρὸ τῆς διανομῆς καὶ τῆς θρώσεως τοῦ ἀντιδώρου, πρὸ τῆς καταλύσεως δηλαδὴ τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας. Τὴν τάξιν αὐτὴ συνοψίζει χαρακτηριστικὰ ἐκτενὲς τυπικὴ διάταξις, ποὺ ἀπαντᾶται μὲ παραλλαγὰς σὲ διάφορα χειρόγραφα. Τὴν παραθέτουμε κατὰ τὸν κώδικα Σινᾶ 1096 τοῦ IB' αἰῶνος: «Μετὰ δὲ τὴν μετάληψιν τῶν θείων μυστηρίων κατακλαστὸν οὐ δίδεται, οὐδὲ ὁ ψαλμὸς λέγεται, ἀλλὰ δίδονται κηρία τοῖς ἀδελφοῖς, ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει: "Ὁρθοὶ μεταλαβόντες" εἰτα "Ὅτι σὺ εἰ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν" καὶ ἡμεῖς τὸ "Ἀμήν" καὶ ψάλλομεν τροπάρια ἡχος πλ. δ' "Φωνὴ Κυρίου" ἐκ τρίτου. Καὶ τούτου ψαλλομένου ἐξερχόμεθα εἰς τὸν φωτιστήρα... καὶ πάντες θαπτιζόμενοι ἐκ τῆς τοῦ ὕδατος ραντίσεως καὶ πόσεως, εἰσέρχονται ἐν τῷ ναῷ ψάλλοντες "Ἐν Ἱορδάνῃ θαπτιζομένου σου, Κύριε". Εἰτα ὁ ἱερεὺς: "Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν" καὶ λέγει τὴν ὀπισθάμβωνο εὐχὴν. Εἰτα λέγει τὸν ψαλμὸν καὶ λαμβάνομεν τὸ κατακλαστόν». Μεταγενέστερες διατάξεις προτάσσουν τὴν ὀπισθάμβωνο τῆς τελέσεως τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ. Τὸ «Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον...» καὶ ἡ ἀπόλυσις μένουν ὅμως καὶ πάλι μετὰ τὴν τέλεσιν, τὸ ραντισμὸ καὶ τὴν πόσιν τοῦ ἁγιασμοῦ. Τὸ Τυπικὸ ἐπὶ παραδείγματι τῆς Μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος (κῶδ. Ἀθηνῶν 788 τοῦ IB' αἰῶνος) εἶναι πάρα πολὺ σαφές: «Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν ἱερέα τὴν ὀπισθάμβωνο εὐχὴν, μήτε τῆς εὐλογίας διδομένης, μήτε τοῦ συνήθους ψαλμοῦ, τοῦ "Εὐλόγησω τὸν Κύριον", λεγομένου, ἐξερχόμεθα πάντες ἐν τῷ λουτρῷ... πάντων ἁγιαζομένων καὶ μεταλαμβανόντων ἐκ τῆς τοῦ ἁγιάσματος μεταλήψεως καὶ ραντίσεως... εἰσερχόμεθα ἐν τῷ ναῷ... εὐθὺς δίδεται ἡ εὐλογία, λεγόντων ἡμῶν τὸν λγ' ψαλμὸν, τὸ "Εὐλόγησον τὸν Κύριον"...». Ἀλλὰ καὶ τὰ σύγχρονά μας Τυπικά, ποὺ προφανῶς ἐκ παραδρομῆς μεταθέτουν τὸν μεγάλου ἁγιασμὸ μετὰ τὸ «Εἴη τὸ ὄνομα...», καὶ πάλιν μένουν πιστὰ στὴν ἀρχαία παράδοσιν, ποὺ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐκφράζει στὴν πράξιν τὴν προτεραιότητα τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ ἔναντι τοῦ ἀντιδώρου.

Ἡ ἀναδρομὴ στὰ κείμενα καὶ στὶς τυπικὲς διατάξεις τῶν δύο ἀκολουθιῶν τῶν ἁγιασμῶν ἔδειξε, νομίζω, καθαρά «τὸν σκοπὸν τῆς Ἐκκλησίας» γι' αὐτές. Παρά τὶς ὁμοιότητες, ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν Θεοφανείων ἔναντι τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν νεομηνιῶν εἶναι ἐμφανής, τόσο ὥστε νὰ δικαιολογεῖται ὁ παραδοσιακὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ μὲν πρώτου ὡς «μεγάλου», τοῦ δὲ δευτέρου ὡς «μικροῦ» ἁγιασμοῦ.

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

ΚΑΙ Η ΥΠΑΡΚΤΙΚΗ ΜΑΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑ (*)

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ

Ἐπίκ. Καθηγ. Παν)μίου Ἀθηνῶν

4. Τὸ "Ἀγίον Ὄρος καὶ ἡ σύγχρονη ἀλλοτρίωσις.

Ὁ μέγιστος κίνδυνος τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ ἀπώλεια τῆς ταυτότητός του, ἡ ἀλλοίωσις δηλαδή τῆς οὐσίας του, πού ἐπέρχεται μέ τὴν ἀναίρεση τῆς ἰδιαιτερότητάς του. Καμμιὰ δὲ ἀπολύτως σημασία δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ ὑπαρξὴ Ἑλληνικοῦ Κράτους χωρὶς Ἑλληνες...

Ἡ ἀλλοτρίωσις πραγματοποιεῖται ἐθνικὰ μέ τὴν ἀποσύνηθση τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ τὴν ἀπορρόφησή του ἀπὸ κάποιον ἄλλο. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Ἀραβοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας ὁ ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς δὲν ἀλλοτρίωθηκε. Ἀντίθετα, ἀνανεώθηκε καὶ ἀνασυντάχθηκε. Ὁ κίνδυνος παρουσιάσθηκε ἀδυσώπητος στὴ συνάντησή του μέ τὸ φράγκικο πολιτισμὸ τῆς Εὐρώπης. Ἡ συνάντησις αὕτη ἄρχισε ἤδη τὸν 14ο αἰῶνα νὰ λαμβάνει ἐπικίνδυνον χαρακτήρα. Εἶναι δὲ γεγονὸς ὅτι ἀνάμεσα στοὺς δύο αὐτοὺς πολιτισμοὺς καμμιὰ σύμπτωσις δὲν εἶναι δυνατή, παρὰ τίς γνωστὰς θεωρίας περὶ «μετακινήσεως» καὶ «συγγενείας» ἑλληνικοῦ καὶ φράγκικοῦ πολιτισμοῦ¹¹. Ἀνάμεσα τοὺς ὑπάρχει διαμετρικὴ ἀντίθεσις. Εἶναι «ἄλλο καὶ ἄλλο», γιὰ νὰ ἐπαναλάβουμε μίαν προσφιλὴ διατύπωσις τοῦ Μεγάλου Ἀγιορείτη Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Ὁ πρῶτος εἶναι πολιτισμὸς θεοκεντρικὸς - θεόνομος, κοινοτικός, οὐρανοδρόμος, ἀφοῦ στοχεύει στὴ θέωσι. Ὁ δεῦτερος ἀντίθετα εἶναι ἀνθρωποκεντρικὸς, ἀτομοκρατικὸς καὶ ρατσιστικὸς, ἐγκοσμοκρατικὸς μέ στόχο τὴν ἐγκόσμια ἐπιτυχία ὡς ἐνδοκοσμικὸ εὐδαιμονισμό.

Ἡ ἀνάμειξις τοῦ ἑλληνορθόδοξου μέ τὸ φράγκικο πολιτισμὸ, πού ἐπὶ αἰῶνες τώρα συνεχίζεται, ὁδηγεῖ ἀλματωδῶς στὴν ἀλλοίωσις τοῦ πρώτου καὶ τὴν ἐκφράγευσή του, κυρίως λόγῳ τῶν αἰσθημάτων μειονεξίας ἐκείνων τῶν Ἑλλήνων, πού πρῶτοι ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ μέ τὸ δυτικὸ πολιτισμὸ, δηλαδή τῶν διανοουμένων, τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκπροσώπων τῶν οἰκονομικῶν εὐρωσποτέρων τάξεων. Ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς κατέχονται ἀπὸ αἰσθήματα κατωτερότητος λόγω ἀγνοίας τῆς πολιτιστικῆς Κληρονομίας τοῦ Γένους, ὁδηγοῦνται στὴν «ξενομανία» καὶ «ξενοδουλεία», πού τὴ μεταδίδουν σ' ὅλους τοὺς χώρους τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, γιὰ αὐτοὺς ὡς

ἐθνικὴ ἡγεσία διαμορφώνουν τὴν κοινωνικὴ μας πραγματικότητα.

Ἀποδεικνύμεθα δὲ τελείως ἄσπλοι ἀπέναντι στὴν εἰσβολὴ τῶν ξένων πολιτισμικῶν στοιχείων, γιὰ τὴ μάθαινα νὰ δεχόμεσθε ἀναντίρρητα τὰ κριτήρια τῶν ξένων γιὰ τὴν ἀξιολόγησις τοῦ δικοῦ μας πολιτισμοῦ. Ἡ «γίβδωνική» θεώρησις τοῦ Βυζαντίου συνεχίζεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κοραΐ μέχρι σήμερα καὶ ἔπρεπε πρῶτοι οἱ Εὐρωπαῖοι (Κ. KRUMBACHER κ.λπ.) νὰ ἀποτιμήσουν θετικὰ τὸ Βυζάντιο, γιὰ νὰ ἀρχίσουμε καὶ μεῖς νὰ προσέχουμε τὰ δημιουργήματά του, μολονότι μέχρι σήμερα ὁ κοραϊκὸς ἀντιβυζαντινισμὸς ἐπηρεάζει τὴν λεγόμενη «προσδυτικὴ» παράταξις σὲ σημεῖο, πού νὰ μὴ μπορεῖ νὰ δεῖ τὸ Βυζάντιο / Ρωμανία περισσότερο ἀπὸ ἓνα μουσεῖο, πού ἔχει κάποια ἀξία, ἀφοῦ τὸ θαυμάζουν οἱ Ξένοι καὶ πληρώνουν, γιὰ νὰ δοῦν τὰ ἐκθέματά του!¹²

Ἡ ἀποσύνηθση τοῦ πολιτισμοῦ συντελεῖται μέ τὴν ὑποκατάστασις τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων του (π.χ. ἐγκατάλειψις τοῦ παραδοσιακοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ρυθμοῦ μέ τὴ λύσις τοῦ τσιμέντου καὶ τῆς τσιμεντοπολῆς). Ὑπάρχει δὲ ἓνα ἀξίωμα στὴ διαπάλῃ τῶν πολιτισμῶν: ὅταν ὁ ἐπὶ πλεονεκτήματα πολιτισμὸς καταπνέει καὶ ἀφομοιώνει τὸν ἐγχώριον, ἡ ἀπώλεια τῆς ταυτότητος εἶναι πληρέστερη. Εἶναι δὲ γνωστὴ καὶ ἡ ἀποσυνθετικὴ διαδικασία. Ὁ πολιτισμὸς, ὡς πλαίσιο ζωῆς, εἶναι συνισταμένη πολλῶν παραμέτρων. Ὅλα δὲ τὰ συστατικὰ στοιχεῖα του συνδέονται μεταξὺ τοὺς καὶ συνιστοῦν μίαν ἁλυσίδα. Ἄν λοιπὸν χαθεῖ κάποιος κρίκος, διασπᾶται ἡ ἁλυσίδα καὶ χάνεται ἡ καθολικότητα. Ἐνας δὲ νοθευμένος πολιτισμὸς εἶναι νεκρὸς, γιὰ τὴν χάνει πιά κάθε δυνατότητα αὐτοσυνειδησίας.

Ὑπάρχουν σημαντικὰ παραδείγματα μιᾶς τέτοιας διασπάσεως τῆς πολιτισμικῆς ἁλυσίδας στὸ δικό μας χωρὸ, πού τὰ ἀναλύει ὁ ARNOLD TOYNBEE. Π.χ. ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἀλφαβήτου σὲ λατινικόν, πού ἔκαμε ὁ Κεμάλ Ἀτατούρκ, ἦταν τὸ ἀποφασιστικὸ βήμα γιὰ τὸν ἐκδυτικισμὸ τῆς γείτονος Τουρκίας. Ἐνα Νοσοκομεῖο γιὰ τοὺς ξένους τεχνικοὺς στὴν Αἴγυπτο τοῦ 19ου αἰῶνα ἔγινε ἡ εἴσοδος τῆς Δύσεως στὴν ἀνατολικὴ αὕτη Χώρα. Κατὰ τὸν TOYNBEE: «Ὁ θρίαμβος τῆς δυτικοποιήσεως καὶ ὅχι ὁ θρίαμβος τοῦ βαρβαρισμοῦ καὶ τῆς θρησκείας ἦτο ἐκεῖνος, πού τελικῶς ἐπεξεργάσθη τὴν κατάρρευσιν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας». Εἰδικότερα δὲ γιὰ τὴ δική μας κοινωνία θὰ δηλώσει: «Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς κοινωνίας ἡ τελευταία πράξις ὑπῆρξεν ὅχι ὁ θρίαμβος τοῦ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 202 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

11. Διαφωτιστικὴ εἶναι στὸ σημεῖο αὐτὸ — στὶς βασικὰς γραμμές της — ἡ μελέτη τοῦ ρωμαιοκαθολικοῦ ἱερέα Λαυρεντίου Γκέμερεϋ, Ἡ δύσις τῆς Δύσεως — ἡ ἀπομυθοποίησις τῆς Εὐρώπης καὶ ὁ Ἑλληνισμός, Ἐκδόσεις Παπαζήση, χ. χρ. Βλ. ἀκόμη Χρ. Γιανναρᾶ, Ὁρθόδοξια καὶ Δύσις — Ἡ θεολογία στὴν Ἑλλάδα σήμερα, Ἀθήνα 1972.

12. Βλ. Σπουδὴ τῆς Ἱστορίας, μετάφρ. Ν. Παπαρρόδου, Ἀθήνα 1962.

δαρδαρισμού και της θρησκείας, —όπως διατεινόταν ο Γίβδων—, αλλά ο θρίαμβος του ξένου πολιτισμού, ο οποίος κατέπλε την έτοιμοθάνατο κοινωνίαν δολοκλήρον και ένεσωμάτωσε την ύφην της εις τους ιδίους του κοινωνικούς ιστούς¹³. Αυτό που ιδιαίτερα ενδιαφέρει εδώ είναι ή επισήμανση της αλλοτριωτικής διαδικασίας στο δικό μας χώρο από ένα ειδικό μελετητή των πολιτισμών και μάλιστα ευρωπαϊό.

Η τραγικότητά μας συνίσταται στο ότι αδυνατούμε σήμερα να κατανοήσουμε τις μεταβολές, γιατί ζούμε μέσα σ' αυτές και συνυπάρχουμε με όλες τις αδυσώπητες συνέπειές τους. Αισθητότερα όμως κατανοούσαν και την μικρότερη μεταβολή οι σύγχρονοι, όπως άλλωστε και οι σημερινοί Άγιορείτες, όταν μετά από μακρά εγκαταδίωση στο Όρος τους αναγκάζονται να επισκεφθούν την Αθήνα ή άλλα αστικά κέντρα.

Οι πατέρες μας όμως του 19ου αιώνα ζούσαν την αλλοτρίωση σε κάθε της βήμα. Όπτικά, βλέποντας τη νέα ζωγραφική και «άγιογραφία» ή τη νέα αρχιτεκτονική των πόλεών μας. Άκουστικά, ακούοντας τη νέα μουσική, που εισέδουε και σ' αυτούς τους Ναούς της «κανταδιστικής τετραφωνίας». (Ο Κ. Οικονόμος θα υπογραμμίσει εδώ το πρόβλημα των τραγουδιών των Μισσιοναρίων, που με τα κατηχητικά τους μεταδίδονταν στην ελληνική νεολαία)¹⁴. Υπαρξιακά, ζώντας καθημερινά την έντεινόμενη αλλαγή σ' όλο το κλίμα της κοινωνίας. Η εισβολή της Δύσεως στη Χώρα μας τον 19ο αιώνα ήταν καταλυτική, ώστε να μπορούμε να μιλούμε για την «κατ' ανατολάς Δύσιν».

Όρισμένοι κοινωνικοί χώροι λειτουργήσαν ως κέντρα αυτής της αλλοτριώσεως, με πρώτο το βασιλικό παλάτι. Το όθωνικό παλάτι θα διαμορφώσει τη νέα ελληνική κοινωνία στα πλαίσια της αστικής τάξης. Οι θυγατέρες του δαυραού πρωθυπουργού Άρμανσπεργκ εισάγουν το πρώτο πιάνο στη μικρή ναυπλιώτικη και άθηναϊκή κοινωνία και μεταδίδουν στη δική μας «αριστοκρατία» την έντύπωση, ότι λίγο πιάνο και λίγα γαλλικά στοιχειοθετούν τα προσόντα μιας κόρης καλής οικογενείας. Η κ. Άρμανσπεργκ εξ άλλου πρωτοστατούσε στη δυτικοποίηση της ύψηλης κοινωνίας, μεταδίδοντας την τάση για επίδειξη και πολυτέλεια. «Πάντα ταυτα συμβαίνουν εις μίαν κοινωνίαν με πλάσιον δημοκρατικόν, ως είναι ή ελληνική», γράφει ο Σπ. Μαρκεζίνης¹⁵. Οι δεξιώσεις των Ανακτόρων μετέβαλλαν σε Ευρώπη τη μετεπαναστατική ελληνική κοινωνία, σε σημείο, που ο θρυλικός Γέρος του Μωριά να πει άγανακτισμένος, όταν είδε το πρώτο θάλας να χορεύεται στην καταφώτιστη αίθουσα: «Αυτό είναι μισητή άμαρτία»... Έτσι άνοιξε ή νεογέννητη Ελλάδα τις πύλες της στην Ευρώπη.

Το Άγιον Όρος όμως αντίσταται ρωμαλέα στη

διείσδυση κάθε ξένου στοιχείου. Ύψώνει το τεῖχος της δικής του παραδόσεως και διασώζει τις προϋποθέσεις του έλληνορθόδοξου πολιτισμού. Ο άγώνας αυτός —άπέναντι στη Δύση— συνεχίζεται αδιάπτωτος άπ' τον 12ο αιώνα, για να μη εισέλθουν στην ορθόδοξη άνατολή οι φραγκικές διαφοροποιήσεις στο χώρο της θεολογίας και πνευματικότητας, οι ρίζες δηλαδή του νεωτέρου δυτικού πολιτισμού. Ο Άγώνας θα κορυφωθεί τον 14ο αιώνα, όταν ο Ήσυχασμός με πρωταγωνιστή τον Άγιο Γρηγόριο Παλαμά θα αποκρούσει γενναία τη φραγκιά και τα πνευματικά θεμέλια του πολιτισμού της. Αντίβαρο στο δυτικότερο διαφωτισμό θα ανάδειχθεί ή νέα φιλοκαλική αναγέννηση των «Κολυβάδων», των Άγιορειτών δηλαδή Ήσυχαστών Πατέρων του 18ου αιώνα σε μια κρίσιμη καμπή της ιστορίας μας.

Το Άγιον Όρος προβάλλει αδιάκοπα τη σθεναρότερη αντίσταση στην προσπάθεια της Δύσεως να υποτάξει την Ανατολή. Και δέν πρόκειται για κάποια άφελή επιχείρηση του δυτικού κόσμου χωρίς συγκεκριμένη στοχοθεσία, αλλά για άρτια οργανωμένη —κάθε φορά— έκστρατεία στα πλαίσια του δυτικού πολιτικού έπεκτατισμού. Η μετάδοση του πολιτισμού ως τρόπου ζωής είναι άλλωστε ή ουσιαστική προϋπόθεση της πολιτικής υποδουλώσεως - έξαρτήσεως. Θα επιτραπεί στο σημείο αυτό μια σύντομη παρενθετική διασάφηση.

Η ευρωπαϊκή άποικιοκρατία έπεδίωξε πάντα να μεταβάλει την άποικία σε πιστή εικόνα - αντίγραφο της μητροπόλεως, για να μπορεί να εφαρμόζει καθολικά ή αρχή «των συγκοινωνούντων δοχείων» ανάμεσά τους. Ο ίμπεριαλισμός, ως διάδοχος κατάσταση της άποικιοκρατίας, πάλι επιδιώκει να καταστήσει τις έξαρτώμενες χώρες περιφέρεια του κέντρου έξαρτήσεως, δηλαδή μεταπρατικό χώρο, όχι μόνο οικονομικά, αλλά και πνευματικά. Η καθολική έξομοίωση διευκολύνει την επέκταση της μητροπόλεως στη μικρή χώρα και τη δυνατότητα άπόλυτης έπιρροής. Η οικονομική άλωση είναι γι' αυτό άνάγκη να συμπληρωθεί από την πνευματική. Έτσι έξηγείται, γιατί και στις ήμέρες μας μια οικονομική ένωση κρατών άπαιτεί προσαρμογή σύνολης της νομοθεσίας και ζωής των μικρότερων εταίρων στα πλαίσια των ισχυρότερων μελών της. Το έρώτημα όμως είναι τί θα προσφέρουν τα μικρά έθνη σε μια τέτοια ένωση, αν άφομοιωθούν πολιτιστικά - πνευματικά, εκτός από την όλοτελή υποδουλώσή τους. Άλλά στο σημείο αυτό χρειάζεται μια άλλου είδους έξήγηση.

«Ο φαινομενικός αντιδυτικισμός του συγγραφέα δέν σημαίνει, ότι είναι και πραγματική άποστραφή άπέναντι στην (όποιαδήποτε) Δύση. Δέν σημαίνει, περισσότερο, άρνηση και άπόρριψη της Ευρώπης 'άνευ έτέρων', άφου πιστεύει, πώς ή συνάντηση Λαών και πολιτισμών και ή διασταύρωσή τους είναι ιστορική άναγκαιότητα. Το πρόβλημα δέν είναι ή συνάντηση και συνεργασία με την Ευρώπη, αλλά το πώς, με ποιές δηλαδή έσωτερικές προϋποθέσεις και με ποιούς στόχους συναντώμασθε με την Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο και τί περιμένουμε από τη συνάντηση αυτή. Ποιά δυνατότητα κριτικής έπιλογής έχουμε διασώσει

13. Στο ίδιο, σ. 256.

14. Βλ. Γ. Δ. Μεταλληνού, «Η κατ' την Ανατολήν Δύσις». Ο «μετακωνωτικός» ρόλος των Δυτικών Μισσιοναρίων στο Έλληνικό Κράτος, στο περ. Σύναξη, άρ. 8 (1983) σ. 51 έ.

15. Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος, σειρά ΒΠΕΡ, τόμ. 2, σ. 21 έ., 91.

μέσα μας, πού σημαίνει πόσο είμαστε ενωμένοι με τις πνευματικές και πολιτιστικές μας ρίζες»¹⁶.

Μετά τα παραπάνω μπορούμε να κατανοήσουμε και ενέργειες των 'Αγιορειτών, οι οποίες φαίνονται στους άνωποφίστους ως πείσμα καλογήρων και σκοταδισμός. Π.χ. η αντίδραση στο ηλεκτρικό φως, πού θα οδηγούσε αναπόφευκτα στην τηλεόραση, στα αυτοκίνητα και τα άλλα παράγωγα της σύγχρονης τεχνολογίας, όπως και η έμμονή στη φυσική ζωή, πού διασώζει τις δυνατότητες ορθόδοξης έμπειρίας, με την άμεση σχέση και ένότητα ανθρώπου και κτίσεως, ως φυσικού περιβάλλοντος.

Έτσι και μόνο μπορεί το "Άγιον Όρος να κηρύττει προσφέροντας όχι λόγια, αλλά το Θείο Λόγο ως ζωή και έμπειρία. Να μη λέγει άπλως «μετανοείτε», αλλά να οδηγεί στην πράξη της μετανοίας με τον κατάλληλο οδηγό, τον Πνευματικό - Γέροντα. Η ίδια η πράξη του γίνεται διδασκαλία. Και πρέπει έδω να τονισθεί, ότι στα τελευταία χρόνια πολλοί κληρικοί, πού κατηχούν έτεροδόξους ή άλλοθρήσκους, πού θέλουν να γίνουν ορθόδοξοι, τους στέλνουν για ένα διάστημα σε κάποιο μοναστήρι —κατά προτίμηση αγιορείτικο— για να γνωρίσουν τη ζώσα ορθοδοξία και όχι άπλά σχολαστικά σκαριφήματα μιας διανοητικής κατηχήσεως - διδασκαλίας.

Στο "Άγιον Όρος ζει κανείς την ένότητα της ζωής ως Χριστοζωής και Θεοκοινωνίας. Καθολικό - τράπεζα - εργόχειρο - κανόνας στο κελλί γίνονται μια συνεχής προσευχή και ζωή, στην οποία «τά πάντα και έν πάσι Χριστός» (Κολ. 3,11). Ο θεολογικός λόγος, πού είναι και εκκλησιαστικός, διασώζει ακόμη στο "Άγιον Όρος άκέραιο και αναλλοίωτο το αγιοπατερικό του φαρτίο. Δέν έχει χάσει τη σωτηριολογική σημαντική του. Π.χ. φως σημαίνει εκεί «άκτιστο φως» της Χάριτος και όχι τη γνώση ή την κοσμική παιδεία. Γέροντες είναι ό Πνευματοφόρος (Πνευματικός) και όχι ό ήθικολόγος έξομολόγος. Πνεύμα είναι ό έχων Πνεύμα "Άγιον, «λαλούν και ένεργοϋν» έν έαυτῷ και όχι ό ήθικός με την κοσμική έννοια του όρου. Κάθαρση είναι ή διά της τηρήσεως των θείων έντολών χαρισματική θεραπεία της καρδιάς και όχι ή βελτίωση των τρόπων συμπεριφοράς. Άσκησις, τέλος, είναι ή έν ταπεινώσει άρση του σταυρού του έκουσίου πάθους και όχι ή διανοητική ένασχόληση με την πίστη και ή εϋσεβιστική θεολόγησι. Έτσι, σημαίνουν και σημεινόμενον στην αγιορείτι-

κη γλώσσα ταυτίζονται σε μια σημαντική, πού σώζει άκέραια τα όρια του ορθοδόξου ήθους.

5. Τὸ ἀϊτήμα τῆς συνείας τοῦ Ἀγίου Ὁρους.

Δέν ελειψαν, φυσικά, κατά καιρούς προσπάθειες σκόπιμης ή άφελους αλλοιώσεως του 'Αγίου Όρους. Μία από τις περισσότερες φανερές περιγράφει ό π. Θεόκλητος Διονυσιάτης: «Είς τον άργυροϋν αιώνα του 'Αγίου Όρους δέν ελειψαν ούτε αϊ άδυναμίες, ούτε αϊ καταχρήσεις, έφ' όσον τουτο δέν αποτελείται από άγγελικούς νόας. Μοιραία τινα στοιχεία, κατά διαφόρους εποχές, λυμαινόμενα τας Ί. Μονάς, επέφερον αληθή αναστάτωση εις τον άρχήθεν παραδεδομένον τύπον πνευματικής ζωής, παραφθείραντα πάν νόημα μοναστικόν, διά της κατά καιρούς μετατροπής των Κοινοδίων Μονών εις Ίδιорρυθμούς, τύπον, ταυτὸν εἰπεῖν, τέως άγνωστον, αντιχριστιανικόν, αντικοινωνικόν, άστοργον, άσπονδον...»¹⁷.

Εϋτυχώς σήμερα είναι σχεδόν πλήρης ή έπιστροφή στο κοινόδιο πάνω στο "Άγιον Όρος. Δέν είναι όμως λίγοι όσοι θα ήθελαν την αλλοίωσή του για την έξυπνέτητη διαφόρων σκοπιμοτήτων. Ίσως και γιατί είναι γνωστή ή σημασία του 'Αγίου Όρους για τον Έλληνισμό και την ανά τον κόσμο Ορθοδοξία. Σ' αυτή τη συνάφεια θεωρούμε σημαντική τη μαρτυρία του μάρτυρα του Γένους στά πλαίσια του Έλληνικού Κράτους Κοσμά Φλαμιάτου (1786 - 1852). Στην εποχή του άρχισε ή μεθοδευμένη έκστρατεία δυσφημίσεως του 'Αγίου Όρους με την πρόφαση του πανσλαβιστικού άνθελληνισμού, υπαρκτού όπωσδήποτε, όπως πρόσφατα μάς έδόθη ή ευκαιρία να αναπτύξουμε¹⁸. Η στάση δέ αυτή απέναντι στο "Άγιον Όρος επηρέασε ισχυρά και τις λαϊκές θρησκευτικές κινήσεις του 19ου και 20ου αιώνα μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες.

Ο Κ. Φλαμιάτος συνέδεε τη σωτηρία της Ελλάδος με τη διάσωση της καθαρότητας και γνησιότητας της Μοναδικής Πολιτείας του 'Αγίου Όρους. Άσκητής ό ίδιος, μέσα στο πατερικό πνεύμα¹⁹, είχε διαγνώσει τον χαρακτήρα του 'Αγίου Όρους και τη σημασία του, ως «έπισημότερου τόπου του μοναδικού τάγματος και δίου». Η σπουδαιότητά του κατ' αυτόν έγκειται στο ότι διασώζει «διά της θείας χάριτος... το πλέον ιερὸν παράδειγμα της ορθοδόξου διαγωγής» και είναι «το

16. Βλ. Γ. Δ. Μεταλληνού, Παράδοση και άλλοτρίωση, 'Αθήνα 1986, σ. 20.

Για ό,τι άφορά στον «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει να άπευθύνεσθε στη Διεύθυνση του Περιοδικού «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», όδός Ιωάννου Γενναδίου 14, 115 21 'Αθήνα — Τηλ. 72.18.308.

17. Όπ. παρ., σ. 345.

18. Έπακριβώσεις στην ιδεολογική ταυτότητα του Θεοκλ. Φαρμακίδου (ανακοίνωση στο Συμπόσιο της Θεολ. Σχολής του Πανεπιστημίου 'Αθηνών για τον έορτασμό των 150 χρόνων της, υπό δημοσίευση). Πρβλ. Μελετίου Μεταξάκη, Το "Άγιον Όρος και ή Ρωσική πολιτική έν τη 'Ανατολή, 'Αθήνα 1913.

19. Βλ. Γ. Δ. Μεταλληνού, Κοσμάς Φλαμιάτος (1786-1852) — Ένας μάρτυρας της ορθοδόξου παραδόσεως στο Έλληνικό Κράτος, περ. Θεολογία (1987).

μύνον ὀρθόδοξον μέρος, τὸ ὁποῖον διέμεινεν ἀνόθευτον καὶ ἀμίαντον» ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴ τῆς Εὐρώπης, ὡς «ὀλιγώτερον καὶ ὅλως σχεδὸν ἀνεπίδεκτον τῆς πλάνης». Τοῦτο σημαίνει, ὅτι κατὰ τὸν Φλαμιάτο τὸ "Ἅγιον" Ὅρος εἶναι ἕνας χώρος, ποὺ σώζει ἕνα παγιωμένο τρόπο ζωῆς, στὸν ὁποῖο ὁ εὐρωπαϊκὸς «πολιτισμὸς» δὲν μπορεῖ νὰ εἰσχωρήσει, χωρὶς νὰ ἔχει προηγηθεῖ ἡ καταφανὴς ἀλλοίωση τοῦ ἀγιορείτικου χώρου.

"Ἐδλεπε ὅμως ὁ Φλαμιάτος νὰ ἀπειλεῖται τὸ "Ἅγιον" Ὅρος ἀπὸ τὴν πολιτικὴ τῆς Μ. Βρεταννίας — κοσμοκράτειρας τῆς ἐποχῆς —, ποὺ κύριο στόχο της εἶχε κατ' αὐτὸν τὴ διάλυση τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ («τὴν κατάργησιν τοῦ μοναδικοῦ τάγματος»), γιὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ πραγμάτωση τῶν σκοπῶν της στὴν ὀρθόδοξον ἀνατολή. "Ἄς θυμηθοῦμε ὅσα εἶπαμε παραπάνω γιὰ τὸν ἱμπεριαλιστικὸ ἐπεκτατισμὸ καὶ τὴν πολιτιστικὴν διείσδυση. Κατὰ τὸν Φλαμιάτο, συνεπῶς, ἡ ἐναντίον τοῦ "Ἁγίου" Ὁρους ἐπιβουλὴ ἐπεδίωκε τὴ δημιουργία κλίματος στὴν Ἑλλάδα, ποὺ θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἐπιβολὴ τοῦ δυτικοῦ τρόπου ζωῆς ὡς βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐπικράτηση καὶ τῆς δυτικῆς πολιτικῆς. Τοῦτο ὅμως εἶναι τελείως ἀδύνατο, ὅταν διασώζεται ὁ ὀρθόδοξος τρόπος υπάρξεως. Τὸ δὲ Μοναστήρι εἶναι ὁ ἐγγυητὴς τῆς ἐλληνορθόδοξης συνέχειας. Ἐδῶ ἐντάσσεται καὶ ἡ στάση τῶν Βαυαρῶν καὶ τῶν δικῶν μας δυτικοπλήκτων ἀπέναντι στὰ Μοναστήρια μας.

Ἡ ἀγωνία τοῦ Φλαμιάτου γιὰ τὴν περαιτέρω πορεία τοῦ "Ἁγίου" Ὁρους συμπυκνώνεται στὴ φράση: «Προσέχετε, ὅτι τὸ μοναδικὸν σχῆμα κινδυνεύει εἰς ὄλισθον». Πιστεύει μάλιστα ὅτι ἀκολουθεῖται συγκεκριμένο σχέδιο γιὰ μιὰ ἐκ τῶν ἐνδόν ἀλλοίωση τοῦ "Ἁγίου" Ὁρους, μὲ τὴν ἀνάδειξη Ἑγουμένων - φορέων ἀντορθόξου πνεύματος, οἱ ὁποῖοι θὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἀλλοίωση τῆς μοναστικῆς ζωῆς καὶ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο καὶ τὴν «κατάργησιν» τοῦ ἀγιοπατερικοῦ μοναχισμοῦ στὸ περιβάλλον τῆς Παναγίας.

Νομίζω, ὅτι ἔτσι μπορούμε νὰ κατανοήσουμε καὶ τὸ σημερινὸ βασικὸ προβληματισμὸ τοῦ "Ἁγίου" Ὁρους, ποὺ συνίσταται στὴ φανερὴ ἢ ἀφανὴ ἀντίθεση μεταξὺ Π α λ α ι ο α γ ι ο ρ ε ι τ ῶ ν καὶ Ν ε ο α γ ι ο ρ ε ι τ ῶ ν. Οἱ πρῶτοι, συμμεριζόμενοι καὶ συνεχί-

ζοντας τοὺς φόβους τοῦ Φλαμιάτου, βλέπουν τοὺς δευτέρους ὡς εἰσχωγεῖς πνεύματος εὐσεβιστικοῦ, ἀναιρετικοῦ τοῦ πατερικοῦ μοναστικοῦ πνεύματος. Βέβαια, πρέπει νὰ διευκρινισθεῖ, ὅτι ἡ ἐπισήμανσή μας αὐτὴ δὲν σημαίνει καθόλου, ὅτι, αὐτὴ τῇ στιγμῇ τοῦλάχιστον, συμμεριζόμασθε αὐτὴ τὴ θέση ἢ ὅτι ἀσκοῦμε κάποια κριτικὴ πρὸς τὴν μιὰ ἢ τὴν ἄλλη πλευρά. Ἀπλῶς περιγράφουμε μιὰ, δυστυχῶς, ὑπάρχουσα κατὰστασι, ποὺ ὡς προβληματισμὸς ξεκινᾷ ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Φλαμιάτου. Ἀλλωστε, ἡ Κυρία Θεοτόκος, ποὺ πολὺ περισσότερο ἀπὸ μᾶς ἀγαπᾷ τὸ Περιδῶλι Τῆς, θὰ φανερώσει στὸ μέλλον, ἂν οἱ ὅποιοι φόβοι σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση δικαιολογοῦνται.

* * *

Τὸ πλαίσιο ζωῆς, ποὺ μεθοδευμένα ἀπωθεῖται συνεχῶς, ἤδη ἀπὸ τὸν 19ο αἰῶνα, στὸ περιθώριον τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου, σώζεται ἀλώδην μέχρι σήμερα στὸ "Ἀγιονόρος" καὶ στὰ δεμένα μὲ αὐτὸ Μοναστήρια. Ἀπὸ τὸ πλαίσιο αὐτὸ ζωῆς ἔρχεται καὶ ἡ πατερικὴ ἀναγέννησις τῆς σύγχρονης θεολογίας, μὲ τὴν στροφὴ — ὅσο δὴποτε ἀτελὴ ἀκόμη — στὸν ἡσυχασμὸ, ὡς τὴ ραχοκοκκαλιὰ τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως καὶ τὴν παράλληλῃ ἀπαγγίστρωση ἀπὸ ξενότροπα πρότυπα καὶ τὴ στοχαστικὴ θεολόγησι τῆς μὴ Ὀρθοδόξου. Στὴν μερίδα δὲ ἐκείνῃ τοῦ "Ἐθνους" μας, ποὺ ζεῖ τὴν καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας μὲ κέντρο τὸ μοναστήρι, ὀφείλεται καὶ ἡ παρατηρουμένη ἀνάσχεσι τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἀλλοτριώσεώς μας.

"Οἱ οἱ ἐπισκέπτες τοῦ ἀγιωνύμου Ὁρους ἀκοῦμε συχνὰ ἀπὸ χεῖλη ἀπλοϊκῶν — καὶ γιὰ τὴν ἐκκοσμηκευμένη ἀντίληψή μας — ἀφελῶν Μοναχῶν του, ὅτι «μόνο στὸ "Ἅγιον" Ὅρος ὑπάρχει σωτηρία». Καὶ ἐμεῖς, οἱ ἀπελπιστικὰ δεμένοι μὲ τὸν κόσμον καὶ τὰ «τερπνὰ» του, συνήθως, δυσφοροῦμε στὸ ἄκουσμα αὐτοῦ τοῦ λόγου.

Νομίζω ὅμως, ὅτι ἡ προσεσχὴ καὶ ἡ ταπείνωσι δοθηθὼν στὴν ὀρθοδοξοπατερικὴ κατανόησι αὐτοῦ τοῦ ἰσχυρισμοῦ. Τὸ "Ἀγιονόρος" δὲν εἶναι, πράγματι, ἕνας τ ὁ π ο ς, ἀλλὰ τ ὁ π ο ς ζωῆς - υπάρξεως. Καὶ — πράγματι — μ ὁ ν ο σ' αὐτὸ τὸν τρόπο υπάρξεως διασφαλίζεται ἡ δυνατότητα σωτηρίας, δηλαδὴ ἀγιασμοῦ καὶ θεώσεως.

(Τέλος)

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Διορθόδοξου Κέντρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπευθύνει θερμὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον, ὅπως ἔλθῃ ἀρωγὸς εἰς τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου διὰ τῆς ἀποστολῆς παντὸς εἶδους συγγράμματος ἀναφερομένου εἰς τὴν Θεολογίαν καὶ γενικώτερον εἰς τὸ ἀντικείμενον μελέτης πασῶν τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν.

Διεύθυνσις: Διορθόδοξον Κέντρον Ἐκκλησίας Ἑλλάδος, Ἰασιῶ 1, 115 21 Ἀθήναι.

«Ἐσύ, ἀδελφέ μου, ὁποῦ ἔχεις νὰ γίνῃς παπᾶς δεκαοκτὼ χρονῶν πρέπει νὰ γίνῃς ἀναγνώστης, εἰκοσι ὑποδιάκονος, εἰκοσιπέντε ἱεροδιάκονος καὶ τριάντα ἱερεὺς. Καὶ νὰ μανθάνῃς ἐλληνικὰ γράμματα, νὰ ἡξεύρῃς νὰ ἐξηγῇς τὸ Εὐαγγέλιον· νὰ τὸ κλείῃς καὶ ἔπειτα νὰ τὸ ἐξηγῇς εἰς τοὺς χριστιανούς καὶ τότε νὰ γίνεσαι, ἀδελφέ μου, παπᾶς· εἰ δὲ καὶ γίνεσαι παπᾶς δι' ἀνάπαυσιν ἢ γίνεσαι διὰ δόξας ἢ γίνεσαι παρανόμως, σοῦ κόβει ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν παράκαιρα νὰ πηγαίνει ἡ ψυχὴ σου εἰς τὴν κόλασιν νὰ καίεται πάντοτε. Καὶ νὰ σὲ παρακαλέσουν, ἀδελφέ μου, οἱ κοσμικοὶ νὰ γίνῃς παπᾶς, χωρὶς ἄσπρα (χρήματα), τότε εἶσαι μακάριος καὶ τρισμακάριος, τότε εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους».

(Ἀπὸ τὴς διδαχῆς τοῦ "Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ)

Η ΟΝΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΡΟΥΛΙΑ
Καθηγητοῦ Ἀρσακείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

Τὸ κυριολεκτικὰ καὶ οὐσιαστικὰ ἀγιολογικὸ αὐτὸ θέμα θεωροῦμε, ὅτι εἶναι ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον ἀπὸ πλευρᾶς ἐκκλησιολογικῆς ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἠθικοκοινωνικῆς καὶ εὐρύτερα ἀνθρωπιστικῆς.

Ἀποσκοπώντας στὸ νὰ παρουσιάσωμε τὸ ζήτημα τοῦτο, πρέπει πρῶτιστα, φρονοῦμε, νὰ ἐξετάσωμε τὴν ἐξῆς ἐνότητα, ἐνῶ στὴ συνέχεια θὰ σημειώσωμε τὶς συναφεῖς καὶ συνακόλουθες σημασίες σὲ ἐπακολουθοῦσες ἐνότητες.

*

Ι. Ἑτυμολογία καὶ ἐννοιολογία τῆς λέξεως ἁγίος.

Ἡ ἑλληνικὴ λέξη «ἅγιος» (ὄνομα ἐπίθετο: ἅγιος, ἁγία, ἅγιον) προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα ἁγίζω, ποὺ σημαίνει καθαγιάζω = καθιστῶ κάτι ἱερό. — πρβλ. σανσκριτικὴ ρίζα jag: jag-ā-mi = λατρεύω, θυσιάζω. Κατ' ἀκολουθίαν ἅγιος λέγεται ὁ ἀφωσιωμένος, καθιερωμένος στοὺς θεούς, καθηγιασμένος, ἱερός (λατιν. sacer, πρβλ. σὲ λατρεία λατινικὴ λέξη sanctus, ρῆμα sancire = καθορίζω κάτι καθαρό). Ἀναφορικὰ μὲ πρόσωπα ἐννοεῖται ὁ εὐσεβής, ὁ ἄγνός¹.

Τὸ ἑλληνικὸ ἐπίθετο αὐτό, ἀπὸ τὸν Ε' π.Χ. αἰώνα, χρησιμοποιεῖται στὴ λατρευτικὴ γλῶσσα (ἰωνικὴ καὶ ἀττικὴ διάλεκτο) — βλ. κυρίως σὲ ὠρισμένα ἔργα Πλάτωνος, Ἀριστοφάνους² κ.ἄ.

Στὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ χαρακτηρίζονται «ἅγιοι» αἰγυπτιακὲς καὶ συριακὲς θεότητες, ὅπως π.χ. ἡ Ἴσις, ὁ Σέραπις, ὁ Βάαλ³.

Μὲ τὴν ἑλληνικὴ λέξη ἅγιος οἱ Ἑβδαμήκοντα μεταφράζουν τὸ ἑβραϊκὸ ἐπίθετο Qadosh⁴. Ἡ σηματικὴ λέξη qōdes (= ἅγιο ἀντικείμενο ἢ ἀγιότητα)

1. Ἰ. Σταματάκου, Λεξικὸν Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλῶσσης, Ἀθῆναι 1972, σ. 18.

2. Βλ. «ἐν μέσῳ μὲν ἱερὸν ἅγιον» Πλάτωνος, Κριτίας (ἢ Ἀτλαντικός· ἠθικός) 116C. — «εἰς δημόσια καὶ ἅγια» Τοῦ Ἀύτοῦ, Νόμοι X 884A. — «τόπον ἅγιον ὄλον» Τοῦ Ἀύτοῦ, Νόμοι X 904E. — «ἐν τελεταῖς ἁγίαις» Ἀριστοφάνους, Νεφέλαι 304.

3. Βλ. Γεωργ. Γαλιτή, «Ἅγιος, σὲ Ὁρησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια, Τόμ. 1ος, Ἀθῆναι 1962, στ. 262.

4. Ἀύτόθι. — Στὸ ἔργο τοῦ Φίλωνος «Περὶ φυγῆς καὶ εὐρέσεως» καταχωρίζεται τὸ ἐδάφιο. Γεν. 14,7α κατὰ τὸ ὅποιο οἱ Ἰσραηλῖτες «ἀναστρέφοντες ἦλθον ἐπὶ γῆς κρίσεως» αὕτη ἐστὶ Κἀδης». Ὁ Φίλων ὑπενθυμίζει ἐκεῖ ὅτι «Κἀδης» σημαίνει «Ἀγία». Γ. Γρατσέα, Πρὸς νέα κατὰπαυση ὑπὸ νέου ἀρχηγό, Ἀθῆνα 1984, σ. 154-155.

προέρχεται ἀπὸ ρίζα, ποὺ ὑποσημαίνει ἀποκόπτω, ἀποχωρίζω ἀπὸ βέβηλο⁵.

Ἡ λέξη λοιπὸν ἅγιος κατὰ κυριολεξίαν ὑποδηλώνει τὸν ἀποχωρισμένο ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸν ἀφιερωμένο στὸν Θεό. Σύμφωνα μὲ τὴν σημασίαν αὐτὴ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ὑπέρτατος ἅγιος — ὁ Ὑπεράγιος, ὡς οὐσιαστικὰ ἀποχωρισμένος ἀπὸ τὸν κόσμον ἢ ἀπὸ κάθε γήινο, φυσικὸ καὶ ἀτελές⁶.

Βιβλικὰ ὁ Θεὸς λοιπὸν ἀποκαλεῖται «ἅγιος»⁷, καθὼς καὶ «ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ», ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ ἀπὸ Αὐτὸν ἁγιαζόμενα ἀνθρώπινα πρόσωπα ἢ ἀνάλογα ἀντικείμενα⁸.

Ἰδιαιτέρα στὴν Καινὴ Διαθήκη προσονομάζον-

5. Βλ. λέξη Saint, σὲ Vocabulaire de Théologie Biblique, Paris 1966, στ. 981.

6. Βλ. Χρ. Ἀνδρότσου, Δογματικὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἔκδ. 2α, Ἀθῆναι 1956, σ. 68. — Πρέπει νὰ παρατηρήσωμε ἐδῶ ὅμως, ὅτι «ὁ Θεὸς οὔτε ὑπερβατικός εἶναι, ἀλλ' οὔτε ταυτίζεται πρὸς τὸν κόσμον... [ὄντας] ὑπὲρ πάντων τοῦ εἶναι» Ν. Λοῦβαρι, Μεταξὺ δύο κόσμων, Ἀθῆναι 1949, σ. 288. — Κατὰ παρεμφερῆ διατύπωση «ὁ Θεὸς δὲν εἶναι τὸ Ἐπέκεινα, ἀλλὰ τὸ ἐν μέσῳ, τὸ μεταξὺ ἡμῶν ὑπάρχον» Ν. Νησιώτη, Προλεγόμενα εἰς τὴν Θεολογικὴν Γνωσιολογίαν, Ἀθῆναι 1965, σ. 205, πρβλ. σ. 213. — καὶ ἀκριβέστερα ὄντας Αὐτοῦ «ὑπερβατικοῦ ἀλλ' ἐν τῷ κόσμῳ παρόντος» Ν. Νησιώτη, Φιλοσοφία τῆς Ὁρησκείας καὶ Φιλοσοφικὴ Θεολογία, Ἀθῆναι 1965, σ. 33. — πρβλ. τοῦ Αὐτοῦ, Προλεγόμενα..., σ. 203, 204. — βλ. Ἰ. Δρούλια, Αἰώνιες ἀναζητήσεις καὶ ἀνάλογες θεωρήσεις (τοῦ ὄντος Ὀντος) 4η ἔκδ. Ἀθῆνα 1987, σ. 27-28, 161 (96, 97, 98).

7. Βλ. «λατρεύομεν Κύριον, ὅτι ἅγιός ἐστιν» Ἰησοῦ Ναυῆ κδ' 15. — «οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς Κύριος... οὐκ ἔστιν ἅγιος πλὴν σου» Α' Βασιλ. β' 2. — «ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ» ψαλμ. 70, 22. — «ὁ Θεὸς ὁ ἅγιός μου» Ἀββακοὺμ α' 12. — «ἐπικαλεῖσθε τὸν ἅγιον Θεόν» (Ἰ') Μακκ. στ' 1. «ὁ Θεὸς ἅγιός ἐστιν» Ἰησοῦς Ναυῆ κδ' 19. — πρβλ. «εὐλογητὸν τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον» Τωβίτ η' 5. — Σ.Σ. σχέση ὀνόματος καὶ ὄντος βλ. Ἰ. Δρούλια, Αἰώνιες ἀναζητήσεις... σελ. 129-130 καὶ Ὀνοματολογία τοῦ Ὑπερτάτου Ὀντος, σελ. 131-140. — «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἐρχόμενος» Ἰωάν. Ἀποκαλ. δ' 8. — «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαβαώθ» Ἠσ. στ' 3. — Σ.Σ. (τρὶς ἅγιος ὁ Θεὸς = ἀγιώτατος ἢ ἀπείρως ἅγιος, πρβλ. τρισάγιον ὕμνον). — πρβλ. «ἅγιος πάντος ἁγιασμοῦ Κύριος» Β' Μακκ. ιδ' 36. — πρβλ. «ἁγιασθῆτω τὸ ὄνομά σου» Ματθ. στ' 10. «Ἀγιάζω = ἅγιον ποιῶ, ἱερὸν ἢ ἅγιον καθιστῶ ἢ κηρύττω, καθιερῶ. Σημαίνει λοιπὸν ἐνταῦθα ἀξιοσέβαστον ποιῶ ἢ ἐπιγινώσκω, εὐσεβῶς λατρεύω» Παναγ. Τρεμπελά, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, Ἀθῆναι 1951, σ. 119 (9,6).

8. Βλ. «ἅγιοι κληθήσονται πάντες» Ἠσ. δ' 3. — «ἅγιος ἐν ἁγίοις» Γ' Μακκ. β' 2. — «ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἅγιός εἰμι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν» Λευίτ. ια' 44, 45, κ' 26. — «ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ ἅγιος οὗτος [Ἑλισαῖος]» Δ' Βασιλ. δ' 9. — «δεδοξαμένοι ἐν ἁγίοις» Ἐξοδ. ιε' Π. — πρβλ. «ἔθνος

ται οἱ πιστοὶ — οἱ χριστιανοὶ «ἄγιοι»⁹, ἐνῶ στήν ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα καὶ μάλιστα στήν Ὑμνογραφία ἐπονομάζονται ἔτσι οἱ εὐαρεστήσαντες στὸν Θεό.

Ἡ οὐσιώδης διάκριση ποὺ ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ ἀπολύτως Ἁγίου Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων ἀνθρώπων, δὲν τηρεῖται λεκτικά, ἀφοῦ ἡ ἴδια λέξη «ἅγιος» ἀποδίδεται ἀδιακρίτως τόσο στὸν Πανάγιο ὅσο καὶ στοὺς «καθ' ὁμοίωσιν Αὐτοῦ» ἁγίους. Βέβαια ἡ διαστολή αὐτὴ ἐξυπακούεται ἢ ὑπονοεῖται¹⁰.

II. Τίτλος τιμητικὸς καὶ τιμὴ τῶν «Ἀγίων».

Ἡ προσηγορικὴ ὀνομασία «ἄγιοι» προσδόθηκε ἀρχικά, ὡς γνωστό, στοὺς πρῶτους πιστοὺς-Μέλη τῆς πρωτοχριστιανικῆς Ἐκκλησίας^{9α}.

Ἀργότερα ἀποκλήθηκαν «ἅγιοι» οἱ «μάρτυρες» τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὅπως ἐπίσης καὶ ἄλλα Μέλη τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἀναδείχθηκαν πρότυπα πίστεως ἢ θρησκευτικῆς καὶ ἡθικοκοινωνικῆς ζωῆς.

Ἐκτετε οἱ Ἅγιοι αὐτοὶ προβάλλονται στοὺς

ἅγιον» Ἐξοδ. ιθ' 6, κγ' 22. — Πρβλ. «πᾶσα ἡ συναγωγὴ πάντες ἅγιοι» Ἀριθμοὶ ιστ' 3. — «λαὸς ἅγιος εἰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου» Δευτερονόμ. ζ' 6, κ' 19. — «καὶ ὑμεῖς ἅγιοι ἔστε τῷ Κυρίῳ καὶ τὰ σκεύη τὰ ἅγια» Α' Ἐσδρας η' 57. — «καὶ εὐλογημένοι πάντες οἱ ἅγιοι σου ἄγγελοι» Τωβίτ ια' 13. — πρβλ. «ἡ ἡμέρα ἡ ἐβδόμη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῶν» Δευτ. κγ' 8. — «αἱ ἐορταὶ τῷ Κυρίῳ κληταὶ ἅγιοι» Δευτ. κγ' 4. — Πρβλ. «Πάτερ ἅγιε» Ἰωάν. ιζ' 11. — «ἐκ Πνεύματος ἁγίου» Ματθ. α' 18. — Πρβλ. «πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι» Ματθ. κς' 31. — Πρβλ. «τὸν ἅγιον τόπον» Πράξ. Ἀποστ. κα' 28. — πρβλ. σὲ ἐκκλησιαστικὴ λατρευτικὴ γλῶσσα: «ἅγιον βῆμα», «ἁγία τράπεζα», «ἅγιον ποτήριον», «τὰ ἅγια» = τὰ τιμὰ δῶρα ποὺ λιτανεύει ὁ ἱερέας κατὰ τὴ Μεγάλῃ Εἰσοδῷ στὴ Θ. Λειτουργία. «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις» ἐκφώνηση, ἱερέως πρὸ τῆς Θ. Κοινωνίας.

9. καὶ 9α. Βλ. ἐπίσης, πλὴν ἄλλων, ἀκρίκω ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τοῦτου [Ἀπ. Παύλου], ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἱερουσαλὴμ» Πράξ. Ἀποστ. θ' 13. — «φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας» Αὐτόθι στίχ. 41. — «ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες» Ρωμ. ιβ' 13. — «ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων» Α' Κορ. ιδ' 34. — «τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ» Β' Κορ. α' 1. — «πᾶσι τοῖς ἁγίοις... τοῖς οὖσιν ἐν Φιλιπποῖς σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις» Φιλιπ. α' 1. Ἀντιπρβλ. «Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἐχρησιμοποιοῦτο τὸ ἐπίθετον «ἅγιος», ἐξ αὐτοῦ δὲ παρέλαβον αὐτὸ οἱ ἐπίσκοποι μέχρι σήμερον» Βασιλ. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον, Ἀθήναι 1948, σ. 137.

10. Πρβλ. «ἅγιε ἁγίων» 3ο προσόμοιο αἰῶν ἐορτῆς Ἁγίου Νικολάου. — Παναγία καὶ Ὑπεραγία ἀποκαλεῖται, ὡς ἀπάντων τῶν ἁγίων ἁγιωτέρα, ἡ Θεοτόκος. Βλ. «τῆς Παναγίας ἀχράντου...» Εἰρηνικά Θ. Λειτουργίας Χρυσόστομοῦ — «Ὑπεραγία Θεοτόκε...» στίχος ὕμνου Παρακλητικοῦ Κανόνο. — «Χαῖρε Ἁγία Ἁγίων μεζών» Ἀκάθιστος Ὕμνος, Οἶκος 23ος, (2ο χαῖρε). Πρβλ. «ἡ τεκοῦσα τῶν πάντων ἁγίων ἁγιώτατον Λόγον» Ἀκάθιστος Ὕμνος οἶκος 24ος. — Πρβλ. «ποιητικὴ ἀδεία» ἴσως ἡ «εὐλαβεία βαθεῖα», χαρακτηρισμὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς παναγίων! «Πανάγιε Νικόλαε» Δοξαστικὸν αἶων ἐορτῆς. Ἁγ. Νικολάου (6 Δεκεμβρίου). — «Πανάγιοι διδασκαλοὶ» Δοξαστικὸν αἶων ἐορτῆς Τριῶν Ἱεραρχῶν (30 Ἰανουαρίου). Ἐννοεῖται «πανάγιοι» ὅχι ἕναντι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ συγκριτικὰ μετὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, πρβλ. «Παναγία Τριάς» ἀποκαλεῖται ἡ Τριαδικὴ Θεότητα στὸ Τρισάγιο.

πιστοὺς ὡς ὑποδείγματα πρὸς μίμηση γιὰ κάποια ἀρετὴ τους, ἐνῶ ἀπὸ τὰ ἀγωνιζόμενα «τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν»¹¹ στὸν κόσμον τοῦτον Μέλη τῆς ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίας τιμῶνται μὲ τρόπο πρέποντα γιὰ τοὺς ἀγῶνες τοὺς¹².

Τὰ κατορθώματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἀπονέμεται τιμὴ στοὺς Ἅγίους, εἶναι εἴτε τὸ μαρτύριο τῶν μαρτύρων¹³, εἴτε οἱ διάφορες δοκιμασίαι, τὰ δεινὰ καὶ παθήματα ποὺ ὑπέστησαν^{13α} ἢ ὁ ἔνθεος βίος ἐκείνων ποὺ «ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως»¹⁴ ἔζησαν μὲ τὴ δύναμη καὶ χάρι τῷ Θεῷ.

Οἱ Ἅγιοι τιμῶνται καὶ δοξάζονται ἀπὸ τὸ ἐπὶ γῆς ἐκκλησιαστικὸν τμήμα τῆς ἀνθρωπότητος, ἀφοῦ αὐτοὶ μετέχουν ἤδη τῆς δόξης τῆς ἔνθεης καὶ μακαριότητος «ἐν τῇ μέσῃ καταστάσει» ὡς Μέλη τοῦ θριαμβούντος τμήματος τῆς Ἐκκλησίας¹⁵.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀνέκαθεν τιμοῦσε καὶ τιμᾷ τοὺς Ἅγίους ὡς «φίλους Χριστοῦ»¹⁶ καὶ «τέκνα Θεοῦ»¹⁷. — Βλ. «τιμητέον τοὺς ἁγίους ὡς φίλους Χριστοῦ, ὡς τέκνα Θεοῦ»¹⁸.

Ἐπομένως οἱ τιμώμενοι Ἅγιοι εἶναι ὄντως ἄξιοι τῆς τιμῆς αὐτῆς, ὡς ἤδη λαβόντες παρὰ Θεοῦ ἀληθινὴ τιμὴν καὶ δόξαν¹⁹.

Ἐξ ἄλλου τιμώντας τοὺς Ἅγίους, τοὺς παρακαλοῦμε νὰ προσεύχωνται, πρεσβεύοντας ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς Κύριον.

Ἐντυπωσιακὸ εἶναι τό, ὅτι ἡ τιμητικὴ αὐτὴ ἀναγνώριση τῶν Ἀγίων γίνεται ὅχι ἀπὸ κάθε ἢ κάποιον πιστὸ μεμονωμένα, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλη τὴν Ἐκκλησίαν ἐπίσημα²⁰ ἢ πάντως ἀπὸ μεγάλο τμήμα της, ὅν

11. Β' Τιμοθ. δ' 7.

12. Πρβλ. Νικόλ. Μητσοπούλου, Θέματα Ὁρθόδοξου Δογματικῆς Θεολογίας, Β' ἐκδ., Ἀθῆναι 1984, σ. 359.

13 καὶ 13α. Ποικίλες ἔννοιες τῶν λέξεων μάρτυς, μαρτυρία, μαρτύριον βλ. σὲ Ἱ. Δρούλια, Τὸ μέγα μαρτύριον τῆς Θεομήτορος, Ἀθῆναι 1973, σ. 7-11.

14. Α' Θεσσαλ. β' 10. — πρβλ. «οἱ διὰ πίστει... εὐργάσαντο δικαιοσύνην» Ἐβρ. ια' 20. — βλ. καὶ σημειώσή μας 56.

15. Ν. Μητσοπούλου, μνημ. ἔργ., σ. 358.

16. Πρβλ. «ὡς φίλοι μοῦ ἐστε, ἐὰν ποιῇτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν» Ἰωάν. ιε' 14.

17. Βλ. «τέκνα Θεοῦ γενέσθαι» Ἰωάν. ιβ' 12.

18. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις φικριβὴς τῆς ὀρθόδοξου πίστεως. Περὶ τῶν ἁγίων καὶ τῆς τῶν λειψάνων αὐτῶν τιμῆς, Δ' 15 (88). (Σχόλια Ν. Μητσοῦκα), Θεσσαλονίκη 1983, σ. 384.

19. Ν. Μητσοπούλου, μνημ. ἔργ., σ. 358.

20. Βλ. μεταξὺ ἄλλων, ὅτι: «Τοὺς ἐν τῷ παρόντι βίῳ σωφρονῶς καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς πολιτευσαμένους καὶ πολλὰ ποιήσαντάς τε καὶ διδάξαντάς καὶ μετὰ τὴν ἐκείσε ἀποδημίαν σημείους καὶ θαύμασι παρὰ Θεοῦ μαρτυρηθέντας, ὕμνοις ἐσαεὶ καὶ ἐγκωμίοις ἐν πάσῃ εὐλαβείᾳ τιμᾶν καὶ γεραίρειν οἶδεν ἡ Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ τούτων πρὸς τὸν Πανάγαθον Θεὸν ἐπικαλεῖσθαι εὐπρόσδεκτον μεσιτείαν ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ ἰάσεως τῶν ἀσθενούντων... θ ἐσπίζομεν συνοδικῶς καὶ διορίζομεθα... ὅπως ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ὁ ἀοίδιμος Ἱεράρχης Νεκτάριος Κεφαλᾶς συναριθμῇται τοῖς ὁσίοις καὶ Ἀ-

καὶ ἔχουμε καὶ τοὺς τοπικὰ τιμωμένους Ἀγίους. Ἔτσι οἱ τιμῶντες αὐτοὺς χριστιανοὶ ἐπὶ γῆς, ἐπιτελοῦν τοῦ-
τα ὡς Μέλη τῆς Ἐκκλησίας²¹.

III. Σχετικὴ ἡ τιμὴ καὶ προσκύ-
νηση πρὸς τοὺς Ἀγίους συγκριτι-
κὰ μὲ τὴν ἀπόλυτη πρὸς τὸν Θεό.

Ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς χαρακτηρι-
στικὰ γράφει καὶ ἐπεξηγεῖ, ὅτι: «οἱ ἅγιοι θεοὶ τε καὶ
κύριοι καὶ βασιλεῖς... Θεοὺς δὲ λέγω καὶ βασιλεῖς καὶ
κυρίους οὐ φύσει, ἀλλ' ὡς τῶν παθῶν βασιλεύσαντας
καὶ κυριεύσαντας καὶ τὴν τῆς θείας εἰκόνας ὁμοίωσιν
... ἀπαρχάρακτον φυλάξαντας»²².

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, καθὼς καὶ
ἡ Δυτικὴ Καθολικὴ Ἐκκλησία συναποδέχονται συνε-
πῶς πῶς στοὺς Ἀγίους, οἱ ὅποιοι ἀναδείχθηκαν θρη-
σκευτικὰ καὶ ἡθικοκοινωνικὰ πρότυπα γιὰ μᾶς, ἀρ-
μόζει σεβασμὸς, σχετικὴ τιμὴ καὶ προσ-
κύνηση ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Αὐτὴ ἡ τιμὴ πολυει-
δῶς, «πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως»²³ ἐκδηλώνεται
μὲ ἑορτές, εἰκόνες (ἀπεικονίσεις μορφῶν τῶν Ἀγίων
καὶ παραστάσεις γεγονότων τῆς ζωῆς τους)²⁴, ἐπι-
κλήσεις πρεσβειῶν τοὺς πρὸς τὸν Κύριο, καθιερώ-
σεις ναῶν στὸ ὄνομά τους, καθὼς καὶ τιμὴ καὶ προσ-
κύνηση (ἀσπασμὸς) τῶν λειψάνων τους²⁵.

—Ὁ ἱερός Αὐγουστῖνος παρατηρεῖ σχε-
τικὰ, ὅτι ὁ Χριστιανικὸς Λαὸς ἐκδηλώνει τὸν σεβασμὸ
τοῦ στὴ μνήμη τῶν μαρτύρων μὲ θρησκευτικὴ πανή-
γυρη²⁶. Παρόμοια προηγουμένως στὸ Μαρτύριο τοῦ

Πολυκάριπου, ἀναγράφεται, ὅτι οἱ χριστιανοὶ
τῆς Σμύρνης συγκεντρώνονταν «ἐν ἀγαλλιάσει καὶ
χαρᾷ... ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν
γενέθλιον»²⁷. Πρὸς μαρτυρία τοῦ ἱερομάρτυρος Ἰ-
γνατίου Ἀντιοχείας σχετικὰ μὲ τὸν σκοπὸ τῆς
συγκεντρώσεως αὐτῆς: νὰ «κοινωνῶσι τῷ ἀθλητῇ
καὶ γενναίῳ μάρτυρι Χριστοῦ»²⁸.

—Οἱ ὡς ἂν ἀπανεμόμενες σχετικὲς τιμές, οἱ
τιμητικὲς δηλαδὴ ἐκδηλώσεις (τιμητικὴ προσκύνηση)
πρὸς «πρόσωπα»²⁹ πεπερασμένα καὶ ἀτελῆ, διακρί-
νονται ἀσφαλῶς ἀπὸ τὸν ἀπόλυτο σεβασμὸ, τὴν ἐξάι-
ρετη τιμὴ καὶ τὴν οὐσιαστικὴ λατρευτικὴ προσκύνηση,
ποὺ ὀφείλουν νὰ ἀποδίδουν οἱ πιστοὶ πρὸς τὸν Θεό³⁰.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐκφράζει
τὸν σεβασμὸ πρὸς τὸν Θεὸ μὲ τίς λέξεις λατρεία
(λατίν. *adoratio*)³¹ ἢ προσκύνηση³². Αὐτὴ ἡ
ἀληθινὴ καὶ «λογικὴ λατρεία», καθὼς καὶ ἡ ἀπόλυτη
τιμὴ καὶ προσκύνηση προσήκει πάντως, προφανέ-
στατα, μόνο στὸν Θεό³³, ὅπως πρέπει σ' Αὐτὸν νὰ
ἀπευθύνεται ἡ αἰωνία αἴνεση καὶ διηνεκὴς δοξολο-
γία.

Ἄλλωστε ἡ ἀπανεμομένη τιμὴ καὶ δόξα γιὰ τοὺς
Ἀγίους ἀναφέρεται κυρίως καὶ τελικὰ στὸν Θεό, ὃ

27. Πολυκάριπου, Ἐπισκόπου Σμύρνης, Μαρτύριον
XVIII (2,15) ΒΕΠΕΣ, Ἀθῆναι 1955, Τόμ. 3ος, σ. 26.

28. Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου, Μαρτύριον, ΒΕΠΕΣ 1955,
Τόμ. 2ος, σ. 341, 24.

29. Ἐννοίει «πρόσωπο» βλ. σὲ Ἰ Δρούλια,
Ἐννοία καὶ ἰδέα «πρόσωπον» ἀπὸ κοινωνικῆς θεολογικῆς καὶ
φιλοσοφικῆς ἐπόψεως, Ἀθῆναι 1967.

30. Βλ. Χρ. Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ, σ. 424. —
Τοῦ Αὐτοῦ, Συμβολικὴ, σ. 406. — Παναγ. Τρε-
μπέλα, Δογματικὴ τῆς Ὁρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας,
Τόμ. 3ος, Ἀθῆναι 1961, σ. 388. — Ἀνδρ. Θεοδώρου,
Ἡ οὐσία τῆς Ὁρθοδόξιας, Ἀθῆναι 1961, σ. 125-126. — πρὸς
Ν. Μητσοπούλου, Θέματα Ὁρθοδ. Δογματ. Θεολ. σ.
360.

31. Χρ. Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ, σ. 424. — Τοῦ
Αὐτοῦ, Συμβολικὴ, σ. 406. — Καταχρήσεις λατρείας προσ-
ώπων ἢ πραγμάτων συμβαίνουν «ἀνὰ τοὺς αἰῶνες». Γιὰ φυ-
σιολατρία — ἡλιολατρία, ζωολατρία, δεινρολατρία καὶ ἀνθρω-
πολατρία βλ. Ἰ. Δρούλια, Αἰώνιες ἀνάζητήσεις..., σ. 36-
42, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία. — Πρὸς ποιητικὴ γαλ-
λικὴ φράση γιὰ φιλικὸ πρόσωπο: «je vous aime, je vous
adore» (=σὺς ἀγαπῶ, σὺς λατρεύω). — πρὸς προσαγόρευση
τρυφερότητας γιὰ ἀγαπημένον πρόσωπο στὰ ἑλληνικὰ «λα-
τρεῖά μου» ἢ «λατρευτὸ μου», καθὼς καὶ φράση ἀνάλογη: «σὲ
λατρεύω». — πρὸς ἰταλικά *persona adorata* (=λατρευτὸ
πρόσωπο). — πρὸς Εἰκονολατρία.

32. Χρ. Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ, σ. 424.

33. Βλ. «Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύ-
νησις» Ἐκφώνηση εὐχῆς ἀντιφώνου Α'. Θ. Λειτουργίας Μεγ.
Βασιλείου καὶ Ἰωάν. Χρυσόστομου. — πρὸς
«ἐγὼ Ἰωάννης... ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν
τοῦ ἀγγέλου... καὶ λέγει μοι· ὅρα μὴ· σύνδουλος σου εἰμι καὶ

γίους τῆς Ἐκκλησίας, τιμῶμενος παρὰ τῶν πιστῶν καὶ
ὑμνοὶς ἐγκωμίων γεραίρμενος... Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντι-
νουπόλεως Ἀθναγόρας ἀποφαινεται [καὶ οἱ Συνοδικοὶ Ἀρ-
χιερεῖς]. 20.4.1961» Τίτου Ματθαίου (Μητροπο-
λίτου πρ. Παραμυθίας), Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος Κεφαλᾶς, Μη-
τροπολίτης Πενταπόλεως, ἔκδ. 2α, Ἀθῆναι 1985, σ. 374-375.

— Στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησίᾳ ἡ ἀγιοποίηση (*Ca-
nonisatio*) — κατὰ τὴν ἀρίστην τὸν ἀριθμὸ τῶν Ἀγίων
ὕπάζεται στὴ δικαστικὴ ἐξουσία τοῦ Πάπα, ὅπου ὀρίζεται εἶδος
δικαστηρίου (βλ. δημόσιο κατήγορο — *advocatus diaboli*).
Βλ. Βασίλ. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία,
σ. 479. — Ἰ. Δρούλια, Ἐντυπώσεις, βιώσεις καὶ ἀπόψεις
ἐνὸς ὀρθοδόξου γιὰ τὴν ἐνότητα Ὁρθοδόξων καὶ Καθολικῶν,
Ἀθῆναι 1985, σ. 32 (70).

21. Ν. Μητσοπούλου, μνημ. ἔργ., σ. 359.

22. Ἰωάν. Δαμασκηνοῦ μνημ. ἔκδ., σ. 386.

23. Ἐβρ. α' 1.

24. Βλ. σχετικὰ γιὰ «γραπτάς» καὶ «οὐδαμῶς λαξευτάς» ἡ
γλυπτὰς εἰκόνας Χρ. Ἀνδρούτσου, Συμβολικὴ ἐξ
ἐπόψεως ὀρθοδόξου, ἔκδ. 2α, Ἀθῆναι 1930, σ. 400-401. —
πρὸς «Ἡ δὲ θεία Γραφὴ κατηγορεῖ τῶν προσκυνούντων τοῖς
γλυπτοῖς». Ἰ. Δαμασκηνοῦ, μνημ. ἔκδ., σ. 392.

25. Βλ. Χρ. Ἀνδρούτσου, Συμβολικὴ, σ. 395.

26. Βλ. Augustinus, Contra Faustum XX 21,
Migne P.L. 49, 384.

Ὅποῖος ἐδόξασε³⁴ αὐτοὺς τοὺς ὁμοπίστους καὶ ὁμοδούλους μας.

Παράλληλα τὸν Χριστὸ «υἱὸν ὄντα τοῦ Θεοῦ προσκυνούμεν, τοὺς δὲ μάρτυρας ὡς μαθητὰς καὶ μιμητὰς τοῦ Κυρίου ἀγαπῶμεν ἀξίως ἕνεκα εὐνοίας ἀνυπερβλήτου τῆς εἰς τὸν ἴδιον βασιλέα καὶ διδάσκαλον»³⁵. Μάλιστα ὁ Μέγας Βασίλειος ἐπισημαίνει, ὅτι ἡμεῖς, ἐξυμνώντας τὸν βίον ἐκείνων, πὺν «ἐν εὐσεβείᾳ» διέπρεψαν, δοξάζομε τὸν Δεσπότη «διὰ τῶν δούλων»³⁶. Πρβλ. πῶς «ὁ ἱεράρχης Χριστοῦ... Νικόλαος συγκροτεῖ μὲν ἅπαντας πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ... ἐπικουρον καὶ μετὰ Θεὸν προστάτην» ἔχοντας ἡμεῖς αὐτὸν τὸν ἅγιον³⁷.

τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου· τῷ Θεῷ προσκύνησον» Ἀποκάλ. Ἰωάννου κβ' 8-10. Ἀντιπρβλ. ἐκκλησιαστικὸ ἔθος Ὁρθόδοξων καὶ Καθολικῶν προσκυνήσεως (μετανοίας ἢ γονυκλισίας) ἀπὸ μέρους τοὺς τῶν ἐπισκόπων ἢ ἡγουμένων. Ἡ προσκύνηση αὕτη ἀποτελεῖ ἀνατολίτικο «λείψανον» περσικῆς κυρίως ὑποταγῆς στὸν «μέγαν βασιλέα», ὅπως παρόμοια προελεύσεως βυζαντινῆς καὶ ἱπποτικῆς γονυκλισίας. Βλ. ὅτι ὁ ἐπίσκοπος εἶναι εἰκόνα - ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ.—Πρβλ. «ποιητικὴ ἀδεία» περιεχόμενο παρακλητικὸ πρὸς τὴν «Υπεραγίαν Θεοτόκον»: «ὁ νῦν ἐκείνου πάσης νῦν βλάβης ρύσασθαι· τοὺς πιστῶς σε προσκυνοῦντας» 3ο τροπάριον, 7ης Ὁδῆς Κανόνος Ἀκαθίστου Ὑμνου. — Πρβλ. «Τὸν Σταυρὸν σου προσκυνούμεν Δέσποτα» (ἀντὶ τοῦ Τρισαγίου τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, Γ' τῶν Νηστειῶν).

34. Βλ. «δόξα τῷ σὲ δοξάσαντι Χριστῷ» Ἀπολυτίκιον Ἀγ. Διονυσίου Ἀγίνης (17 Δεκεμβρ.). — πρβλ. Ἀγ. Σπυρίδωνος (12 Δεκεμβρ.).

35. «...ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς κοινωνοὺς καὶ συμμαθητὰς γενέσθαι» Πολυκάριπ, Μαρτύριον. XII, ΒΕΠΕΣ, Τόμ. 3ος, σ. 26. — πρβλ. «ἡ πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς τῶν ὁμοδούλων τιμὴ ἀπόδειξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην εὐνοίας» Μεγ. Βασίλειος Ὁμιλία ΙΘ', Εἰς τοὺς ἁγίους Τεσσαράκοντα Μάρτυρας, 1,2. ΒΕΠΕΣ, Ἀθήναι 1976, Τόμ. 54ος, σ. 172.

36. Μεγ. Βασίλειος. Ὁμιλία ΙΗ', Εἰς Γόρδιον τὸν μάρτυρα, ΒΕΠΕΣ, Ἀθήναι, 1976, Τόμ. 54ος, σ. 164 (1,35-36). — πρβλ. «Ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν ταῖς μνείαις τῶν ἁγίων σου, Χριστέ ὁ Θεός, ὑπ' αὐτῶν δυσωπούμενος» Ἀπόστιχον μαρτυρικὸν Κατανυκτικὸ Ἑσπερινοῦ Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου. — πρβλ. «τὸν μὲν ὡς Θεὸν καὶ Δεσπότην προσκυνοῦντες καὶ σέβοντες, τοὺς δὲ διὰ τὸν κοινὸν Δεσπότην ὡς Αὐτοῦ γνησίους θεράποντας τιμῶντες καὶ τὴν κατὰ σχέσιν προσκύνησιν ἀπονέμοντες» Ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ τῆς Ζ' Οἰκουμένης Συνόδου. Εὐχὴ Κυριακῆς Α' Νηστειῶν τῆς Ὁρθοδοξίας, σὲ Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 1986, σ. 50.

37. Vita per Michaëlm, Βίος καὶ πολιτεία καὶ μερικὴ θεμάτων ἐξήγησις τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας, σὲ M. T. Bruno, S. Nicola nella fonti narrative greche, Bari 1985, σ. 16.

IV. Ἐπικουρία γιὰ τοὺς πιστοὺς ἢ πρεσβεία τῶν Ἀγίων.

Τὴν ἐπικουρίαν τοὺς ἐκδηλώνουν στοὺς ἐπὶ γῆς ὁμοπίστους τοὺς οἱ Ἅγιοι μὲ τὴν ἀγάπην τους, ἡ ὁποία ἐπενεργεῖ καὶ παραμένει καὶ πέραν τοῦ τάφου³⁸.

Οἱ Ἅγιοι εἶναι σὲ θέση νὰ συμπαρίστανται στοὺς πιστοὺς

(Συνεχίζεται)

38. Χρ. Ἀνδρούτσου, Δογματική, σ. 422. — πρβλ. «ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει» Α' Κορ. ιγ' 8.

39. Χρ. Ἀνδρούτσου, Δογματική, σ. 250.

40. Τοῦ Αὐτοῦ, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 422.

41. Πράξ. Ἀποστόλ. γ' 6.

42. Μητροφάνους Κριτοπούλου, Ὁμολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς, Γ' Ἑρμ. 52 (σὲ Χρ. Ἀνδρούτσου, Συμβολική, σ. 395).

43. Χρ. Ἀνδρούτσου, Συμβολική, σ. 406. — Βλ. πρεσβεύω σημαίνει διαπραγματεύομαι ὡς πρεσβευτής, δηλαδὴ ὡς ἀπεσταλμένος. Ἰ. Σταματάκου, μνημ. Λεξικόν, σ. 823-824. — μεσιτεύω ὑποδηλώνει μεσολαβῶ — εἶμαι ἢ ἐνεργῶ ὡς μεσάζων. Τοῦ Αὐτοῦ, μνημ. Λεξικόν, σ. 613. — δισσωπῶ = δηλώνει ἀναγκάζω κάποιον νὰ χαμηλώσει τὰ μάτια, ἱκετεύω. Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικόν ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, Τόμ. 3ος, σ. 2177-2178. — ἱκετεύω = παρακαλῶ, ζητῶ βρῆθειν, προστασία κάποιου. Δ. Δημητράκου, μνημ. Λεξικόν, Τόμ. 4ος, σ. 3433, 3434.

44. Χρ. Ἀνδρούτσου, Συμβολική, σ. 406. — Βλ. «Pater de caelis Deus, miserere nobis... Sancta Maria ora pro nobis... Omnes sancti orate pro nobis. Christi audi nos» Gaspar Lefebvre, Missel vespéral romain (quotidien), Bruges (Belgique) 1940, σ. 777-778 (Litanie des Saints).

45. Παναγ. Τρεμπέλα, Δογματική, Τόμ. 2ος, σ. 405.

46. Πρβλ. Ν. Μητσοπούλου, μνημ. ἔργ., σ. 358. — πρβλ. «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε» Α' Θεσσαλ. ε' 17. —

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς τῶν περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ», κάθε ἀλλαγὴ τῆς διευθύνσεώς τους νὰ τὴ γνωρίζουν ἀμέσως στὰ Γραφεῖα τῶν Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα, ἀναφέροντας ἀπαραίτητα καὶ τὴν παλαιὰ τους διεύθυνση, γιὰ νὰ γίνετα κανονικὰ ἡ ἀποστολὴ τῶν Περιδικῶν.

ΤΑ ΕΠΙΣΗΜΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΤΟΜΗΣ ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΑΛΑΝΟΥ *

Τοῦ αἰδ. πρεσβ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΔΡ. ΧΑΡΑΜΑΝΤΑ π.θ.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΕΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Μετά τὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας ἐψάλη ἀρχιερατικὴ ἐπιμνημόσυνη δέηση καὶ στὴ συνέχεια ὁ Δήμαρχος Καλυμνίων κ. Μιχαὴλ Ζαῖρης ἀποκάλυψε τὴν προτομὴ πού ἦταν καλυμμένη μετὴν γαλανόλευκη.

Στεφάνια ἀπὸ δάφνη κατέθεσαν ὁ κ. Κλεάνθης Ζερβὸς ἐκ μέρους τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ κ. Δήμαρχος Καλυμνίων.

Σύμφωνα μετὸ πρόγραμμα πρῶτος ἀπηύθυνε χαιρετισμὸ ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Α.Θ.Π. Ἀρχιμ. Παῖσιος Ἀραβαντινός, πού ἔχει ὡς ἐξῆς.

Περιβεβλημένος Σεπτῇ ἐντολῇ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Προσκνητοῦ ἡμῶν Αἰθέντου καὶ Δεσπότη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Δημητρίου καὶ τῆς περὶ Αὐτὸν Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, Σεβασμιώτατε Ποιμενάρχα τῆς Θεοσώστου ταύτης Μητροπόλεως κ. Νεκτάριε, Ἁγιε Ἀξώμης, Ἐδλαβέστατον Προσβυτέριον, Ἐντιμώτατοι Ἀρχοντες, περιούσιε Λαὲ τοῦ Κυρίου, προσῆλθον ἀγαλλομένῳ ποδὶ ἵνα ἐκ προσώπου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐκδηλώσω τὴν χαρὰν Αὐτῆς διὰ τὴν δικαίαν ταύτην τιμὴν πρὸς τὸν θερμοργὸν τῆς Ἐκκλησίας διάκονον, τὸν ἀριστον οἰκιοστρόφον τοῦ θείου λόγου καὶ τῆς γραφίδος, τὸν ἀφοσιωμένον Αὐτῇ μακαριστὸν Μιχαὴλ Γαλανόν.

Δικαίως ὅθεν, ἐπομένη τῆς Πανλικῆς ρήσεως «τιμὴ καὶ δόξα καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν» ἡ τοπικὴ τῶν Καλυμνίων Ἐκκλησία συναχθεῖσα σήμερον ἐν τῷ Πανσέπτῳ τούτῳ Ναῶ τῆς Παναγίας τῆς Κεχαριτωμένης τοῦ Κάστρου τῆς Χώρας, τιμᾷ καὶ γεραίρει κατὰ τὴν εὐσημον ταύτην ἡμέραν τὸ ἄξιον τέκνον τῆς, τὸν μέγαν ρήτορα καὶ διδάσκαλον τοῦ Ἐδαγγελίου, τὸν ἀείμνηστον Μιχαὴλ Γαλανόν.

Ὁ ἀείμνηστος Μιχαὴλ Γαλανὸς εὐκλεὲς γόνος τῆς ἀριστοτόκου καὶ εὐάνδρου ταύτης Νήσου τῶν Καλυμνίων περιέφερε ἐν τιμῇ καὶ δόξῃ τὰ σύμβολα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους κατ' ἐκείνους τοὺς χαλεποὺς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος καιροὺς μὴ πτοούμενος οἰασθῆποτε ἀπειλῆς.

Βαθὺς γνώστης τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, μελετητὴς τῆς συγχρόνου παγκοσμίου πνευ-

ματικῆς, κοινωνικῆς καὶ θρησκευτικῆς κινήσεως καὶ μετὰ φλογερὰν πίστιν ἀναδείκνυται ἀληθῆς ὁδηγός.

Διὰ τὰ ἐπίκτητα ταῦτα προσόντα τοῦ ὁ πολὺς ἐργάτης τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος ἐτιμῆθη ἐπαξίως ὑπὸ τοῦ μεγαλοπνέου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κυροῦ Μελετίου Μεταξάκη τοῦ ἀπὸ Οἰκουμενικοῦ μετὰ τὸν ἐπίσημον τίτλον τοῦ Μεγάλου Ρήτορος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου, ἡ δὲ Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία τιμῶσα τὸ ἔργον τὸ πνευματικὸν καὶ κηρυκτικὸν τοῦ Μιχαὴλ Γαλανοῦ τοῦ ἀπένειμε τὸν τίτλον «Διδάσκαλος τοῦ Ἐδαγγελίου».

Φρονῶ δ' ὅτι ἡ μεγάλη αὐτῇ μορφή ἡ ὁποία δεσπόζει κατὰ τὴν εὐσημον ταύτην ἡμέραν ἐπεβλήθη εἰς τὴν νεωτέραν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ ἀποτελεῖ ἀνδρὰ ἄξιον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἀκάματον σκαπανέα τῶν ἱερῶν καὶ εὐγενῶν ἰδανικῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους.

Ὁ ἀείμνηστος Μιχαὴλ Γαλανός, συνεχιστὴς τῶν ἱερῶν παραδόσεων τῆς Ἱερᾶς Ὁρθοδοξίας καὶ ἐμπνεόμενος ἀπὸ τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνας τῆς ἀριστοτόκου ταύτης Νήσου, ἡ ὁποία διεφύλαξεν ἀλώβητα καὶ ἀσινῇ τὰ ὑψηλότερα ἰδανικά τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, θὰ ἀποτελεῖ ἐσαεὶ φάρον φωτεινόν, καθοδηγοῦντα πάντα ἄνθρωπον εἰς τὰ νάματα τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως.

Σεμνύνεται ὅθεν ὁ Πάνσεπτος Οἰκουμενικὸς Θρόνος διὰ τὴν ἱστορικὴν ταύτην ἀκρόπολιν, τὴν πατρώαν γῆν τοῦ ἀείμνηστου σκαπανέως τοῦ θείου λόγου, τὴν ὡραίαν Κάλυμνον καὶ εὐχεται ὅπως αὕτη ἐμπνεομένη ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς αὐτῆς ἀγῶνας καὶ τὴν μαχητικότητα διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν τοῦ τιμωμένου τέκνου τῆς ἀοιδίμου Μιχαὴλ Γαλανοῦ συνεχίσῃ τὴν λαμπρὰν πορείαν τῆς πλήρη δόξης καὶ μεγαλείου.

Στὴ συνέχεια μίλησε ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μητροπολίτης Ἀζώμης κ. Πέτρος, ὁ ὁποῖος περιέγραψε τὴν ἀγωνιστικὴν προσωπικότητα τοῦ Γαλανοῦ καὶ τίς πολυτίμες ὑπηρεσίες του, πού πρόσφερε στὴν Ἀλεξανδρινὴ Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, τὴν ἐποχὴ τοῦ Πατριάρχου Μελετίου Μεταξάκη (1926-1935) καὶ συνεχάρη ἀπὸ μέρους τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. κ. Παρθενίου τοῦ Γ', τὴν τοπικὴ Ἐκκλησίαν τῆς Καλύμνου, πού διοργάνωσε μετὰ τόση ἐπιτυχία τίς τιμητικὰς ἐκδηλώσεις τῆς 10ης Μαΐου 1987, γιὰ τὸν Μιχαὴλ Γαλανό.

Στὸ χαιρετισμὸ τοῦ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Λέρου,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 217 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

Καλύμνου καὶ Ἀστυπалаίας κ. Νεκτάριος μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐτόνισε καὶ τὰ παρακάτω.

«... Ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία τῆς Καλύμνου ἀγάλλεται καὶ χαίρει σήμερον μαζί μὲ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν προσβυγενῶν Πατριαρχείων καὶ τῆς Πολιτείας, γιὰ τὶς ἐορτὲς ποὺ λαμβάνουν χώραν πρὸς τιμὴν τῆς ἀγωνιστικῆς προσωπικότητος τοῦ Μιχαὴλ Γαλανοῦ. Ὁ αὐθεντικὸς αὐτὸς χριστιανὸς μαχητὴς ὑπῆρξε μαζί μὲ τὸν Σκαλτσούνη ἕνας ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀπολογητῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ὅλων τῶν αἰώνων. Γιατὶ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει μίαν μεταχριστιανικὴν εἰδωλολατρεία καὶ μίαν μαχητικὴν ἀθεΐα πολλὴ σκληρὴ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν ἀπολογητῶν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Καὶ παρὰ τὸ ὅτι δὲν εἶχε τότε ἀναπτύχῃ μὲ τόση σαφήνεια, ὅπως σήμερα, τὸ κεφάλαιο τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησιολογίας, ὅμως ὁ Μιχαὴλ Γαλανὸς μὲ τὸν κηρυκτικὸν τοῦ λόγου καὶ τὰ ἄρθρα του μαρτύρησε Ὁρθοδοξίαν. Ἐνῶ ζοῦσε σὲ μίαν ἐποχὴ ἄκρατου κληρικαλισμοῦ ὑπερασπίστηκε τὴ θέσιν τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου μέσα στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ προτεστησῇ. Χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα ρεύματα ποὺ κίνητταν τὴ λαοκρατία μέσα στὸ χῶρον τῆς Ἐκκλησίας. Κατέκρινε τὸ δεσποτισμὸν, ἐνῶ ἐσέβeto καὶ τιμοῦσε τοὺς Ἐπισκόπους. Κατεδίκαιζε τὴν αὐθαιρεσίαν, ἐνῶ πολεμοῦσε μὲ αὐτοθυσία γιὰ τοὺς θεσμούς. Ἀντίθετα σήμερα βλέπουμε στὴ διάρκεια τῆς κρίσεως ποὺ ξέσπασε στὶς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, μετὰ μάλιστα ἀπὸ τόση ἀνάπτυξη τῶν σπουδῶν στὸν τομέα τῆς ἐκκλησιολογίας, νὰ ὑπάρχουν κληρικοὶ καὶ θεολόγοι, ποὺ ὑποστηρίζουν προτεσταντίζουσες θέσεις. Ἐνῶ ὁ Γαλανὸς τότε, ποὺ ἡ ἐπιστήμη τῆς Ἐκκλησιολογίας ἔμοιαζε σὰν ἕνα μικρὸ παιδί χαμένο στὸ δάσος, χωρὶς νὰ εἶναι Θεολόγος, ὀρθόδοξως ἐθεολόγησε καὶ οἱ ἀπολογητικὲς του μελέτες φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἐνῶ βρισκόταν στὸ πλευρὸ τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων τῆς ἐποχῆς του, τοῦ Ἐθνάρχου Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ τοῦ ἀναμορφωτοῦ Πατριάρχου Μελετίου Μεταξάκη, ἔμεινε πιστὸς καὶ ἀφοσιωμένος στὴ γνήσια ἐκκλησιαστικὴ παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπέτυχε ἐπειδὴ εἶχε βίωμα τὸ καλυμματικὸ ἰδανικὸ «ἀγώνας ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος».

Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία τὸν τιμᾷ σήμερα. Γι' αὐτὸ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦ ἐκπροσώπου της βουλευτοῦ Δωδεκανήσου Κλεάνθη Ζερβοῦ τὸν στεφανώνει. Γι' αὐτὸ ὁ Λῆμος Καλυμνίων καταθέτει στὴν προτομὴν του δοξαστικὰς μυρσίνες καὶ δάφνες. Γι' αὐτὸ

τὸ Λύκειο Ἑλληνίδων στολίζει τὶς ἐορτικὰς ἐκδηλώσεις μας μὲ ΚΑΒΒΑΛΙΑ καὶ λεβέντικους χορούς, ποὺ φανεροῦν τὸ λεβέντικο ἦθος τῆς Ὁρθοδοξίας. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Πνευματικὸ Κέντρο Καλύμνου Αἱ ΜΟΥΣΑΙ τοποθέτησε στὴ μεγάλη αἴθουσα τελετῶν τὴν προτομὴν του. Γι' αὐτὸ Κατηχητικὰ Σχολεῖα σήμερα ραίνουν τὴν προτομὴν του καὶ τιμοῦν τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τῆς Κεχαριτωμένης Χώρας. Γι' αὐτὸ οἱ Καλύμνιοι συγκεντρώθηκαν σήμερα ἐδῶ ἀπὸ τὴ Ρόδο καὶ ἄλλα Νησιά γιὰ νὰ τὸν τιμήσουν. Γι' αὐτὸ ὁ Ἱεραποστολικὸς Σύλλογος ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ τοῦ ὁποῦ ὑπῆρξε στυλοβάτης, συμμετέχει μὲ εὐγενικὸ καὶ βαθυστόχαστο τηλεγράφημα. Γι' αὐτὸ ἂς εὐχαριστήσωμε τὸν Θεὸ καὶ τὴν ὥραϊα Κάλυμνο ποὺ μᾶς χάρισαν αὐτὸν τὸν ὑπέρτοχον ἀγωνιστὴ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος...».

Ἀκολούθησαν οἱ χαιρετισμοὶ τοῦ Δημάρχου Καλυμνίων κ. Μιχαὴλ Ζαῖρη, τῆς κ. Μαρίας Ζαῖρη, Προέδρου τοῦ Ἀναγνωστηρίου Αἱ ΜΟΥΣΑΙ, καὶ τοῦ κ. Γεωργίου Μ. Βούη, ἐκπροσώπου τῆς Ἐνώσεως Καλυμνίων Ρόδου.

Οἱ ἐπίσημες ἐκδηλώσεις τῶν ἀποκαλυπτηρίων ἔκλεισαν τὴν ἑσπέρα τῆς 10ης Μαΐου, μὲ πλούσιο καλλιτεχνικο-μουσικοχορευτικὸ πρόγραμμα ποὺ διοργανώθηκε καὶ ἐκτελέστηκε μὲ ἐπιτυχία στὴ λιθόστρωτη αὐλὴ τῆς Κεχαριτωμένης, ἀπὸ τὸ Λύκειο Ἑλληνίδων καὶ τὴν Μικτὴ Καλύμνικη Χορωδία τῆς κ. Καλλιόπης Κοκκίνου-Μαύρου.

(Τέλος)

Ἐπισκόπου
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Α. ΨΑΡΙΑΝΟΥ
Μητροπολίτου Σεβδίων καὶ Κοζάνης

Ἡ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

(Πενηνταδύο ὁμιλίαι γιὰ τὴ θεία Λειτουργία.
Ὅχι μόνο γιὰ τὸ λαό, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἱερεῖς).

Ἔκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας, σελίδες ιθ' + 438, δρχ. 650.

Βιβλιοπωλεῖο Δραγατσάνου 2 — Πλατεία Κλαυθμώνος.

Γράφατε Ἰασιῶν 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλέφ. 722.8008.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΟΡΘΟΦΩΝΙΑΣ

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Η σιωπή μου πρὸς ἀπάντησή σου

«Φωνάζω ἑλληνικά κι οὔτε πού μοῦ ἀποκρίνεται κανένας». Μήπως δὲν τὰ ὁμιλῶ σωστά; Μήπως ὁ τόνος τῆς φωνῆς μου εἶναι χαμηλός; Μὰ μόλις εἶπα ὅτι «φω-νάζω». Τί συμβαίνει λοιπόν; Μήπως θά ἔπρεπε, γιὰ νὰ μοῦ ἀποκριθοῦν, νὰ φωνάζω σὲ ἄλλη γλώσσα; Μά-ταιος κόπος. Οἱ τελευταῖες δημοσκοπήσεις τοῦ διεθνoῦς πρακτορείου «APHONIA» (Ἀφωνία) δείχνουν μιὰ κάθετη πτώση τῆς ἀκροατικότητος. Εἶναι αὐτὸ πού λέγεται τελευταῖα «ξεκινᾷμε ἀπὸ μηδενικὴ θάση». Κα-νείς δὲν ἀκούει ἀπὸ κανέναν τίποτα, κι οὔτε πού κα-ταλαβαίνει τίποτα.

Πῶς νὰ καταλάβεις ὅμως, τί νὰ καταλάβεις, ἀπὸ πού ν' ἀρχίσεις καὶ πού νὰ τελειώσεις; Ὁ ποιητὴς μέ-σα στὴν ὀξυμένη εὐαισθησία του τὸ διαισθάνεται καὶ τὸ φωνάζει δυνατὰ καὶ τὸ ἐξηγεῖ κιόλας:

«φωνάζω ἑλληνικά κι οὔτε πού μοῦ ἀποκρίνεται
κανένας

εἶναι πού πλέον δὲν νογάζει κανένας

.....

πὼς κι ἀπὸ πού ἀκουμπάει τ' ὠμέγα στὸ ἄλφα».
(Ὀδυσσεά Ἐλύτη, Τρία ποιήματα μὲ σημαία εὐκαι-
ρίας, Ἀθήνα, Ἰκαρος, 1982, σ. 39).

Τί σχέση ἔχει τὸ τέλος μὲ τὴν ἀρχή, πῶς δέγουν μεταξύ τους αὐτὰ τὰ δύο, ὅταν ἔχεις χάσει κάθε συνέ-χεια, δὲν παρακολουθεῖς τὰ ἐνδιάμεσα γράμματα, κι αὐτὰ τὰ δύο γράμματα, τὸ Α καὶ τὸ Ω, τὸ Ω καὶ τὸ Α, μένουν ὁρόσημα πού ὁρίζουν τελικὰ τὴν ἀφασία μας. Ὅσο καὶ νὰ μιλάμε, ἐφόσον ὁ ἄλλος δὲν ἀκούει καὶ δὲν μᾶς ἀποκρίνεται, εἶναι σὰ νὰ μὴ μιλάμε.

Ἐλεύθεροι συνειρμοὶ ἐσωτερικοῦ χώρου

Ὁ λόγος τοῦ ἄλλου δὲν εἶναι τελικὰ παρὰ πυροδό-τηση γιὰ ἐλεύθερες συνειρμικὲς περιπλανήσεις στὸν δικό μας χώρο, μέχρις ὅτου δοθεῖ ἡ χαριστική βολή τοῦ λόγου μὲ μία ἐκ μέρους μας ἀπάντηση τύπου «ἄλλ' ἂντ' ἄλλων». Βίοι, δηλαδή, παράλληλοι, ἀσύμπτωτοι, πού δὲν ἀγγίζουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο.

Τὸ κακὸ εἶναι, ὅτι οἱ ἐκ μέρους μας ἀπόπειρες γιὰ ἐπικοινωνία συνεχίζονται, ὅπως ὅταν θέλοντας νὰ ζητήσουμε μιὰ τηλεφωνικὴ πληροφορία ἐπιμένουμε σχηματίζοντας ἀπελπισμένα τὸν ἀριθμὸ 131 καὶ ὁ ἀτέρ-μιον δίσκος ἐπαναλαμβάνει ἀνελέητα τὴν δική του στε-ρεότυπη ἀπάντηση: «παρακαλῶ —μᾶς παρακαλεῖ κιό-λας! — περιμένετε στὸ ἀκουστικό σας». Κι ἐμεῖς τί νὰ κάνουμε, περιμένουμε, ἀναμένουμε, ἐπιμένουμε, ὑπομέ-νουμε...

Ἀμήχανη σιωπὴ τοῦ ἄλλου

Εἶναι κάποιες ὥρες, ὅμως, πού τὰ ἐρωτήματά μας στρέφονται πρὸς τὸν ἑαυτὸ μας. Διερωτώμεθα τότε, μήπως καὶ ἡ γλώσσα πού χρησιμοποιοῦμε, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐκφραζόμαστε, δὲν μεταφέρει πράγματι σωστὰ στὸν ἄλλο αὐτὸ πού θέλουμε νὰ τοῦ ποῦμε. Ἡ σιωπή, δηλαδή, τοῦ ἄλλου δὲν εἶναι περιφρονητική, τοῦ τύπου «ἡ σιωπή μου πρὸς ἀπάντησή σου», ἀλλὰ ἀμήχανη σιωπή, σὰ νὰ μὴν εἶναι σὲ θέση νὰ μᾶς ἀπαν-τήσῃ, μὴ γνωρίζοντας ἀκριδῶς τί πράγματι τοῦ ζητᾷ-με. Πολλὲς φορές συμβαίνει, χωρὶς νὰ ἔχουμε διατυ-πώσει σαφῶς τὸ ἐρωτήματά μας νὰ περιμένουμε μιὰ ἀπό-κριση. Κι αὐτό, γιὰ τὴν «δοκιμάζουμε» τὸν ἄλλο, ἂν μπο-ρεῖ νὰ μαντέψει τὸ αἶτημά μας. «Ἀφοῦ μᾶς ξέρει, ἀφοῦ γνωρίζει τίς ἐπιθυμίες μας, εἶναι ἀνάγκη κάθε φορὰ νὰ τίς διατυπώνουμε ἐκ νέου; Δὲν γνωρίζει τί θέλου-με; Γιατί δὲν ἀνταποκρίνεται»;

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι εἶναι φορὲς πού ὁ ἄλλος ἀδια-φορεῖ καὶ κάνει πῶς δὲν καταλαβαίνει ἐνῶ γνωρίζει πολὺ καλά. Ἀλλοτε, ὅμως, παραμένει ἀμήχανος γιὰ τὴν δική μας στάση εἶναι ἀμφιθυμική. Κάποτε πού ἐπι-χείρησε νὰ μᾶς προλάβει, νὰ δείξει ὅτι κατάλαβε, δὲν κατάλαβε... καὶ στὸ πρόσωπό μας φανερώθηκε ἡ ἀπο-

γοήτευση. Ἐκτοτε παραμένει ἐπιφυλακτικός. Θέλει συγκεκριμένα μηνύματα, μονοσήμαντα, εἰ δυνατόν, καὶ ὄχι δισηήμαντα, ἢ καὶ πολυσηήμαντα καὶ ὥς ἐκ τούτου παρεξηγήσιμα. Ὅποτε, καλὸν εἶναι, γιὰ νὰ ἀποφεύγουνται οἱ ἀμφιβολίες, οἱ δολές μας νὰ εἶναι ἐπὶ σκοπόν, μία μία καὶ ὄχι κατὰ ριπάς.

Παράλογες ἀπαιτήσεις

Ἡ χρῆση «πολεμικῆς» ὀρολογίας εἶναι ἐπιβεβλημένη, γιὰτὶ σὲ μία συζήτηση, σὲ ἕναν διάλογο ὑπάρχει μία λαγθάουσα ἢ καὶ φανερὴ ἐπιθετικότητα. «Ἄς καταλάβει ἐπὶ τέλους αὐτὸ πὺ θέλω. Πρέπει νὰ τοῦ τὰ λέω ὅλα; Ἄν μ' ἀγαπάει, ἄς μαντέψει. Ἐγὼ δὲν λέω τίποτα». Χωρίς, λοιπόν, νὰ ἔχω πεῖ τίποτα, περιμένω ἕνα σῆμα πὺ δὲν ἔρχεται, ἐκνευρίζομαι, ἀγανακτῶ, καταφέρομαι ἐναντίον τοῦ ἄλλου.

Ὅπωςδήποτε εἶναι λεπτὴ ἡ θέση κάποιου πὺ ἐκφράζει ἕνα αἶτημα. Μήπως ὁ ἄλλος τὸ ἐκλάθει ὡς «ἐπαιτεία»; Μήπως τὸ παρεξηγήσει; Θὰ ἀπαντήσει «ναί» ἢ «ὄχι»; Ἐνα «ὄχι» εἶναι ὀδυνηρό. Εἶμαι λοιπόν ἐπίτηδες ἀσαφής, μεταθέτω τὴν εὐθύνη στὸν ἄλλο. Αὐτὸς δὲν κατάλαβε. Τοῦ ζητάω καὶ ἀπὸ πάνω τὸν λόγο καὶ δὲν ἔχω ἐκτεθεῖ. Ἀπίθανη συλλογιστικὴ καὶ ἐκλογίκευση.

Ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην

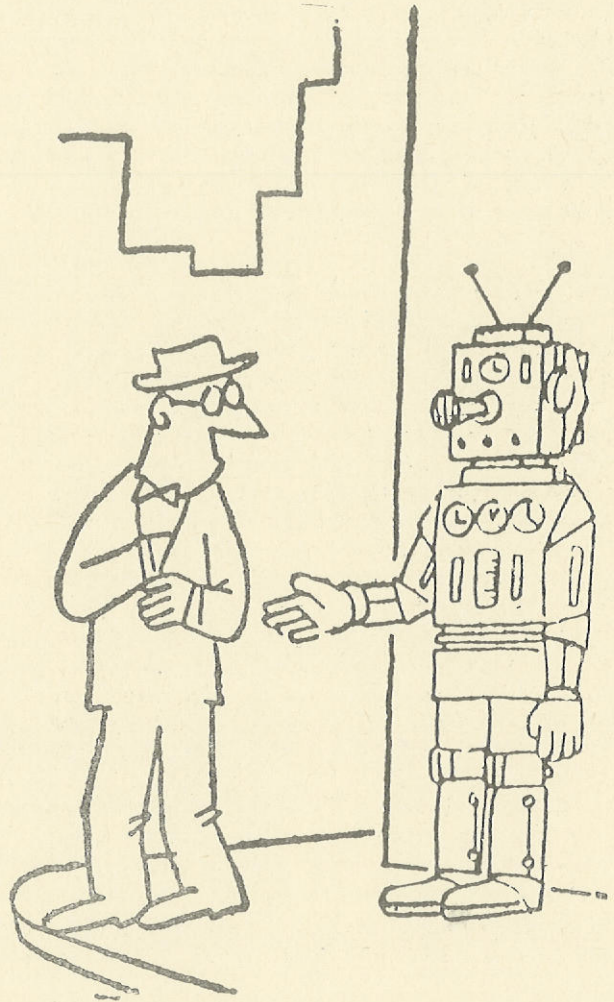
Εἶναι προτιμότερο, πάντως, ὁ λόγος μας νὰ εἶναι εὐθύς. «Ἀκόμα καὶ ὅταν τὰ προγνωστικά μας δὲν εἶναι γιὰ ποσοστὰ πενήντα στὰ ἑκατὸ «ναί» ἢ «ὄχι», στὴν περίπτωσι πὺ ἡ ἐνδεχόμενη ἀπάντησι στὸ ἐρώτημά μας εἶναι «ναί», ὀρισκόμαστε σὲ καλλίτερη μοῖρα ἀπὸ πρὶν. Ὅταν εἶναι «ὄχι» παραμένουμε στὴν ἴδια κατάστασι. Αὐτὸ συνήθιζε νὰ μοῦ λέει σοφὸς φίλος ὅταν τοῦ ἐξέφραζα ἀμφιβολίες, ἂν ἔπρεπε νὰ ζητήσω κάτι εὐθέως, πλαγίως ἢ νὰ τὸ ἀποφύγω ἐντελῶς.

Μία τέτοια ἀντιμετώπισι μᾶς ὑποδεικνύει ὅτι στὸν δρόμο πὺ ἐπιλέγουμε πρέπει νὰ κυκλοφοροῦμε «ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην». Τὸ φανάρι ἀναβοσδῇ σὲ χρωματισμὸ κίτρινο. Πρέπει νὰ ὀδηγοῦμε προσεκτικά. Τὰ σήματά μας γιὰ νὰ τὰ διακρίνει ὁ ἄλλος πρέπει νὰ εἶναι σαφῆ καὶ μονοσήμαντα. Τίποτα, ὅμως, δὲν μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν εὐθύνη νὰ ὀδηγοῦμε σὲ κατάστασι τέτοια, πὺ καὶ λαμβασμένα σήματα τοῦ ἄλλου νὰ τὰ συλλαμβάνουμε στὴν ὀρθή τους πρόθεσι.

Γι' αὐτὸ, ὅμως, δὲν ἀπαιτεῖται ἀπλῶς νὰ σκέπτομαι ἀλλὰ νὰ εἶμαι διαρκῶς ἐν ἐγρηγόρσει, σὲ νήψη. Σὲ ἀντίθεσι ἢ μᾶλλον ὡς συμπλήρωμα τῆς καρτεσιανῆς ρήσεως «σκέπτομαι, ἄρα ὑπάρχω», προβάλλεται ἡ ὀρθόδοξη ἀρχὴ τοῦ «ν ἢ φ ω, ἄ ρ α ὑ π ἄ ρ χ ω». Ἡ διακριτικὴ καὶ διακρίνουσα νήψη μᾶς καθιστᾷ νηπτικῆς ὑπάρξεως καταξιωμένες σὲ χώρους πὺ κάθε ἄλλη στάσι μπορεῖ νὰ ἀποβεῖ ἐπικίνδυνη. Αὐτὸ πάλι δὲν σημαίνει ὅτι δὲν πρέπει νὰ διακινδυνεύουμε τίποτα. Ἄλλο κίνδυνος, ὅμως, καὶ ἄλλο διακινδυνεύσι. Στὶς ἀνθρώπινες πάντως σχέσεις κινδυνεύεις νὰ μείνεις μόνος ἂν δὲν διακινδυνεύσεις.

Ἐκτὸς καὶ ἂν ἱκανοποιεῖσαι μὲ αὐτὸ πὺ σοῦ προσφέρει ὁ ἄλλος αὐτοβούλως, ἀφήνεις στὴν διακριτικὴ τοῦ εὐχέρεια, στὴν ἐξεταστικὴ τοῦ ἀγάπῃ, στὸ ἔλεός του, σὲ ὅ,τι ἔχει εὐχαρίστησι... τέλος πάντων. Εἶναι καὶ αὐτὸ μιὰ στάσι δική σου, μιὰ στάσι δική του. Χρειάζεται μακρὰ μαθητεία, σὲ ἄλλους χώρους, γιὰ νὰ φθάσεις σὲ αὐτὰ τὰ μέτρα.

Αὐθόρμητα μοῦ ἔρχεται στὸ νοῦ ὁ λόγος τοῦ Ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, ὅταν τὸν ρώτησαν κάποιοι πὺς νὰ προσεύχονται. Τοῦς εἶπε ὁ Γέροντας: «Δὲν χρειάζονται περιττὰ λόγια, ἀλλὰ νὰ ἀπλώνετε τὰ χέρια καὶ νὰ λέτε: Κύριε, ὅπως θέλεις καὶ ὅπως γνωρίζεις ἐλέησέ με. Ἐκεῖνος γνωρίζει τί εἶναι γιὰ τὸ καλὸ μας καὶ μᾶς ἐλεεῖ» (Εἶπε γέρων..., λόγος ιθ').

Πολλές φορές ἀπευθύνεις τὸ αἶτημά σου μὲ ὑπεκφυγές. Ὁ ἄλλος σοῦ ἀπαντᾷ πλάγια..., ἀμήχανα ἢ μηχανικά. Μόνο ἕνας ἀπὸ... μηχανῆς Θεὸς μπορεῖ νὰ σώσει τότε τὴν κατάστασι! Σκίτσο τοῦ Δ. Μητρόπουλου, ἀπὸ ἀπάνθισμα σκίτσων τοῦ δημοσιευμένων στὰ ἱταλικά τὸ 1978 μὲ τίτλο: «Πρόδο, σοῦ ἐγάζω τὸ καπέλλο μου».

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ*

Τοῦ κ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Φιλολόγου - Θεολόγου, D. Phil.

Στις 24 Ἀπριλίου 387, πρὶν χίλια ἐξακόσια χρόνια γιόρταζαν στὸ Μιλάνο (Μεδιόλανα) τὸ ἔθιο καὶ Μεγάλο Σάββατο. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλης Ἀμβρόσιος βάπτισε αὐτὸν ποὺ θὰ γίνεταν ἐπίσκοπος Ἰππῶνος, ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους πατέρες τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τοὺς χαρακτηριστικότερους ἐκπρόσωπους τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος: τὸν Αὐρήλιο Αὐγουστῖνο¹. Τὸ βάπτισμά του σφραγίζει μιὰ ἐπίπονη ἐσωτερικὴ πορεία ἀναζήτησης τῆς ἀλήθειας καὶ μεταστροφῆς στὴ χριστιανικὴ ὀρθοπραξία ποὺ περιγράφεται ἀπὸ τὸν ἴδιο μὲ ψυχολογικὴ ἐξυδέρχεια, κλασσικὴ πιά στὴν παγκόσμια γραμματεία, στὶς αὐτοβιογραφικὲς του Ἐξομολογήσεις, γραμμένες γύρω στὸ 397-398².

Ὁ Αὐγουστῖνος ἀνατράφηκε χριστιανικὰ ἀπὸ τὴν εὐσεβέστατη μητέρα του, Μόνικα, ποὺ ἀναδείχτηκε μὲ τὸ παράδειγμά της ὁ βασικὸς ὁδηγὸς του στὴν πίστη. Στὰ δεκαεννιά του χρόνια ὅμως ἀπορροφήθηκε ἀπὸ τὴν διδασκαλία τοῦ μανιχαίου Φαύστου ποὺ ἀπέριπτε τὴν ἀναγκαιότητα τῆς πίστεως καὶ στήριζε ἓναν ἄκαμπτο ὀρθολογισμό, χαρακτηριστικὸ ἐξ ἄλλου τῆς διανόησης κάθε ἐποχῆς. Ὁ ἴδιος θ' ἀποκαλέσει ἀργότερα τὴν διδασκαλία τοῦ Φαύστου «τὰ σφάλματα τοῦ Μανιχαϊσμοῦ» (Ἐξομ. 5,13,23). Ὁ Αὐγουστῖνος μὲ τὸ ἔντατο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ρητορικὴ ἐντυπωσιάστηκε ἀπὸ τὴν κομψότητα τοῦ λόγου τοῦ Φαύστου καὶ ἐλκύστηκε ἀπὸ τὴν ἱκανότητά του νὰ πείθει τοὺς ἀκροατές του. Ἡ ἐπιφανειακὴ αὐτὴ ἐπίδραση κράτησε ὡς τὰ 383, ὅποτε γιὰ πρώτη φορὰ συναντήθηκε στὸ Μιλάνο μὲ τὸν Ἀμβρόσιο. Αὐτὸς ὁ μεγάλος πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, πασίγνωστος σὰν ἄνθρωπος καὶ ἀπὸ τοὺς λίγους ἐκφραστές πηγαίως καλοσύνης (Ἐξομ. 5,13,23), σεβαστὸς σὲ ὕψηλὰ ἱστάμενους κύκλους (Ἐξομ. 6,3,3) ἦταν ὁ δεῦτερος ὁμιλητὴς ποὺ ἐντυπωσίασε τὸν Αὐγουστῖνο — αὐτὴ τὴ φορὰ κατὰ τρόπο ὀριστικὸ καὶ οὐσιαστικὸ.

Γιὰ τὸν Ἀμβρόσιο ὁ Αὐγουστῖνος γράφει ὅτι ἡ γλῶσσα του ποτὲ δὲν κουραζόταν νὰ διαθέτει τὸν πλοῦτο τοῦ σπόρου τοῦ Θεοῦ, τὴ χαρὰ τοῦ ἐλαίου Του

καὶ τὴ νηφάλια μέθη τοῦ κρασιοῦ Του. Προηγήθηκε ὁ ἐντυπωσιασμὸς ἀπὸ τὴ ροὴ τοῦ λόγου, ἀπὸ τὸν ἥχο τῶν λέξεων, ὥσπου τὸ νόημά τους ἄρχισε νὰ εἰσχωρεῖ στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά του, σαγηνεύτηκε ἀπὸ τὴν ἀπόλυτὴ σιγουριά τοῦ κηρύγματός του καὶ ὁδηγήθηκε πιά συνειδητὰ στὸ δρόμο τῆς σωτηρίας (Ἐξομ. 5, 13-14,23-24).

Τὸ βάπτισμα τοῦ Αὐγουστίνου σήμανε καὶ τὴν ἐξαφάνιση κάθε ἀνησυχίας γιὰ τὶς ἐπιπτώσεις ἀπὸ τὶς ἐμπειρίες τοῦ παρελθόντος. Τὸ συναίσθημα ἐνοχῆς ποὺ ἐνιωθε σὰν συνέπεια τῆς σύνδεσης τῆς ζωῆς του μὲ βιώματα ἁμαρτίας ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ μιὰ ἐσωτερικὴ χαρὰ, ὅπως ἐξομολογεῖται ὁ ἴδιος βυθισμένος στὸ θαῦμα τῆς μεταστροφῆς του καὶ ἀναπολώντας τὴ μεγάλη ἐμβέλεια τῆς Πρόνοιας τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπινου γένους (Ἐξομ. 9, 6,14).

Ἀς ἐπισημανθεῖ ἐδῶ ὁ ἀποφασιστικὸς ρόλος ποὺ ἔπαιξε ὁ Ἀμβρόσιος στὴν πνευματικὴ ἐξέλιξη τοῦ Αὐγουστίνου. Στὴ μεταστροφή τοῦ νεαροῦ ρήτορα ἀσφαλῶς μέτρησε ἰδιαίτερα ἡ σιγουριά ὅτι ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τὸν δέχτηκε πατρικὰ (Ἐξομ. 5,13,23: *suscepit me paterne ille homo Dei*). Ἔτσι ὁ Ἀμβρόσιος ἀναδεικνύεται γνήσιος συνεχιστὴς τῆς χριστιανικῆς παράδοσης τοῦ ὁδηγοῦ στὸ χριστιανικὸ δόγμα τῆς σωτηρίας, τοῦ πατέρα ποὺ γεννᾷ πνευματικὰ τὰ παιδιὰ του³, ὅπως κατὰ τρόπο κλασσικὸ ἔγραψε πρῶτος ὁ Παῦλος στοὺς Κορινθίους (Α', 4, 14-15) ὑπενθυμίζοντάς τους ὅτι τοὺς γέννησε μὲ τὸ Εὐαγγέλιο.

Παρακολουθώντας τὴν ἐξέλιξη τοῦ ρόλου τοῦ πνευματικοῦ πατέρα στὴν ἱστορία τοῦ χριστιανισμοῦ θὰ κάνουμε ἓνα διαχρονικὸ ἄλμα πρὸς τὰ πίσω γιὰ νὰ ἐπισημάνουμε ἐδῶ ἓνα περιστατικὸ ποὺ συνδέεται μὲ μιὰ ἄλλη σημαντικὴ μορφή, τὸν Ἰουστῖνο, ποὺ ἔζησε τὸ δεῦτερο αἶώνα καὶ ἤδη ὁ Τερτυλλιανὸς ἀποκάλεσε φιλόσοφο καὶ μάρτυρα⁴.

Γύρω στὰ 135, ὅταν ὁ Ἰουστῖνος σπούδαζε στὴν Ἀθήνα, συναντήθηκε μὲ τὸν φιλελεύθερο ἐλληνιστὴ Ἰουδαῖο Τρύφωνα καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ γραφεῖ

* Τὸ κείμενο μεταδόθηκε στὸ μεγαλύτερο μέρος του σὰν Ὁμιλία ἀπὸ τὸ Γ' Πρόγραμμα τῆς Ἑλληνικῆς Ραδιοφωνίας.

1. Θυμίζουμε ἐδῶ ὀρισμένα βασικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς του: 13.11.354: γέννηση. 371: ὁ πατέρας του βαπτίζεται καὶ πεθαίνει. 375: ἀρχίζει νὰ διδάσκει ρητορικὴ. 384: ἐγκαθίσταται στὸ Μιλάνο. 388: ἐπιστρέφει στὴ γενέτειρα Ἀφρική, μετὰ τὸ θάνατο τῆς μητέρας του. 391: Χειροτονεῖται πρεσβύτερος. 396: Χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Ἰππῶνος. 28.8.430: Κοίμηση.

2. PL 32, 659-868.

3. Περί εὐγνωμοσύνης τέκνου «τῷ κατὰ Θεὸν γεννήσαντι» Βλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ, Ἐπιστολὴ Κανονική, PG 45,236B. Βλ. προτροπὴ «παιδογονεῖν πνευματικῶς»: Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ἀσκητικὴ Προδιατύπωσις 2, PG 31, 621B.

4. *Adversus Valentinianos*, 5, PL 2, 583A.

ὁ Διάλογος πρὸς Τρύφων⁵, μᾶλλον στὰ 136. Στὴν ἀρχὴ τοῦ Διαλόγου ὁ Ἰουστίνος περιγράφει στὸ συνομιλητὴ του τὴν πορεία μεταστροφῆς καὶ προσέλευσής του στὸ χριστιανισμό, ποὺ μοιάζει μ' ἐκείνη ποὺ δυόμιση αἰῶνες ἀργότερα θὰ ἐξομολογηθεῖ ὁ Αὐγουστίνος. Περνώντας διαδοχικὰ ἀπὸ τοὺς στωϊκοὺς στοὺς περιπατητικοὺς καὶ μετὰ στοὺς πυθαγορείους σὲ ἀναζήτησι πάντα φιλοσοφικῆς παιδείας ἀπογοητεύεται. Γιὰ σύντομο διάστημα οἱ φιλοσοφικοὶ του προβληματισμοὶ βρῆκαν ἀνάπαυση στὴν πλατωνικὴ θεωρία τῶν ἰδεῶν.

Μιὰ μέρα ὁ Ἰουστίνος πῆγε σ' ἓνα ἔρημο παραθαλάσσιο τόπο γιὰ νὰ ὀνειροπολήσει. Τὸ σκηνικὸ θυμίζει τὸ εἰδυλιακὸ τοπίο στὶς ὄχθες τοῦ Ἰλισσοῦ ποὺ περιγράφει ὁ Πλάτωνας στὴν ἀρχὴ τοῦ Φαίδρου (229). Ξαφνικὰ ἐμφανίζεται «πολιὸς τις πρεσβύτερος ἐδέσθαι οὐκ εὐκαταφρόνητος, πρῶτον καὶ σεμνὸν ὕψος ἐμφαίνων», ποὺ φέρνει στὸ νοῦ τὸ Σωκράτη (§ 3,1). Ἀρχίζει τότε ἕνας διάλογος μέσα στὸ Διάλογο (§ 4,1) τὸ βασικὸ θέμα τοῦ ὁποῖου εἶναι ὅτι ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ τὸ Θεό, ἀν δὲν εἶναι προικισμένος μὲ Ἅγιο Πνεῦμα ποὺ δίνει ζωὴ στὴν ψυχὴ καὶ στὰ πάντα. Στὸ τέλος τοῦ σύντομου αὐτοῦ διαλόγου ὁ Ἰουστίνος ὁμολογεῖ ὅτι αἰσθάνθηκε ν' ἀνάβει στὴ ψυχὴ του φωτιὰ καὶ ἔρωτας γι' ἐκεῖνους ποὺ εἶναι φίλοι τοῦ Χριστοῦ καὶ γιὰ τοὺς προφῆτες (§ 8,1) ποὺ ἔγραψαν ὅσα ἤκουσαν καὶ εἶδαν φωτισμένους ἀπὸ τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (§ 7,1). Ἔτσι ὁ Ἰουστίνος, μὲ τὴν καθοριστικὴ ἐμφάνισή του γέροντα, μεταστρέφεται στὸ χριστιανισμό γιὰ νὰ μαρτυρήσει τελικὰ στὰ χρόνια τῆς βασιλείας Μάρκου Αὐρήλιου⁶.

Θὰ κάνουμε τώρα μέσα στὴν ἱστορία τοῦ χριστιανισμοῦ ἓνα ἄλλα ὁκτὼ καὶ πλέον αἰώνων γιὰ νὰ βρεθοῦμε στὸ Βυζάντιο, ὅταν ἀνάμεσα στὸ 949 καὶ τὸ 1022 ἔζησε ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος⁷. Στὰ τριανταεῖς τοῦ χρόνιου ἔγινε ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Μάμαντος τῆς Ξηροκέρκου κοντὰ στὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀναδείχθηκε ὁ σημαντικότερος ἴσως μυστικὸς τῆς Ὁρθοδόξιας. Τὸ ἔργο του χαρακτηρίζεται ἀπὸ πρωτοτυπία καὶ ζωηρότητα⁸.

⁵ Ἀπὸ τὰ σημεῖα τῆς διδασκαλίας τοῦ μεγάλου

5. PG 6. 471-800. Τὸ κείμενο σώζεται μόνο σ' ἓνα μέρους ποιότητας χειρόγραφο τοῦ 1364 μαζὺ μὲ τις δύο Ἀπολογίες τοῦ Ἰουστίνου: Par. Gr. 450. Βλ. ἐκδ. τοῦ κειμένου στὴν σειρά ΕΠΕ 77 (1985): Ἰουστίνος, Φιλόσοφος καὶ μάρτυς, σελ. 261-657.

6. Σύμφωνα μὲ τὸ Martyrium S. Justin et Sociorum, 5,8 ἀποκεφαλίστηκε μαζὺ μὲ ἕξι συντρόφους μᾶλλον στὰ 165 μὲ διαταγὴ τοῦ ἑξαρχοῦ τῆς Ρώμης Ἰουίνου Ρούστικου (163-167): Βλ. ΕΠΕ 30 (1978), σελ. 100. Ἡ μνήμη του γιορτάζεται τὴν 1η Ἰουνίου.

7. Τὴ θέσι ὅτι ὁ Συμεὼν ἔζησε μετὰ 957 καὶ 12.3. 1035 ὑποστηρίζει ὁ καθηγ. Παν. Χρήστου: βλ. ΘΕΕ 11,537-540. Ὁ ἴδιος διορθώνει καὶ τοποθετεῖ τὴ ζωὴ τοῦ ἁγίου Συμεὼν μετὰ 956-1036 στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ τόμου τῆς σειράς ΕΠΕ Φιλοκαλία, 19Α: Συμεὼν, ὁ Νέος Θεολόγος (1983), σσ. 12-24.

8. Κριτικὴ ἐκδόσι τῶν ἔργων τοῦ Συμεὼν ἔχουμε στὴν σειρά Sources Chrétiennes ὅπου καὶ οἱ παραπομπές.

μυστικοῦ ξεχωρίζουμε ἐδῶ τὸν τονισμό τῆς προσωπικότητος τοῦ πνευματικοῦ τοῦ πατέρα, Συμεὼν τοῦ Εὐλαβοῦς (917-986)⁹, μοναχοῦ στὴν περίφημη μονὴ τῶν Στουδίου. Γι' αὐτὸν ἔγραψε σὲ στίχο ἐκφράζοντας σεβασμὸ ἀπεριόριστο ὅτι «εἶχεν ὅλον τὸν Χριστόν, ὅλος αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἦν» (Ὑμνος 15, 209). Μὲ πίστη καὶ εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ποὺ θυμίζει τὸν ἱερὸ Αὐγουστίνον, ὁ Συμεὼν μὲ τὸν ἐνθουσιασμό ποὺ τόσο ἐντονα διακρίνεται σ' ὅλο τὸ ἔργο του θὰ γράψει εὐχαριστίαν στὸ Θεὸ ποὺ τὸν ἀξίωσε νὰ συναντήσῃ τὸν πνευματικὸ τοῦ πατέρα: «Σὺ, τῇ οἰκείᾳ Σου, Θεέ μου, εὐσπλαχνίᾳ ἠλέησάς με τὸν πτωχόν, τὸν ὀρφανόν ἐν κόσμῳ... καὶ τῇ χειρὶ Σου τῇ φρικτῇ κρατήσας ἡγαγές με, εἰς ὃν ἠδύνησας ἐν γῇ γενέσθαι μου πατέρα, καὶ τοῖς ποσὶ προσέερίψας αὐτοῦ καὶ ταῖς ἀγκάλαις» (Ὑμνος 56,4-15). Χάρη στὴν ἐπίδραση τοῦ ἐξαίρετου αὐτοῦ ἀνθρώπου ὁ νεαρὸς Συμεὼν ἀποφάσισε ν' ἀναλάβῃ τὸ μοναχικὸ σχῆμα καὶ νὰ ζήσει μιὰ βαθιά, ἀδιάκοπη καὶ ὁλοκληρωμένη ἐμπειρία πνευματικῆς ἀναγεννήσεως.

Σὲ σημεῖα τοῦ ἔργου τοῦ ὁ Συμεὼν περιγράφει μὲ ζωηρὲς εἰκόνες τὴν ἐσωτερικὴ περιπλάνησή του ὑπογραμμίζοντας τὸν ἀποφασιστικὸ ρόλο ποὺ ἔπαιξε ὁ πνευματικὸς τοῦ πατέρα στὴ μεταστροφή του ἀπὸ τις ἐγκόσμιες προσδοκίες στὴν ἀποκλειστικὴ ἐπιδίωξι πνευματικῶν κατορθωμάτων (Εὐχαριστία 2,77-98). Ἡ μεταστροφή αὐτὴ σήμανε τὴν ἀφιέρωσή του στὴν ἄσκησι καὶ τὴ διδασκαλία τῆς ὁρθόδοξης πνευματικότητος ποὺ παραμένει τόσο ζωτανὴ μέχρι τις μέρες μας. Στὰ 986 ὁ Συμεὼν ὁ Εὐλαβὸς πέθανε. Τὸ πνευματικὸ παιδί του τότε τὸν τίμησε σὰν ἅγιο. Φρόντισε ἀμέσως νὰ ἱστορηθεῖ ἡ εἰκόνα του ποὺ ἐγκατέστησε στὸ καθολικὸ τῆς μονῆς του προσελκύοντας ἔτσι ἀπὸ τὴν ἐπόμενη χρονιά σὲ ἑτήσιο ἑορτασμό τῆς μνήμης του πολλοὺς προσκυνητές. Ἐγραψε μάλιστα Ἀκαλουθία καὶ τὸν Βίο του¹⁰. Προσθέτουμε, λοιπόν, ἐδῶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς συμπλήρωσης φέτος χιλιετηρίδας ἀπὸ τὴν ἀγιοποίηση Συμεὼν τοῦ Εὐλαβοῦς καὶ τὴ μορφὴ του πλάϊ σ' ἐκεῖνες τοῦ Ἀμβρόσιου καὶ τοῦ γέροντα ποὺ ἐνέπνευσε τὸν Ἰουστίνον στὸ ξεκίνημά του στὸ χριστιανικὸ δρόμο.

Στις περιπτώσεις πνευματικῆς πατρότητος ποὺ ἀναφέρθηκαν διακρίνουμε τυπολογικὰ δύο χαρακτῆρες. Ὁ πρῶτος ἀποτυπώνεται στὸ διδασκαλὸ ποὺ φωτίζει τὸν εὐαγγελικὸ λόγο καὶ ὁδηγεῖ στὴν ἀποκαλυμμένη ἀλήθειαν. Ὁ Παῦλος, ὁ πολὺς γέρων καὶ ὁ Ἀμβρόσιος ἀποτελοῦν ὁ καθένας στὴν ἐποχὴ του τὸν πυρῆνα μιᾶς ποιμαντικῆς σχέσης ποὺ ἀναπτύσσεται γιὰ νὰ ὁδηγήσῃ τ' ἀγαπημένα παιδιά στὸ Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ δεῦτερος φανερώνει τὸν χαρίσματικὸ

9. Γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ χρόνου γέννησης καὶ θανάτου Συμεὼν τοῦ Εὐλαβοῦς βλ. I. HAUSCHERR, Vie de Syméon eis Orientalia Christiana XII, no 45. Roma 1928, Introduction p. xc.

10. Βλ. Vie 72, σελ. 98, στ. 21-22. Γιὰ τὴ διαμάχη ποὺ προέκυψε γύρω ἀπὸ τὴν ἀγιοποίηση Συμεὼν τοῦ Εὐλαβοῦς μετὰ τὸν πνευματικὸ τοῦ τέκνου καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ συγγέλλου Στεφάνου, ἐπισκόπου Νικομηδείας, βλ. Vie 73-108, σελ. 100-150.

Ο ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ

Τοῦ Ἀρχιμ. ΕΥΘ. ΕΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ
Ἐφημερίου - Ἱεροκήρυκος τῆς Ἀρχ(η)πῆς Ἀθηνῶν

Ἡ Μετάστασις τῆς Παναγίας Μητρός τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τῆς Γῆς εἰς τὸν Οὐρανόν, ὁδηγεῖ τὸν στοχασμὸν τῶν διούντων τὸ ἱερὸν καὶ ψυχωφελέστατον στάδιον τοῦ Δεκαπενταυγούστου εἰς τὸ Θεόπνευστον Βιβλίον τὸ γνωστὸν ὡς ψαλτήριον τοῦ Δαβίδ, τὸ ὁποῖον ἦτο προσφιλὲς εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἀναμφιδόλως καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον. Ἦτις καὶ συγγραφεὺς θεωρεῖται ἐν μέρει τοῦ Ψαλτηρίου, ἀφοῦ ἡ Θ' Ὡδὴ ποὺ αὐθορμήτως συνέθεσε (Λουκ. 1, 46-56) συμπεριελήφθη ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ Ψαλτήριον.

Πρὶν ἀναληφθῆ εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ σαρκοφόρος καθίστη, ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παρθένου Θεάνθρωπος Ἰησοῦς διεκήρυξε τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην Του πρὸς τὸ Ψαλτήριον, ἐπιβεβαιώσας τὴν θεοπνευστίαν του καὶ διδάξας ὅτι τὰ διδασκτικὰ καὶ προφητικὰ τοῦ Ψαλτηρίου στοιχεῖα καὶ τὴν πίστιν καὶ εὐσέδειάν μας πρὸς τὸν Σωτῆρα μας θερμαίνουν καὶ τονώνουν καὶ τὴν ἀρετὴν μας καθιστοῦν χριστομίμητον: «Οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς (ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ Νόμῳ Μωϋσέως καὶ Προφῆταις καὶ Ψαλμοῖς

περὶ ἐμοῦ» (Λουκ. 24, 43). Ἐὰν ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος ἐμφανίζεται μονότονος καὶ πεζός, ἐὰν τὰ Προφητικὰ Βιβλία θαρρέα καὶ δυσερμήνευτα, τὸ Ψαλτήριον, ὅμως, ἐνῶ καὶ πολὺτιμα βασικά τῆς Πεντατεύχου περιέχει στοιχεῖα ἠθοπλαστικὰ καὶ τὸν ζῆλον τῶν προφητῶν, καὶ ὑψηλὰς προφητικὰς ἀποκαλύψεις, χάρις εἰς τὸν μοναδικὸν καὶ ἀπαράμιλλον λυρισμὸν καὶ τὰς ποικίλας γλυκύτητάς του εἶναι εἰς ὅλων τῶν τύπων καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν τοὺς ἀνθρώπους τῆς θρησκευτικῆς Πίστεως προσφιλές. Κληρικοὶ παντὸς βαθμοῦ καὶ Μοναχοὶ πάσης ἡθικοπνευματικῆς βαθμίδος ἐχρησιμοποίησαν ὡς συνέδημον καὶ ἀχώρεστον ἐντρυφήμα τῶν τῶν Ψαλτηρίου, ἐπίσης δὲ καὶ πολλοὶ εὐσεβεῖς λαϊκοὶ χριστιανοί.

Ποῦ ἔγκειται ἡ γοητεία, ἡ γενικὴ χρῆσις καὶ τὸ ἀπαλαίωτον τοῦ Ψαλτηρίου; Ἀναγινώσκοντες μυστικῶς, ἢ ἀπαγγέλλοντες προσευχητικῶς τοὺς Ψαλμοὺς, δὲν ἔχομεν τὴν ἐν τῷ Παραδείσῳ τῆς Ἑδέμ ἀθῶαν συνδιάλεξιν τῶν προπρωτικῶν πρωτοπλάστων μὲ τὸν Θεόν. Ἡ προσευχομένη, μὲ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν Ψαλμῶν, ψυχὴ αἰσθάνεται τὴν μεταπτωτικὴν γύμνασίν της, ἔχει θαθεῖαν συναίσθησιν τῆς ἀμαρτωλῆς καταστάσεώς

χριστιανὸν ποὺ σὰν ὄργανο τῆς Χάρης ἀναδεικνύει τὴν ἀγιότητα ἐκείνων ποὺ ἤδη «Χριστὸν ἐνεδύθησαν». Ὁ Συμεὼν ὁ Εὐλαβὴς ἀποκαλύπτει τὴν ἀγιότητα τοῦ πιστοῦ πνευματικοῦ τέκνου του ποὺ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ παράδειγμα του καὶ ξεκινᾷ πορεῖα πρὸς τὴν τελειότητα. Τὰ κρυμμένα θεῖα χαρίσματα ἔρχονται στὸ φῶς μὲ τὴν ἀσκήση, ἡ ψυχὴ καθαρίζεται ἀπὸ τὸ μολυσμὸ τῆς ἀμαρτίας μὲ τὴ μετάνοια καὶ τὸ προσωπικὸ θέλημα διορθώνεται καὶ φωτίζεται μὲ τὴν ἀκτινοβολία τῆς ἀγιότητος τοῦ πνευματικοῦ πατέρα, αὐτοῦ ποὺ ἀναγνωρίζεται ὅτι ἔφθασε τὸ «μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ».

Ἐνα ἀνέκδοτο ποὺ κυκλοφορεῖ ἀξίζει ν' ἀναφερθεῖ ἐδῶ σὰν γενικὴ σχηματικὴ ἀπεικόνισις τοῦ νοήματος τῆς πνευματικῆς πατρότητας. Ὁ πατέρας στὸ γραφεῖο του προσπαθεῖ νὰ συγκεντρωθεῖ στὴ δουλειά του, ἐνῶ τὸ ζωηρὸ ἐπτάχρονο παιδί του τὸν διακόπτει μὲ τὸ παιχνίδι του. Ἐκεῖνος τότε σηκώνεται, παίρνει ἕνα χάρτη τοῦ κόσμου, τὸν κάνει κομματάκια καὶ τὰ δίνει στὸ παιδί μὲ τὴν προτροπὴ νὰ τὰ ἐνώσει. Σὲ μισή ὥρα βλέπει ἐκπληκτὸς τὸν παγκόσμιον χάρτη συγκολλημένο. Ρωτᾷ τότε πῶς μπόρεσε τὸ παιδί νὰ τὰ καταφέρει τόσο γρήγορα καὶ αὐτὸ τοῦ ἀπαντᾷ ἀπλᾶ ὅτι πρὶν ἐκεῖνος κομματιάσει τὸν κόσμον εἶδε ὅτι στὸ πίσω μέρος ὑπῆρχε φωτογραφία ἐνὸς ἀνθρώπου προσώπου· δὲν εἶχε, λοιπόν, παρὰ νὰ ξαναφτιάξει τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο.

Σὲ ἀντιστοιχία παρατηροῦμε ὅτι ὁ πνευματικὸς πατέρας ἔχει τὸ χάρισμα μιᾶς ἐσωτερικῆς παιδικῆς καθαρότητος καὶ βλέπει τὰ πράγματα ἀπὸ τέτοια θέση ποὺ μπορεῖ ν' ἀντικρύψει ὁλοκληρωμένο τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο, ποὺ ἄλλοι δὲν βλέπουν τὴ στιγμή ποὺ κερματίζουν τὸν κόσμον στὰ γρανάζια τοῦ τροχοῦ τῆς καθημερινότητος. Ὁ πνευματικὸς πατέρας ἀκούει τὸ κλέσμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναλώνεται στὴν προσπάθεια ν' ἀποκαταστήσει τὸ θρυμματισμένο ἀνθρώπινο πρόσωπο. Ἐκεῖνος ζεῖ μὲ συνέπεια διδάσκοντας καὶ ἀναδεικνύοντας ἔμπρακτα τὴν ὁλοκληρωμένη ἀνθρώπινη εἰκόνα ποὺ δὲν ἐπισκιάζεται ἀπὸ τὰ στίγματα τοῦ πάθους ἢ τῆς ἐπιδιώξεως ποὺ διασποῦν καὶ ἀποδυναμῶνουν τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν σπρώχνουν ἀφευκτὰ στὴ δίνη τῆς φθορᾶς. Ἐκεῖνος μὲ τὴ ζωὴ του βρίσκεται σὲ διαμετρικὴ ἀντίθεση μὲ τὸν κυκλῶνα τῶν ἀντιφάσεων ἀνάμεσα στὸν κοσμικὸ λόγον καὶ τὴν καθημερινὴν πράξιν ποὺ κατακομματιάζει τὸν κόσμον. Ὁ γέροντας τοῦ Διαλόγου πρὸς Τρύφωνα, ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων, ὁ Συμεὼν ὁ Εὐλαβὴς ἀποτελοῦν στοὺς αἰῶνες κρίκους σὲ μιὰ ἀλυσίδα πνευματικῶν πατέρων ποὺ συνεχίζεται ἀναμφίβολα ὡς τὶς μέρες μας. Αὐτῆς τῆς ἀρρηκτῆς ἀλυσίδας οἱ κρίκοι προσφέρουν στὸν καθένα ποὺ θὰ θελήσει ἕνα πρότυπον ν' ἀναδείξει τὴ χάριν ποὺ πῆρε τὴν ὥρα τῆς τέλει τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος καὶ νὰ φανερωθεῖ ἡ λυτρωτικὴ ἐνέργεια ποὺ ἀνασυγκροτεῖ καὶ μεταμορφώνει τὸν κόσμον.

της και ζητει με συγκεκριμένους φθόνους αυτοελέγχου και αιδημοσύνης, μεταμελείας και ελπίδος να ανανεώσει την προσωπική της σχέση προς τον Θεόν, ως καρδιάς προς καρδιάν, ως νους προς Νούν, ως πρόσωπον προς πρόσωπον. Αυτή η πρωτοφανής και απaráμιλλος γοητεία είναι που κατέστησε τους Ψαλμούς Προσευχητάριον συγχρόνως και τὸ ἔσχατον ἐφόδιον τοῦ ἐξερχομένου ἐκ τῆς παρούσης ζωῆς ἀνθρώπου. Ὁρησκευτικά Πίστewς, βαθυστόχαστοι παραινέσεις πρὸς πραγματώσιν πνευματικῆς ζωῆς, διάσπαρτα εἰς τοὺς Ψαλμούς. Διέγερσις πρὸς λατρείαν τοῦ γλυκυτάτου Θεοῦ, αἶνοι και δεήσεις ἀναπηδούν εἰς τῆς ἀπαγγελίας τῶν Ψαλμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ γλυκὺ και γαλήνιον και εἰρηνοποιὸν κάλλος ἀνταμιλλάται πρὸς τὴν καθολικότητα και αἰωνιότητα τῶν ἐν κατανυκτικαῖς στεναγμαῖς μετανοούσης και πρὸς Θεὸν κραυγαζούσης πιστῆς ψυχῆς διακηρυσσομένων ἀληθειῶν.

Με στίχους τοῦ Ψαλτηρίου νυμφεύονται οἱ χριστιανοί, με στίχους τοῦ Ψαλτηρίου μακαρίζονται, βαπτίζονται ἐπὶ τῇ ἀφέσει των ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Με στίχους τοῦ Ψαλτηρίου κηδεύονται κατευοδούμενοι εἰς τὴν μακαρίαν ὁδὸν τῶν ἀμώμων. Ἡ γλῶσσα τῶν ψαλμῶν βοᾷ τοὺς χριστιανούς ὅλων τῶν ὁμολογιῶν νὰ ἀποστείλουν, ἐνώπιον τοῦ Ἐπουρανίου Ἰλαστηρίου, τὰς προσευχάς των. Οἱ ποικιλόμορφοι πόνοι και αἱ φοβερώτεροι ἀνησυχίαι τῆς ἁμαρτωλῆς και ταλαιπωρημένης ἀνθρωπότητος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Προφήτου Ἰωῶνᾶ (ἔγδοος αἰὼν πρὸ Χριστοῦ), μέχρι τῆς σήμερον, διὰ τῆς γλώσσης τῶν ψαλμῶν παραστατικῶτα παρестάθησαν και ἐπεκαλέσαντο τὴν θεῖαν εὐσπλαγγινὰν και βοήθειαν. Ἀνευρίσκομεν εἰς τοὺς ψαλμοὺς σελίδας που στάζουν τὸ αἷμα τῶν ἁγίων μαρτύρων, ἀπὸ τοῦ πάσχοντος ἀναμαρτήτου Μεσσίου, μέχρι και τοῦ τελευταίου ἁγίου Μάρτυρος τῆς Πίστewς και τῆς Ἀρετῆς και σελίδας που εἶναι κάθυγροι ἀπὸ τοὺς ἰδρωτάς τῆς ὑπομονῆς και τὰ δάκρυα τῶν Ὁσίων και ἡρώων τῆς καρτερίας. Οἱ σπουδαιότεροι ὕμνογράφοι μας Ρωμανὸς ὁ Μελωδός, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ἀνδρέας Κρήτης ἐνεπνεύσθησαν ἀπὸ τοὺς Ψαλμούς. Εὐρωπαῖοι Ποιηταὶ τῆς περιωπῆς τῶν Δάντου, τοῦ Καμύεν, τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Θεοδάντες, τοῦ Οὐώλτερ Σκότ, τοῦ Καρλάιλ, τοῦ Ρούσκιν, τοῦ Χάινε και τοῦ Χέρδερ και στοχασταί, ὡς ὁ Πασκάλ και ὁ Λαμαρτίνος, ὑπεγράμμισαν τὰ μοναδικὰ τῶν ψαλμῶν θέλγητρα. Αἱ Ἐξομολογήσεις τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, ἡ Μίμησις τοῦ Χριστοῦ Θωμᾶ τοῦ Κεμπισίου, ἡ πλεονάζουσα Χάρις τοῦ Ἰωάννου Βουναίου, Αἱ προσευχαί, τοῦ Ἐπισκόπου Ἀνδρέου, αἱ σκέψεις τοῦ Πασκάλ και τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανοῦ τοῦ Στούρτσα, ἀπὸ τοὺς Ψαλμούς ἐνεπνεύσθησαν.

Τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ζωὴν, τὴν ἐνίσχυσιν κατὰ τὰς δυσχερείας, τοὺς κινδύνους και τὴν δοκιμασίαν και τὴν ἀντιμετώπισιν και αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ θανάτου, τὴν γαλήνιον, εὖρον εἰς τοὺς Ψαλμούς, οὐ μόνον οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ και σοφοὶ Ἐπιστήμονες, Ἐφευρέται, Συγγραφεῖς, Ἡγεμόνες, Πολιτικοὶ και Στρατιωτικοὶ ἄνδρες και ὀνομασταὶ γυναῖκες. Ὁ 44ος Ψαλμός

και μάλιστα οἱ στίχοι τοῦ 7 - 18, οἵτινες διακηρύσσουν τὴν αἰδιον Θεότητα τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ Μεσσίου Βασιλέως αἰωνίου, ἔδωκαν εἰς τὴν λατρευτικὴν και ὕμνο-λογικὴν γλῶσσαν τῆς αὐθεντικῆς ἐρμηνευούσης τὰς προφητείας, τὰς προεικονίσεις, τοὺς συμβολισμοὺς Ἐκκλησίας, νὰ διδάξῃ, ὅτι μεταστᾶσα τὴν 15ην Αὐγούστου τοῦ 47 μετὰ Χριστὸν ἡ Θεοτόκος Μαρία, ἀπὸ τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Γῆς, εἰς τὴν Ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, ἔτυχεν ὑποδοχῆς Θεομητροπρεποῦς, ἀπὸ τὸν Βασιλέα τῶν Οὐρανῶν, Υἱὸν και Θεὸν Τῆς, εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ψαλμικῆς προφητείας «Παρέστη ἡ Βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου».

Και τὴν πίστιν τῆς αὐτῆς ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία τὴν διακηρύσσει ἐν τῇ λατρευτικῇ ἐτοιμασίᾳ τῆς Θείας Εὐχαριστίας, κατὰ τὴν Ἱερὰν Προσκομιδὴν αὐθεντικῶς, ἀφοῦ ἡ θεία λατεία ἀποτελεῖ τὴν πεμπτούσιαν τῆς δογματικῆς πίστewς και ἐλπίδος τῶν Χριστιανῶν. Συγκινεῖ ἐξ ἄλλου, βαθύτατα και συγκλονίζει, τὸ ὅτι δεκαπενταετίς, μόλις, πάγκαλος και κεχαριτωμένη Κόρη, φέρουσα, ἐν τῇ καθαρωτέρᾳ τῶν Οὐρανῶν γαστρὶ τῆς, τὸν Θεὸν Λόγον κυφορούμενον, κατὰ τὴν ἀντιφώνησιν τῆς, πρὸς τὴν ὑποδεχομένην αὐτὴν, οὐχὶ ὡς νεαρὰν συγγενὴ τῆς, ἀλλ' ὡς «Μητέρα τοῦ Κυρίου τῆς» προφήτιδα Ἐλισάβετ (Λουκ. 1,43) ἀποδεικνύεται κατέχουσα κατὰ δάθος και πλάτος τὰς Γραφὰς και μάλιστα τὰς Προφητείας και τοὺς Ψαλμούς. Ἡ προφητεία τῆς δέ, ἐν τῇ ἣν συνέθεσεν αὐθορμήτως και ἐκ τοῦ προχείρου Ἐνάτην ἐκείνην Ὁδὴν «Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί» (Λουκ. 1,48), πλὴν τοῦ ὅτι τὴν ἀποδεικνύουν ἄριστα κατηρτισμένην γραφικῶς, ἰδεολογικῶς, φραστικῶς προφήτιδα και ποιήτριαν, μᾶς πείθει, ὅτι τὸ αὐτὸ Θεῖον Πνεῦμα, ὅπερ ἐνέπνευσε τὸν Ψαλμῶδὸν νὰ προφητεῦσῃ ἐν τῷ 44ῳ Ψαλμῷ «Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματος ἐν πάσῃ γενεᾷ και γενεᾷ» (στίχ. 18) και τὸ ὁποῖον, ἀντὶ συζύγου ἀνδρὸς σπορέως και γεννήτορος, ἐγήγγησεν ἐν τῇ καθαγιασθείσῃ και θεωθείσῃ κοιλίᾳ Τῆς, τοῦ αἰδίου Λόγου τοῦ Θεοῦ τὴν σάρκωσιν, τοῦτο αὐτὸ ἐνέπνευσε και τὴν ἀριστουργηματικὴν Ὁδὴν «Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον» τῆς ψυχασωματικῆς τελείας τοῦ Κυρίου μας και γλυκυτάτης Μητρὸς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, κατὰ θεϊκὴν κληροδοσίαν (Ἰω. 19, 26) και τὴν ἐκπληρουμένην ἐπὶ εἴκοσιν ἤδη αἰῶνας προφητείαν Τῆς, «Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί» (Λουκ. 1,48).

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Ι Ω Β

✧ Ἡ ζωὴ και τὰ πάθη του ✧

(Τόμοι Α' και Β')

Κυκλοφορεῖ ἀπὸ τίς ἐκδόσεις
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Σελίδες 366 και 302, Δραχ. 650 ἑκαστος.

2) ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (ΣΕΕ) ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟ

Τοῦ π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Δρ. Θεολ., Δρ. Φίλος., Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

5. Ἡ ἐπίθεσις τῆς «Ἐλευθεροτυπίας».

Μία πρωτοφανὴ στὰ ἑλληνικὰ χρονικὰ ἐπίθεσις δέχθηκε ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπὸ συνεργάτη τῆς ἐφημερίδος «Ἐλευθεροτυπία», σὲ ἄρθρο μὲ τίτλο «Στὸ Εὐρωκοινοβούλιο γιὰ διώξεις θρησκευτικῆς ἐλευθερίας» στὸν τοῖχο ἡ Ἑλλάδα».

Ὅπως ἀποκαλύπτεται στὸ δελτίο «ΠΛΗΡΟΦΟΡΕΙΝ» (2/1986, σελ. 3), τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἐστάλη σὲ σμίκρυνση ἀπὸ τὸν Πανελλήνιο Εὐαγγελικὸ Σύνδεσμο στὰ μέλη του. Κάτω δεξιά, στὴ φωτοτυπία, ἀνεφέρετο μὲ γραφομηχανή: «Αὐτὴ ἡ δημοσίευσή στήν Ἐλευθεροτυπία εἶναι ἡ δεύτερη ποὺ γίνεται ὑπέρμας μετὰ ἀπὸ συνέντευξή ποὺ ἔδωσα. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶναι ἀγαθὸ ποὺ μόνον μὲ ἀγῶνες κατακτᾶται. Εἶναι καιρὸς νὰ ρωτήσουμε τὸν Θεὸ νὰ μᾶς δείξει στὸν καθένα μᾶς ποῖο εἶναι τὸ μέρος ποὺ θὰ πρέπει καὶ μεῖς νὰ κάνουμε σὰν κοινότητες καὶ σὰν ἄτομα».

Ἐνδιαφέρον εἶναι νὰ ἀναφερθεῖ ἀκόμη ὅτι ἡ ἀποστολὴ τῆς φωτοτυπίας αὐτῆς συνοδευόταν ἀπὸ ἐγκύκλιο ἐπιστολὴ μὲ ἡμερομηνία 26.5.1986, ὅπου μεταξὺ ἄλλων ἀνεφέρετο: «Ἐσωκλείω μία σμίκρυνση ἐνὸς ὁλοσέλιδου ἁρθροῦ τῆς Ἐλευθεροτυπίας ποὺ μετὰ ἀπὸ ἰδιαίτερη συνέντευξή ποὺ προκάλεσα, παρακολούθησαν τὴ δίκη καὶ ἀνέλαβαν νὰ ὑποστηρίξουν τὸ θέμα τῆς ἐλευθερίας τῶν θρησκευτικῶν μειονοτήτων. Τὸ ἄρθρο ἀρχίζει καὶ τελειώνει μὲ μᾶς καὶ μὲ πληροφορίες ποὺ ἔδωσα ἐγώ. Ἐχουν ὅμως καὶ δύο στήλες γιὰ τοὺς χιλιαστὲς καὶ τὶς ἀπάνθρωπες διώξεις ποὺ ἀντιμετωπίζουν αὐτοὶ καὶ μεῖς. Ἡ σφαιρικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος μᾶς βοηθεῖ πολὺ. Αὐτὸ τὸ ἄρθρο εἶναι μεγάλῃ νίκη. Τώρα θὰ προσπαθήσω νὰ τραβήξω τὸ ἐνδιαφέρον κι ἄλλων ἀρθρογράφων».

Ὁ ἀρθρογράφος παραθέτει ἀπόσπασμα ἀπὸ πρόταση ψηφίσματος Ὁλλανδέζας Εὐρωβουλευτίνας, τὴν ὁποία χαρακτηρίζει σὰν ἀποψη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου: «Εἶναι τῆς γνώμης ὅτι στήν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχει ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας, ποὺ ἔχει κατοχυρωθεῖ στήν Οἰκουμένη Δικαιώρησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου...». Σχολιάζοντας λέγει πῶς τὸ Εὐρωκοινοβούλιο «μᾶς στήνει καὶ πάλι στὸν τοῖχο γιὰ τὶς ἀθρόες συλλήψεις καὶ παραπομπὰς σὲ δίκη τῶν ὁπαδῶν κάθε θρησκευτικῆς μειονότητας. Εἶτε αὐτοὶ εἶναι μάρτυρες τοῦ Ἰεχωῦδ, εἶτε μέλη τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δίκη τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Ἱεραποστολικῆς Ἐνώσεως τῆς Ἑλλάδας Κώστα Μακρῆ καὶ τῶν δύο ξένων δημοφώνων του γιὰ προσηλυτισμὸ

ἐνὸς νέου, προκάλεσε τὸ διεθνὲς ἐνδιαφέρον ὁλόκληρῃ τὴν περασμένη ἐβδομάδα. Καὶ ἐστρεψε τοὺς φακούς τῆς διεθνούς δημοσιότητας πάλι στήν Ἑλλάδα, γιὰ ἓνα θέμα καθόλου κολακευτικό: τὴ διώξιν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας».

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ πληροφορίες ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο, δόθηκαν στὸ συντάκτη τοῦ ἀπὸ τὶς διάφορες θρησκευτικὰς ομάδες στὶς ὁποῖες ἀναφέρεται. Τόσο λοιπὸν τὸ ἄρθρο ὅσο καὶ ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Πανελληνίου Εὐαγγελικοῦ Συνδέσμου στήν ὁποία ἀναφερθήκαμε, ἀποδεικνύουν ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ κύκλοι θρίσκονται σὲ κοινὸ μέτωπο καὶ δὲν διστάζουν νὰ δυσφημίσουν τὴ χώρα μας, μὲ στόχο τὴν κατάργησιν τῶν νομικῶν φραγμῶν, ποὺ ἐμποδίζουν τὴν πνευματικὴ αὐθαιρεσία. Ὁ Εὐαγγελικὸς Σύνδεσμος θεωρεῖ «μεγάλῃ νίκη», ἐπιτυχίαν ποὺ λόγῳ αὐτῶν τῶν μεθοδεύσεων στεροῦνται ἐντελῶς πνευματικῆς ἀξίας καὶ ἀποδεικνύουν τὴν ἀπουσία τοῦ Θεοῦ σ' αὐτές.

Ἀποστομωτικὴ ἀπάντησις στὸ ἄρθρο δόθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν χώρον τῶν Εὐαγγελικῶν. Παράγοντας αὐτοῦ τοῦ χώρου, εἶχε τὸ θάρρος νὰ γράφει μεταξὺ ἄλλων:

«Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ διάφορες θρησκευτικὰς μειονότητες καταδυναστεύονται στὸν τόπο μας, διότι καὶ ἀμέτρητες εἶναι οἱ αἱρέσεις καὶ εὐκτηρίους οἴκους ἔχουν ὅπου κανένας δὲν τοὺς ἐνοχλεῖ νὰ λατρεύουν τὸν Θεὸ ὅπως καταλαβαίνουν».

Οἱ ἴδιοι οἱ ὁποῖοι κόπτονται γιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ ἐλευθερία ἀνταλλαγῆς ἰδεῶν, στὸ δικό τους χωράφι τὴν ἀπαγορεύουν μὲ δικτατορικὸν τρόπο.

Γιὰ ποιά ἐλευθερία λοιπὸν μιλοῦν οἱ διάφορες θρησκευτικὰς μειονότητες ἀφοῦ καὶ οἱ ἴδιοι εἶναι ἐξ ἴσου δικτατορικοὶ ὅσο καὶ οἱ ὀρθόδοξοι;...

Τί τοὺς φταῖνε οἱ νόμοι ποὺ θέλουν ν' ἀλλάξουν; Ἀσχολήθηκε ὁ Χριστὸς ἢ οἱ Ἀπόστολοι μὲ τοὺς τότε νόμους τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας;

Ποῖο Εὐρωκοινοβούλιο θὰ ἐλέγξει τὶς θρησκευτικὰς μειονότητες γιὰ τὸν τρόπο καὶ τὶς μεθόδους προσηλυτισμοῦ ποὺ χρησιμοποιοῦν, γιὰ τὴν πλύση ἐγκεφάλου ποὺ κάνουν στὰ μέλη τους καὶ γιὰ τὶς διώξεις καὶ ἀπορρίψεις ὅσων τολμήσουν νὰ σηκώσουν κεφάλι καὶ νὰ θίξουν τὰ κακῶς καίμενα στὸ χωράφι τους;...

Καὶ ἐὰν οἱ διάφοροι «προστάτες» τῆς Ἑλλάδας κόπτονται γιὰ κατάργησιν τῶν καταπιεστικῶν νόμων περὶ προσηλυτισμοῦ ἅς μᾶς δείξουν ποῖο ἀγαθὸ καρπὸ ἔχει φέρεῖ παραδείγματός χάρι στὶς ΗΠΑ ἢ ἑλλειψὴ αὐτῶν τῶν νόμων, τὶς ἑκατοντάδες «ἐκκλησίες» τῶν σατανῶν, τὰ πυρηνικὰ ἐργοστάσια ποὺ ἀπειλοῦν τὴ ζωὴ καθημερινά; Καὶ ἐὰν ἡ εὐαγγελικὴ κοινότης κίνησε

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ(*)

Του κ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΕΡΟΥΣΗ

Μέθοδος και στρατηγική

Όταν ο Παύλος στάθηκε στο επιδελτικό δῆμα του Ἀρείου Πάγου νά μιλήσει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἄρχισε μ' ἓνα ἔξυπνο λογοπαίγνιο:

«Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἶπε, κατὰ πάντα ὡς δεῖσι-
δαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ...».

Ἡ λέξη «δαισιδαίμων» εἶναι εὐχρηστική στὴν Ἀθή-
να, ἀλλὰ διφορούμενη. Ἀποτελεῖ θέμα καθημερινῆς
σχεδὸν ἀντιπαράθεσης τῶν Ἀθηναίων, πού δίνουν δια-
φορετικὴ ἐρμηνεία ὁ καθένας στὸ περιεχόμενό της.

Ὅμως μὲ τὴ χρησιμοποίηση τῆς λέξης αὐτῆς, ὁ
Παῦλος ἀγγίζει τὴν εὐαισθησία τῆς κοινῆς γνώμης.
Κάνει «λήψη ἐπαφῆς» καὶ δημιουργεῖ κλίμα εὐαρέ-
σκειας καὶ «ἀποδοχῆς», ἐπευδὴ οἱ ἀκροατὲς τοῦ ἀκοῦ-
νε στὴ γλώσσα τοὺς γνωστὲς καὶ ἐνδιαφέρουσες ἔννοιες
ἐπικοινωνίας.

Προχωρώντας στὸ λόγο του ὕστερα ὁ Κήρυκας
χρησιμοποιεῖ κι ἄλλα παραδείγματα καὶ ἔννοιες τῆς
ἀθηναϊκῆς σκέψης καὶ ζωῆς ὅπως τὸν «Ἀγνωστο Θεό»,
στίχους ἀπὸ τραγικοὺς ποιητὲς κ.ἄ., πού σκοπὸ ἔχουν,
ὡς μέθοδος καὶ τακτική, νὰ δοηθῇ σὺν τὴν προσέγγι-
ση καὶ στὴν ἔρση τῆς καχυποψίας.

Συχνὰ οἱ λέξεις καὶ οἱ ἔννοιες χάνουν τὸ πραγμα-
τικὸ ὄρατος τοὺς μὲ τὴν καθημερινήν χρῆση, τὴν κατά-
χρηση ἢ τὴν πτώση τῶν ἠθικῶν ἀξιών. Ὅμως ὁ Παῦ-
λος χρησιμοποιοῦ μὲ δύναμη, πλοῦτο καὶ πρωτοτυπία
ἓνα λεκτικὸ ζωντανό, πού ἐνῶ προσδιορίζει μὲ ἀκρι-
βεια κάθε τι πού θέλει νὰ τονίσει, ἐντούτοις προδίδει
θετικά καὶ ταυτόχρονα ἀνοίγει ὁρίζοντες.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, γράφει ὁ KARL VON
HASE,

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 219 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

«Ἦταν ἓνας σοφὸς ὅπως ἓνας ἀπὸ τοὺς δικούς μας,
μόνο τρανότερα προικισμένος. Ἀρέσκεται νὰ ἀνέρχεται
γρήγορα ἀπὸ τὸ ἰδιαιτέρο στὸ γενικό. Ταξινομεῖ συμ-
πέρασμα μὲ συμπέρασμα σὲ περίπλοκες περιόδους ὅχι
χωρὶς σοφιστεία. Τὸν χαρακτηρίζουν λογοπαίγνια, σο-
δαρὰ δέβαινα. Ἡ γλώσσα του, εἶναι ἀκριβὴς, συμπτυκτω-
μένη, ἀλλὰ σκληρὴ καὶ ἀπότομη. Ὁ Λαύθηρος τὴν ἐ-
χαρακτήριζε σὰν μιὰ ἀδιάκοπη μάχη. Ἐμεῖς τὴν ὀνο-
μάζουμε διαλεκτικὴ κίνησι...».

Όταν τέλειωσε τὸ λόγο του ὁ Ἀπ. Παῦλος ἀγενό-
χλητος, μέχρι τὸ τέλος, ἡ ἀθηναϊκὴ κοινὴ γνώμη ἀντέ-
δρασε ἐλληνικότερα, μὲ τὸ γεμάτο θαυμά ἔννοια «ἰ-
κουσόμεθά σου καὶ πάλιν». Ἀντίθετα μὲ τὴ ρωμαϊκὴ
κοινὴ γνώμη, πού ἀπαντοῦσε βίαια μὲ τὸ ξίφος καὶ τὸ
ρωμαϊκὸ πέλεκυ.

Ὁ Παῦλος καὶ στὴν περίπτωση τῆς Ἀθήνας, χρη-
σιμοποιώντας κάθε ἀνθρώπινη γνώση καὶ δυνατότητα,
εἶχε ἐξυπηρετήσει ἄριστα τὸ συγκεκριμένο σκοπὸ του.
Ὁ θερισμὸς δὲν ἦταν δική του δουλειά!

Β' ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΖΗΛΟΣ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνάδειξη τοῦ Παύλου, ὡς κορυ-
φαίου καὶ πρωτοπόρου τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας,
ὁ ζήλος καὶ ἡ πίστη τοῦ στάθηκαν ἀποφασιστικοὶ πα-
ράγοντες στὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου του. Ὅ,τι καὶ νὰ
πεῖ, ὅ,τι καὶ νὰ κάνει ἓνας εἶναι ὁ στόχος του: νὰ σώ-
σει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ κενό, τὴ σύγχυση, τὴν καθη-
μερινὴν προσποίηση καὶ ὑποκρισία. Δὲν τὸν ἐνδιαφέρει
ἡ ἐθνικὴ ταυτότητα τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἰδεολογία τους,
τὸ σύστημα διακυβέρνησης, ἡ κοινωνικὴ κατάσταση, τὸ
ἀξίωμα, ἡ ταξικὴ ἐνσωμάτωση. Ἀλλὰ ἡ ἐπικοινωνία
μαζί τους. Ἡ ἀνέυρεση τρόπου, «σημείου ἐπαφῆς», καὶ
ἡ σύναψη προσωπικῆς σχέσης, ὥστε νὰ τοὺς μεταδώσει

Ἀνατολή καὶ Δύση γιὰ τὴν κατάργηση τοῦ νόμου περὶ
προσηλυτισμοῦ, ἃς μᾶς δείξει τί ἔκανε, ποιούς ἰσχυροὺς
τῆς γῆς πλησίασε γιὰ τὴν καταπολέμηση τοῦ νομοσχε-
δίου γιὰ νομιμοποίηση τῶν ἐκτρώσεων;

Ἐὰν εἶναι ἀπόστολοι τοῦ Θεοῦ θάπρεπε νὰ ἐνδια-
φέρονται πρῶτα γι' αὐτό. Εἶναι ὅμως; Ἀπορία ἐκφρά-
ζω. Πάντως «ποιὸς τὴ χάρι μας» ἂν ὅλα τὰ κράτη τοῦ
ἐξωτερικοῦ ἐνδιαφέρονται τόσο πολὺ γιὰ τὸ «καλό»
μας. Ἐχοῦμε πολλοὺς προστάτες. (ΠΑΠΡΟΦΟ-
ΡΕΙΝ, 2/1986).

Ἀλλὰ στὸ ἄρθρο δίδεται ἡ ἐντύπωση πὼς τὸ Εὐ-
ρωκοινοβούλιο τάσσεται ὑπὲρ τῆς ἀπεριορίστου θρησκευ-
τικῆς ἐλευθερίας. Τοῦτο εἶναι ἐσφαλμένο, γιατί τὸ Εὐ-
ρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο δὲν εὐνοεῖ τὴν ἀπεριόριστη θρη-

σκευτικὴ ἐλευθερία. Σὲ εἰδικὸ ψήφισμα τοῦ ἔτους 1984
υπογραμμίζει πὼς πρέπει νὰ ἀναληφθοῦν κοινὲς ἐνέρ-
γειες τῶν κρατῶν μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος
γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ὁμάδων ἐκείνων πού στὸ
ὄνομα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἐξουθενώνουν τὴν
προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη
τὶς ἀνησυχίες πολιτῶν καὶ οἰκογενειῶν στὴν Κοινότητα
ὅσον ἀφορᾷ τὶς δραστηριότητες ὁρισμένων νέων ὁργα-
νώσεων πού κινοῦνται κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τῆς
θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἐφ' ὅσον οἱ μέθοδοί τους συν-
τελοῦν στὴν παραβίαση τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ἀστικῶν
δικαιωμάτων καὶ εἶναι ἐπιζήμιες γιὰ τὴν κοινωνικὴ
θέση τῶν ἀτόμων πού ἀφοροῦν (λεπτομέρειες βλ. διδλίο
μας «Πνευματικὸς διασμῖς — Νέες αἱρέσεις, μιὰ πρα-
γματικὴ ἀπειλή»).

τὴν πίστη καὶ τὴν ἀγάπη στὸ Θεό. Ὁ ζῆλος τοῦ εἶναι ἀπεριόριστος σὲ εὐρήματα. Ἐξυπνος καὶ ἐπίκαιρος. Προσγειωμένος στὴν τέλεια τεχνική. Ὁ ἴδιος, στὴν πρώτη πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή του, γράφει:

«ἄλλοί μ' ἐν δὲν κηρύξω τὸ εὐαγγέλιον...».

«Γιὰ τοῦτο ἂν καὶ εἶμαι ἐλεύθερος ἄνθρωπος ἀπέγαντι σὲ ὅλους, ὑποδούλωσα τὸν ἑαυτό μου σὲ ὅλους γιὰ νὰ κερδίσω τοὺς περισσότερους. Κι ἔγινα στοὺς Ἰουδαίους, σὰν Ἰουδαῖος, γιὰ νὰ κερδίσω Ἰουδαίους. Σ' ἐκείνους ποὺ ἦταν ὑπὸ τὸ νόμο, ἔγινα σὰν νὰ ἤμουν».

★ «Στοὺς ἄγνωστους θεούς. Ἑλληνικὸς θωμὸς, Πέργαμος».

★ «Ὅν οὖν ὑμεῖς ἀγνωστὸν εὐσεβεῖτε τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν».

ὑπὸ τὸ νόμο. Σὲ κείνους ποὺ ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸ νόμο ἔγινα σὰν αὐτοὺς (δηλαδὴ παράνομους). Στοὺς ἀσθενεῖς κατὰ τὴν πίστη ἔγινα σὰν ἀσθενὴς γιὰ νὰ κερδίσω κάποιους. Καὶ μὲ λίγα λόγια, ἔγινα τὰ πάντα τοῖς πᾶσι, ὥστε μὲ κάθε τρόπο νὰ κερδίσω καὶ νὰ σώσω μερικοὺς» (Α' Κορινθ. 9,19).

Ἡ πρακτικὴ ποιμαντικὴ

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἦταν ἄνθρωπος τῆς πρακτικῆς ποιμαντικῆς. Ποὺ σημαίνει ὅτι ἦταν ἄνθρωπος τῶν ὁμιλιῶν καὶ ἀποτελεσματικῶν λύσεων. Καὶ ὅτι δίχως πολλὰ συζητήσεις, περιστροφές, θεωρίες, δογματισμούς καὶ παγωμένες ἀρχές προχωροῦσε, ὅπως ἔκανε ὁ Σαμαρείτης, στὸ πρόβλημα. Ἐκανε ὕστερα τίς ἀναλύσεις καὶ ἐκτομήσεις καὶ ἔδινε τίς πρέπουσες κατευθύνσεις.

Δὲν ἐξαπολύει μιὰ «ἀρχή» προκειμένου νὰ κερδίσει πρὸς τὸ μέρος τοῦ κάποιου καὶ νὰ ἀποκτήσει στηρίγματα, ὁπαδοὺς, ἰδεολογικοὺς φίλους γιὰ νὰ κάνει τὴ

«δουλειά» του. Οὔτε γιὰ σκοπὸ τοῦ ἔχει νὰ πλασάρει κάποιο ἐμπόρευμα, μὲ τὴν ἐννοια νὰ δάξει τοὺς ἄλλους στὸ «χορδόν». Ἀλλὰ νὰ γίνῃ γέφυρα, ἐνδιάμεσος ἐπικοινωνὸς σὲ κάτω, πού, καὶ ὁ ἴδιος θέλει νὰ μπεῖ ἀκόμα θαυότερα, ἀκόμα πιὸ ἀπόλυτα, ὁλοκληρωτικά, μέσα.

Γι' αὐτό, ὅπως γράφει ὁ μακαριστὸς Λεωνίδας Φιλίππιδης:

«...θεμελιώδες ἀξίωμα ἱεραποστολικῆς τακτικῆς διὰ τὸν Παῦλον καὶ γενικὴ κατευθυντήριος γραμμὴ τοῦ ἦτο ἡ συγκατάβασις καὶ προσαρμογὴ τοῦ πρὸς τὸ ἐκάστοτε ἐμφυχὸν ὕλικόν του ὃν τρόπον ὁ παιδαγωγὸς προσαρμόζει τὴν ἀγωγὴν τοῦ πρὸς τὴν ἰδιουτυπίαν ἐκάστου παιδίου, ποῦ μὲν ἐλέγχων, ποῦ δὲ θωπεύων, ἄλλοτ' ἐπιτιμιῶν ἀοστηρῶς καὶ ἄλλοτε ὑποχωρῶν ἐπεικικῶς χάριν τοῦ κυρίου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ του: νὰ κερδίσῃ τὴν ψυχὴν καὶ δι' αὐτῆς τὴν προσωπικότητα, τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ παιδαγωγουμένου».

«Περὶ τοῦ γενικοῦ τούτου ἀξιώματος τῆς ἱεραποστολικῆς τοῦ τακτικῆς πληροφορεῖ ἡμᾶς αὐτὸς ὁ Παῦλος «ὁ ὑπὲρ τῆς τῶν μαθητευομένων σωτηρίας ἅπαντα πραγματευόμενος» (I. Χρυσόστομος, Migne PG 53, 37-38, 44) εἰς τὸ ἔξοχον ἐκεῖνο χαρακτηριστικὸν χωρίον (Α' Κορ. 9, 19-23), τὸ ὁποῖον κατακλείεται εἰς τὴν συγκεφαλαίωσιν «τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω» καὶ εἰς τὴν δήλωσιν: «τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνῶς αὐτοῦ γένωμαι».

Ἡ ἱεραποστολικὴ αὕτη ἀρχὴ τοῦ Παύλου, ἡ ἀποδλέπουσα εἰς μόνον τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, τ.ἔ. εἰς τὸ νὰ κερδίσῃ διὰ παντὸς τρόπου πιστοὺς ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου, ἦτο τόσο θεμελιώδους σημασίας διὰ τὸν Παῦλον, ὥστε ἐφθάναν οὗτος μέχρι τοῦ σημείου νὰ εὐχῇ καὶ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ νὰ χωρισθῇ ἀκόμη αὐτός, ἐάν ὁ χωρισμὸς τοῦ οὗτος ἐτίθετο ὡς ὅρος, ὡς ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ νὰ προσελκυθῇ εἰς Χριστὸν τὸ σύνολον τῶν κατὰ σάρκα ἀδελφῶν του (Ρωμ. 9,3 ἐξ.)».

Ἄρχι «συνταγὲς»

Ὁ Παῦλος δὲν ἐργάζεται μὲ συνταγές. Μὲ συρτάκια καὶ σκονάκια πανάκειας ἢ οὐτοπίας. Ὅπου δὲν ὑπάρχει Ἀποκάλυψη, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ διδάσκει ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα. Αὐτά, κατὰ τὸν Παῦλο, ἀποτελοῦν κάθε φορὰ, τὸν ἄγνωστο δείκτη ποὺ μᾶς κατευθύνει νὰ βροῦμε τὴ σωστὴ λύση μέσα ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνία καὶ τὴν ἀγάπη. Κι ἔτσι κάνει ξεχωριστὸ κήρυγμα γιὰ τοὺς Ἑβραίους. Ἄλλο γιὰ τοὺς εἰδωλολάτρεις. Διαφορετικὸ γιὰ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους.

Ἀντίθετα, λ.χ., μὲ τὴν Ἀθήνα, στὴν Κόρινθο ὁ Παῦλος δὲν σπρέφεται πιὰ πρὸς τοὺς μορφωμένους, τοὺς φιλόσοφους, μὰ τοὺς πιὸ φτωχοὺς, τοὺς λιμενεργάτες καὶ τοὺς περιθωριακοὺς τῆς Κόρινθου. Στοὺς σκλάβους, στοὺς χειρῶνακτες.

Τοὺς μιλάει στὴ γλῶσσα τους. Καὶ μαζί τους ἰδρύει μιὰ ἀπὸ τίς ὠραιότερες Ἐκκλησίες του. Γιατί, ὅπως γράφει ὁ Βασ. Χρ. Ἰωαννίδης, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲν προσπάθησε νὰ μεταβάλλει «οὔτε μετέβαλεν τὰ ἦθη, τὰ ἐπαγγέλματα, τὰ σχήματα καὶ τὰ συστήματα τῆς

ὀργανώσεως τοῦ κοινωνικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ βίου (ἰστοῦ), ἀλλὰ τὸ ἐσωτερικόν των πνεῦμα καὶ τοὺς προσανατολισμούς των...».

Σὲ κάθε περίοδο, σὲ κάθε ἐποχὴ, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε περίστασις μπορεῖς νὰ μεταφέρεις κάποιο μήνυμα, ἀρκεῖ νὰ χτυπήσεις σὲ σχήματα γνώριμα τοῦ ἀνθρώπου πού ἀπευθύνεσαι. Ἀρκεῖ ἡ ἀγρύπνια καὶ ὁ ζήλος τοῦ σκοποῦ σου, νὰ σὲ ὁδηγοῦν σὲ καινούργιους δρόμους προσέγγισης, ἐπικοινωνίας καὶ σχέσης μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ ἔτσι μόνο θὰ εὐαισθητοποιήσεις τοὺς ναρκωμένους ἀπὸ τὴν ἔγγινε, τὴν μοναξιά, τὴν ὑλοφροσύνη καὶ τὴν θανάσιμη ἀδιαφορία.

Ἡ «ἀνοιχτὴ θύρα»

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, λόγος ζήλου καὶ κένωσης, πού κάνει τὸν Παῦλο νὰ ἀκολουθεῖ πάντοτε τὴ μέθοδο τῆς «ἀνοιχτῆς θύρας». Δηλαδή νὰ πηγαίνει πρὸς τὰ καὶ ὅπου ἀνοίγεται μιὰ πόρτα, ἕνα παράθυρο, μιὰ χαραμίδα γιὰ νὰ μπεῖ καὶ νὰ κηρύξει.

Ἡ ἔννοια τῆς «ἀνοιχτῆς θύρας», πού τὴν πῆραν κατὸ πινά οἱ Ἀγγλοι ἀπὸ τὸν Παῦλο, χρησιμοποιεῖται σήμερα συστηματικὰ καὶ εὐρύτατα στὴν πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ γλῶσσα.

Ἡ ἀντίληψη αὕτη ἀποτελεῖ βασικὴ ἀρχὴ σήμερα τῶν Δημοσίων Σχέσεων, ὅπως τονίζει καὶ ὁ μακαριστὸς Σπύρος Α. Ζομπανάκης στὸ βιβλίο του «Δημόσια Σχέσεις». Γράφει:

«Ὁ φορέας τῶν Δημοσίων Σχέσεων κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἀποστολῆς του ὀφείλει νὰ ἐγκολπωθῇ ἐπίσης τὴν πολιτικὴν τοῦ ἀνοικτοῦ οἴκου (OPEN HOUSE) καὶ τῶν ἀνοικτῶν θυρῶν (OPEN DOORS). Παρῆλθε πλέον ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν πέπλος μυστηρίου ἐκάλυπτε τὰς ἐπιχειρηματικὰς δραστηριότητας. Ἡ ἄκρα μυστικότης δὲν ὑφίσταται πλέον. Ἡ οἰκονομικὴ μονὰς ἀνοίγει τὰς πύλας τῆς πρὸς τὸ κοινόν, πρὸς τὰς διαφόρους ομάδας (PUBLICS) μεθ' ὧν ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν, ἵνα διαπιστώσουν αὐταὶ τὰς προσπαθείας τὰς ὁποίας κατέβαλεν ἢ καταβάλλει διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ἀντικειμενικοὺς τῆς σκοποῦς, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ ἐξυπηρέτησις τοῦ κοινοῦ συμφέροντος».

Πόσο ὠραία, ἀλήθεια, ἀναφέρεται στὸ ἴδιο θέμα, ὁ Χριστός, ὅταν λέει: «...ἐγὼ παρησία ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῇ ἱερῇ... καὶ ἐν κρυπτῇ ἐλάλησα οὐδὲν» (Ἰω. 18,20).

Βέβαια, ὅπως γράφει ὁ Μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Διονύσιος, στὸ βιβλίο του «Μαρτυρία Ἰησοῦ Χριστοῦ», «Τὸ κήρυγμα ἢ εἶναι ἐρμηνεία τῆς θείας ἀποκαλύψεως, δηλαδή τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ... ἢ δὲν εἶναι τίποτα...».

»Ἄν εἶναι γιὰ ἰδεολογίες καὶ συστήματα καὶ θεωρίες καὶ προσδευτικότητες καὶ ἐπαναστάσεις καὶ ἐπιστήμες καὶ λογοτεχνίες, βρίσκουμε πολλὰ τέτοια στὸν κόσμο. Μὰ ἂν εἶναι γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεως, γιὰ τὸ λόγο τῆς σωτηρίας καὶ γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς χάριτος, αὐτὰ τὰ βρίσκουμε μόνο στὴν Ἐκκλησία... ἢ κατήχησις δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο παρὰ μαρτυρία Ἰησοῦ».

Καὶ τί ἄλλο ἦταν ὁ ἕνθεος ζήλος τοῦ Παύλου καὶ ὁ μυστικισμὸς του, παρὰ κήρυγμα «ἀλήθειας καὶ πί-

στεως» ἱστορικῶν διαστάσεων; Ἕνα κήρυγμα ὅμως, πού δὲν εἶχε σκοπὸ, γιὰ λόγους καθήκοντος, νὰ τὸ ἐξαπολύσει μόνο καὶ πάει, τέλειωσε! Ἀλλὰ μ' αὐτὸ εἶχε φλογερὸ πόθο νὰ ἐπικοινωνήσῃ, ὅπως δὴποτε μὲ τὸν ἀκροατὴ του. Κι ὕστερα, νὰ συνάψῃ σχέσεις προσωπικὰς μαζί του. Τὸ κήρυγμά του ἔτσι εἶχε μιὰ στρα-

«Καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν Ἰησοῦν». Καπέλλα Παλατίνου, Παλέρμο.

τηγικὴ καὶ τακτικὴ πρόβλεψη. Διέθετε εὐφυΐα, εὐθύνη, εὐρηματικότητα, κάποιο ὕψος, προσωποσυστοιχία, μεθοδολογία, ἐπειδὴ δὲν ἀπευθυνόταν μονάχα στὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας του, μὰ «εἰς πάντα τὰ ἔθνη».

Ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων

Δίχως ἐπιφυλάξεις τηροῦσε βέβαια κι ὅλους τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους, ὅπου γι' αὐτὸ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τὸ κάνει. Κι ἦταν ἕνα ἀκόμα δείγμα συγκατάβασης, μετριοπάθειας, συμπεριδοτικῆς διαθέσεως, πολύτιμη εὐκαιρία προσέγγισης. Μὰ ὅλα αὐτὰ τὰ θεωροῦσε τύπους ἀσήμαντους μπροστὰ στὴν οὐσία τῶν πραγμάτων. Μπροστὰ στὸν κόσμο τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας. Στὴν ἀξιοπρέπεια καὶ στὴν αὐθεντικότητα τοῦ προσώπου.

Γι' αὐτὸ καὶ στὴ θαυμαστὴ τεχνικὴ τοῦ κηρύγματος του πρωταρχικὴ θέση εἶχε ἡ ἀμφίδρομη ἐπικοινωνία. Ὁ διάλογος. Τὸ νὰ ἀκούει καὶ νὰ μιλάει: «ὁ Παῦλος, κατὰ τὸ εἰωθὸς, διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν». Καὶ ἄλλοι: «διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ

πάν σάββατον, ἔπειθέ τε Ἰουδαίους καὶ Ἑλλήνας...» (Πράξ. 18,4).

Καὶ πραγματικά, ἔπειθε τὰ ἔθνη καὶ τοὺς λαοὺς μὲ τὴ διαλεκτικὴ καὶ τὴν τεχνικὴν του, ἔχοντας μόνο ὡς «ἐφόδια τὴν πῆραν καὶ τὴν ράβδον του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν στερρὰν ἀπόφασιν νὰ νικήσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα του πρὸς σωτηρίαν τοῦ φθίνοντος κόσμου...».

Ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴ μνήμη τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν.

Γ' ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ἡ θεολογία τοῦ Παύλου δὲν εἶναι μόνο ἱστορικὴ καὶ δογματικὴ. Κι ἔτσι στατικὴ καὶ περιγραφικὴ. Ἀλλὰ διώνεται κι ἔχει μιὰ δυναμικὴ ὑπόσταση καὶ παρουσία μέσα στὴ ζωὴ. Οὔτε ἀκόμα εἶναι ἓνα σύστημα ἰδεῶν ἢ φιλοσοφικῶν θεωριῶν.

Ἡ ἐν Χριστῷ καὶ ἁγ. Πνεύματι Θεολογία τοῦ Παύλου χρησιμοποιοῦν ὡς ὄργανο ἀποφασιστικὸ καὶ τὶς Ἀνθρώπινες Σχέσεις. Τὸ Εὐαγγέλιο γι' αὐτὸν εἶναι κέντρο ὅπου ἐστιάζεται ὁλόκληρη ἡ κοινωνικὴ, πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ. Γι' αὐτὸ ταυτίζεται μὲ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ καθημερινὰ προβλήματά του. Τὸ ποίμνιό του εἶναι ἡ ὑπαρξὴ του, τὰ ὄνειρά του, ὁ ὕπνος καὶ ἡ μέριμνά του. Δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν παρὰ μόνο οἱ σχέσεις, σχέσεις, σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, ποὺ τοὺς νιώθει μὲ τὶς ἀνάγκες, τὶς ἀδυναμίες, τὶς μικρότητες, ἀλλὰ καὶ τὶς μεγαλοσύνες τους. Δὲν κάνει ἐπιλογὲς οὔτε διακρίσεις οὔτε ξεχωρισμούς. Μὰ δέχεται τοὺς ἀνθρώπους ἔτσι, ὅπως θρίσκονται. Καὶ εἶναι πολὺ φυσικὸ, σύμφωνα μὲ τὴν τακτικὴν του καὶ τὸ σκοπὸ τῆς ἱεραποστολῆς του.

Μὲ ὁδὴν ἢ καὶ μὲ χαρὰ συμμετέχει σ' ὅ,τι ἀπασχολεῖ τὸ ποίμνιό του, μὲ τὸ ὁποῖο ἔχει ταυτιστεῖ ἀπόλυτα!

Σπαρακτικὰ γράφει πρὸς τοὺς Κορινθίους, σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες ποὺ ἔχει ἀπὸ ἔγκυρες, δικές του πηγές:

«Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἐριδες ἐν ὑμῖν εἰσὶ λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει ἐγὼ εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ... μεμέρισται ὁ Χριστός;».

Πονάει πόνο μεγάλο γιὰ τὶς σχέσεις ποὺ δημιουργεῖ καὶ ἐδραιώνει. Ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν καθένα χωριστὰ καὶ προσπαθεῖ, μὲ χίλιους τρόπους, νὰ ἄρει παρεξηγήσεις, παρεκκλίσεις, ἀποσκισμότητες, ἀποχωρήσεις καὶ ἀποκλίσεις. Εἶναι «δέσμιος» ὅχι μόνο «Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπικοινωνίας μὲ ὅλους. Χρησιμοποιεῖ δέδοται κάποια Παύλεια λαοφυλολογικὴ στρατηγικὴ, γιὰ νὰ φέρει κοντὰ του τοὺς ἀνθρώπους. Ἔτσι ὅμως καὶ σχετίζεται μαζί τους, καμιά ἀνθρώπινη ἀντίληψη ἢ δύναμη, ποὺ κινεῖται στὰ ὁρίσματα τοῦ κόσμου, δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τὸν ἀποσπάσει ἀπὸ κοντὰ τους.

«Ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακράν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡ ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμρότητα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν» (Ἐφεσ. 2,13).

Καὶ ἄλλοι, «... τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην, μετὰ δακρύων νουθετῶν ἓνα ἕκαστον...» (Πράξ. 20,31).

Ἡ «ἐπίθεση» ἀγάπης

Ὅλοι ὑποστηρίζουν σήμερα, ὅτι οἱ διαπροσωπικὲς σχέσεις περνοῦν μιὰ θανάσιμη κρίση. «Οἱ κοινωνικὲς σχέσεις διατηροῦνται σ' ἓνα ἀπολιθωμένο συμφορικὸ ἐπίπεδο. Διευκολύνουν τὴν ἐπικοινωνία ποὺ χρειάζεται γιὰ τὴν προβολὴ καὶ τὴν εὐδοκίμηση. Δὲν πηγαίνουν βαθύτερα. Καὶ ὅχι μόνο γιατί δὲν ὑπάρχει ὁ διαθέσιμος χρόνος. Ἀλλὰ καὶ γιατί ἡ ψυχικὴ θερμὴ θρίσκεται σὲ πολὺ χαμηλοὺς βαθμούς. Δὲν μπορούμε πιά νὰ ἐμπιστευθοῦμε τοὺς μύχιους λογισμούς μας, τοὺς πόνους μας καὶ τὶς ἐλπίδες μας στὸν ἄλλο ἄνθρωπο» (Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου, ἐφημ. «Ἐλευθερία», 28.6.1964).

Τί ἀντίθεση, στ' ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ πραγματικότητά, μὲ κείνη, τὴν καθημερινὴ «ἐπίθεση» ἀγάπης καὶ καλλιέργειας σχέσεων τοῦ Παύλου; Τὸ πάθος τῆς ἀλληλογνωμίας καὶ ἀλληλοκατανόησης, πέρα ἀπὸ κάθε κοντόφθαλμο ταμπού, φραγμοῦ καὶ ἀπομόνωσης;

Ὁ Παῦλος, τὸ πρῶτο πράγμα ποὺ κάνει, ὅταν ἐπισκέπτεται ἓναν τόπο, εἶναι νὰ διασυνδεθεῖ μὲ τοὺς ὁμοεθνεῖς του. Νὰ δημιουργήσῃ γνωριμίες καὶ νὰ ἐπικοινωνήσῃ στὸν τόπο ἐργασίας του (ἐργάζεται καὶ ὡς σκηνοποιός), δημιουργώντας φίλους μὲ ὅλους γύρω του. Μὲ τὴ διαλεκτικὴ καὶ διαλλακτικὴ του ἱκανότητα παίρνει θέση ἀμέσως στὸ συλλογικὸ γίγνεσθαι. Κι ἀρχίζει νὰ συνομιλεῖ. Νὰ προσεγγίζει τὶς ψυχές. Νὰ πείθει. Νὰ ἀνοίγει τὶς συνειδήσεις καὶ νὰ σκορπάζει τὴν καρδιά του στὴν ὁλόανοιχτὴ, ἀνθρώπινη δίψα.

Ἐπὶ μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ... καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινός. Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν

λόγον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλήνας» (Πράξ. 19,8).

Στις μεγάλες κοσμοπολίτικες, βιομηχανικὲς καὶ ἐμπορικὲς πόλεις ποὺ πηγαίνει, ἔχει νὰ κάνει μ' ἕναν ἀνέγκοστο κόσμον ἀπὸ γόητες, κήρυκες, μάγους, λωποδύτες, ψευτοδασκάλους, φαρμακοὺς, ψευτοἱερεῖς, χορεύτριες, θηριοδαμαστές, δεισιδαίμονες, ἀστέρες τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τοῦ θεάτρου, ἐκμεταλλευτὲς τῶν λαῶν. Σ' ὅλους αὐτοὺς μιλάει. Ἀκούει στὴ γλῶσσα τους. Τοὺς διδάσκει μὲ τὴ νοστοπρία τους. Ἔτσι, ὅπως θὰ κάνει ἀργότερα καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ποὺ γνωρίζει τὰ πάντα! Ἀκόμα καὶ τὸ πῶς μικρὸ καπηλειὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ εἶναι ἐνημερωμένος γιὰ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πάθη καὶ ὡς μέρμινες, τίς μικρότητες τοῦ χοίκου δίου.

Ἡ ὑπεράσπιση τοῦ ἀνθρώπου

Ὅ,τι καὶ νὰ γίνει, ὁ Παῦλος πηγαίνει μὲ τὸ μέρος τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὑπερασπίζεται μὲ σθένος τὰ δίκαιά τους, τὴν ἰσότητα τῶν φύλων, τὰ δικαιώματα καὶ τίς διεκδικήσεις τους.

«Οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλλήν, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θήλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. 3,28).

Καὶ πιστεύει ἀκράδαντα, ἀφοῦ τὸ διακηρύττει καθημερινά, ὅτι, ὅπως ἕνα ἀνθρώπινο σῶμα ἔχει πολλὰ μέλη, ἔτσι εἶναι καὶ ἡ ἀνθρώπινη κοινότητα, ἡ οἰκουμένη. Μιὰ ἀδιάσπαστη, ἀρραγὴς ἐνότητα «...εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἑλλήνες εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι...» διαποτισμένη ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης, ποὺ σκοπὸ ἔχει νὰ κρατάει τὰ μέλη σὲ συμπόρευση, ἀδιαίρετα καὶ ὁλοκληρωτικὰ σὲ λύπες καὶ χαρές, «ἵνα μὴ ᾖ σχίσματα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μερμινῶσι... τὰ μέλη...» (Α' Κορινθ. 12,25).

Ἐφόδια τοῦ ποιμένα

Ἡ Ἐκκλησία γιὰ τὸν Παῦλο δὲν εἶναι μιὰ ἰδεατὴ ἢ ἰδεαλιστικὴ κοινωνία. Ἀλλὰ μιὰ ὑπαρκτὴ κοινότητα ζωῆς μὲ ποικιλία σχέσεων, πρὸ πάντων σχέσεων, πλοῦτο αἰσθημάτων, προβλημάτων, διεξόδων καὶ λύσεων.

Μιὰ πρόχειρη καταγραφή συνδυασμῶν οἰκογενειακῶν μόνο σχέσεων, ἀνεβάζει τὸν ἀριθμὸν τους ὅχι λιγότερους ἀπὸ 86, γράφει ὁ Ἀλβιν Τόφλερ. Κι ὁ Παῦλος εἶναι παρὼν σ' ὅλες αὐτές, δίχως κανένα ἐμπόδιο οὔτε φραγμὸ! Κορυφαῖες μορφὲς ἐπικοινωνίας εἶναι ἡ γνώση καὶ ἡ ἀγάπη. Κι αὐτὲς χρησιμοποιοῦν, ὥστε κάθε ψυχρὴ ἐπαφή, κάθε ἀτολμιο ἐρμητισμὸς νὰ τὸν μεταβάλλει σὲ καυτὲς σχέσεις. Κι ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα νὰ συμπορευτεῖ, νὰ συμπάσχει, νὰ συνοδύρεται μέχρι νὰ ἀγγίξουν ὅλοι μαζί καὶ κείνος, τὰ κράσπεδα τῆς λύτρωσης.

Πρωτοπόρος λοιπὸν καὶ κορυφαῖος ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῶν Ἀνθρωπίνων Σχέσεων. Ὁ λόγος του, τὰ αἰσθηματά του, οἱ ἐνέργειές του, οἱ ἐπιστολὲς καὶ τὰ δάκρυά του, λειτουργοῦν ἐξισορροπητικὰ μέσα στὴν οἰκογένεια, στὴν κοινότητα, στὰ ἔθνη καὶ στοὺς λαοὺς. Κι ἔτσι ἡ ἱκανότητά του στὴν ἐπικοινωνία, ὁ ζῆλος, ἡ εὐρηματικότητά του νὰ συνάπτει, νὰ διατηρεῖ σχέσεις καὶ νὰ ἐμβαθύνει σ' αὐτές

μέχρι τὸ θάνατο, νὰ τὸν καθιστοῦν δικαιοματικὰ προπομπὸ καὶ χρήστη τῶν Δημοσίων Σχέσεων.

Μέσα στὰ ἱερὰ ἐφόδια τῆς προσωπικότητάς του ποιμένα συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἱκανότητά του νὰ μαθαίνει διαρκῶς, πῶς νὰ μαθαίνει, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνεται μὲ ἐλευθερία καὶ ἐμπιστοσύνη σ' ὅλες τίς ἀνθρώπινες ἀνάγκες ἐπικοινωνίας, σχέσεων καὶ ἀποκάλυψης τῆς Ἀλήθειας.

Κι ἕνας τέτοιος Ἅγιος, ποὺ συνέχεια διαλέγεται, δημιουργεῖ ἐσκεμμένες προϋποθέσεις γιὰ ν' ἀκουστεῖ τὸ κήρυγμά του καὶ φέρεται σὲ μιὰ ἀνταλλαγὴ ἀμφίδρομης κίνησης, εἶναι ὁ Παῦλος.

Μιὰ πρόταση

Εἶναι αὐτός, ὁ πρῶτος μετὰ τὸν Ἐνα, τοῦ ὁποίου σήμερα, Μακαριώτατε, ἐπίσημα καὶ μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας, ζητᾶμε τὴν προστασία του ὡς μέλη τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν Δημοσίων Σχέσεων.

Καὶ ὅχι μόνον αὐτό. Ἀλλὰ καὶ ποὺ ἔχουμε τὴν πρόθεση, ἀπὸ ὧν καὶ στὸ ἐξῆς, νὰ εἶναι ὁ Παῦλος παράδειγμα καὶ στηριγμὸς, δείκτης καὶ ὁδηγὸς μας, ὥστε ἡ ἐπικοινωνία, ποὺ στίς μέρες μας ὁλοένα γίνεται πῶς ἐντατικὴ, δίχως ὥστόσο οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους, νὰ παίρνει τὴν ἔκτασή καὶ τὸ περιεχόμενον ποὺ ὁ Παῦλος ἔδινε σ' αὐτή.

Γι' αὐτὸ καὶ σὲ ἐνδειχθῇ τιμῆς, σεβασμοῦ καὶ ἀναγνώρισης αὐτοῦ τοῦ ἔργου, ἡ Ἐταιρεία μας Σᾶς προτείνει μὲ βαθὺ σεβασμὸ, σὲ συνεργασία μὲ τὸν Δήμον τῶν Ἀθηναίων, νὰ δεχθεῖτε νὰ στηθεῖ ἡ προτομὴ ἢ ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου, στὸ χῶρον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Εἶναι μιὰ δίκαιη, ἱστορικὴ ἀναγνώριση, ποὺ τὴν ἔκαναν πρὶν ἀπὸ μᾶς οἱ σύγχρονοι Ἰταλοί, οἱ ὁποῖοι πάνω σὲ μιὰ ἀρχαία ρωμαϊκὴ πέτρα χάραξαν τὸ λόγο τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὴν τοποθέτησαν ἔξω στὸν Ἐθνικὸ κήπο, ὅταν ἦρθε στὴ χώρα μας ἐπίσκεψη ὁ πρόεδρός τους Σάντρο Περτίνι.

Στὴν ἄλλη ὄψη ἡ πέτρα γράφει:

«Γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τῆς ὑπόσχεσής ποὺ ἔδωσε μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπίσκεψής του στὴν Ἀθήνα τὸν Ἰανουάριο 1959 ὁ τότε πρωθυπουργὸς τῆς Ἰταλίας, Ἀμιντόρε Φανφάνι, καὶ τώρα πρόεδρος τῆς Γερουσίας, προσφέρει αὐτὴ τὴν ἀρχαία ρωμαϊκὴ πέτρα πάνω στὴν ὁποία χάραχτηκε ὁ λόγος ποὺ ἀπηύθυνε ὁ ἅγιος Παῦλος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν Ἀρειὸ Πάγον τὸ 50 περίπου μ.Χ.».

Εἴθε τὸ πνεῦμα, τὸ νόημα καὶ τὸ ἦθος τῆς τεχνικῆς τῶν Δημοσίων Σχέσεων, ποὺ χρησιμοποίησε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γιὰ νὰ πετύχει τὸ κήρυγμά του, νὰ διέπει καὶ ὅσους σήμερα «εἰς πάντα τὰ ἔθνη» κηρύττουν τὴν ἀλήθεια τῆς ζωῆς, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀνθρώπινης κατανόησης.

Εὐχαριστῶ.

ΤΕΛΟΣ

Ἀθυμία καὶ πόνος κατὰ τὸν ἁγ. Ἰωάννην Χρυσόστομον

(Μὲ βάση τις ἐπιστολὲς πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα)

Τοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΤΣΟΥΛΑ

Θεολόγου - Λυκειάρχου

ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Οἱ περισωθεῖσες συνολικὰ 17 ἐπιστολὲς τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα, γράφτηκαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς β' ἐξορίας του μεταξὺ τῶν ἐτῶν 404-407. Ἐνα μέρος ἀπὸ τις ἐπιστολὲς αὐτές, καθὼς ὑποδηλώνεται ἀπὸ τὸ κείμενό τους, «ἐγράφη εἰς τοὺς διαφόρους σταθμοὺς τῆς ὁδοῦ, ἐντὸς καταλυμάτων ἀθλίων... ἄλλο δὲ μέρος εἰς ἐρήμους ἀγρίας, ἄλλοτε εἰς Κουκουσὸν ὑπὸ τὸν τρόπον τῶν Ἰσαύρων, ἄλλοτε εἰς Ἀράβισσον ἐν μέσῳ τῶν αἰώνιων χιόνων». (Ἐκδ. «Ζωῆς», Ὁ Χρυσόστομος ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως σ. 245, Ἀθήναι 1932).

Οἱ ἐπιστολὲς αὐτές τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι οἱ πιὸ προσωπικὲς καὶ λεπτομερεῖς ἀπὸ ὅλες, ὅσες ἀπὸ τὴν ἐξορία του σὲ διάφορα πρόσωπα ἔστειλε. Αὐτὲς μᾶς εἰσάγουν στὴν οἰκειότητα δύο ὁραίων ψυχῶν (Α. Μ. Malingrey, σ. 19), τις ὁποῖες ἐχώρισε ὁ διωγμὸς καὶ γι' αὐτὸ ἐπιζητοῦν ἐπιμόνως νὰ συναντῶνται διὰ τῶν ἐπιστολῶν.

Ἡ Ὀλυμπιάδα, ἡ ὁποία ἔμεινε ὀρφανὴ ἀπὸ τὸν πνευματικὸ τῆς πατέρα («Καὶ γὰρ οἶμαι δὲ ἀλγεῖν οὐ διὰ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κεχωρίσθαι τῆς οὐδενείας τῆς ἡμετέρας» (Migne P.G. 52, 568) καὶ ἐπὶ πλέον ἔβλεπε τὸ σῆλο, ποὺ προκλήθηκε τότε στὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸ διωγμὸ τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν ἐπικράτηση τῶν κακῶν («Τί εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ σοῦ συγγέει τὸ νοῦ καὶ λυπᾶσαι καὶ ἀγωνιᾶς; ἐπειδὴ εἶναι ἄγριος ὁ χειμῶνας, ποὺ κατέλαβε τις ἐκκλησίαις καὶ σκοτεινός...» (ἐπιστ. α'), κυριεύθηκε ἀπὸ μεγάλῃ λύπῃ, ἡ ὁποία τὴν ὁδήγησε σὲ ἀποθάρρυνση. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτῇ λύπῃ, ποὺ τρεφόταν καὶ ἀπὸ σκέψεις σκανδαλισμοῦ γιὰ τὰ συμβαίνοντα, ἔγινε βαθμὴδὸν καταθλιπτικὴ ἀθυμία καὶ μελαγχολία. Ἦταν ἓνα κτύπημα, ἓνα κακὸ, ποὺ προσβάλλει κατὰ προτίμησιν ἄτομα μὲ μεγάλῃ εὐαισθησία, ὅπως ἦταν ἡ Ὀλυμπιάδα. Ἀποτέλεσμα δὲ μιᾶς τέτοιας ἐσωτερικῆς πίεσεως τῆς καρδιᾶς τῆς ἦταν νὰ καμφθεῖ στὸ τέλος καὶ ἡ ὑγεία τῆς καὶ τὸ πᾶν σ' αὐτὴ νὰ καταρρέει. Ὁ κίνδυνος καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου ἦταν ἀπ' αὐτὴ τὴν αἰτία ὅχι μόνον σοβαρὸς καὶ ἐπείγων, ἀλλὰ γι' αὐτὴ καὶ ἐπιθυμητός. («ὦ, ἀδελφὴ μου, θέλεις νὰ ἀποθάνης τὸ βλέπω καλῶς!»).

Ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τις ἐπιστολὲς τῆς Ὀλυμπιάδας πρὸς αὐτόν, διέγινε ἐγκαίρως τὴν ὁδονηρὴ καὶ ἐπικίνδυνη αὐτὴ κατάστασι καὶ προσπάθησε, μέσα ἀπὸ τὰ παθήματα τῆς ἐξορίας του, ν' ἀποσπάσει τὸ πνευ-

ματικὸ του παιδί, ἀπὸ τὴν ἄβυσσο. Ἀποστέλλει, λοιπόν, σ' αὐτὴ τις περιφημὲς παραμυθητικὲς ἐπιστολὲς του, μὲ τις ὁποῖες ἐπιζητεῖ νὰ ἐπουλώσει καὶ θεραπεύσει τὴ βαθειὰ ψυχικὴ πληγὴ τῆς Ὀλυμπιάδας. Εἶχεν αὐτὸς σπουδάσει τὰ συμπτώματα αὐτῆς τῆς καταστάσεως μέσα στὴ Βίβλο καθὼς καὶ τις αἰτίαι τους. Μὲ βάση, λοιπόν, τὴν ἁγ. Γραφὴ καὶ τὴν ὑγιᾶ σκέψιν καὶ ψυχολογικὴ παρατήρηση καὶ μὲ τὴν χρησιμοποίησιν ἀφθονῶν καὶ ζωερῶν εἰκόνων καὶ παραδειγμάτων, ἐπιδίδκει ὅχι μόνον νὰ καταλύσει ἀπὸ τὴ ψυχὴ τῆς «τὴν τυραννίδα τῆς ἀθυμίας», τὴν ὁποίαν θεωρεῖ χειρότερη καὶ ἀπὸ τὸ θάνατο, ἀλλὰ καὶ νὰ πληρώσει μὲ πολλὴ καὶ διαρκὴ εὐφροσύνη (ἐπιστ. Ι). Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ οἱ παραμυθητικὲς αὐτὲς ἐπιστολὲς, ἀποτελοῦν πραγματικὰ ὑπέροχη γιὰ τὸν ἀνθρώπινον πόνο χριστιανικὴ φιλοσοφία καὶ «φάρμακον σωτήριον παντὶ ἀθυμοῦντι» (Νικ. Καλλίστου, Ἐκκλ. ἱστ.) καὶ θεωρήθηκαν «υπερφυῆ χαρὰ καὶ ὑπομονῆς ἔχουσαι» (Νικ. Καλλίστου, ἀνωτ.), καθὼς καὶ «ἀριστουργήματα σοφίας καὶ στοργῆς καὶ χάριτος καὶ καρτεροψυχίας» (Μιχ. Γαλανοῦ: Βίοι ἁγίων Ἰουλίου), «μνημεῖα δὲ πολὺτιμα μιᾶς φιλίας ἀνυπερβλήτου» («Ζωῆς»: Ἰω. ὁ Χρυσόστομος ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως... σ. 245).

Μετὰ τὴν εἰσαγωγικὴ αὐτὴ ἐνημέρωση προβαίνομε τώρα στὴν ἀνάλυσιν τῶν ἐπιστολῶν καὶ συγκεκριμένως στὸ πῶς ὁ μεγάλος ἐξόριστος διαπραγματεύεται καὶ ἀντιμετωπίζει κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας τὸ μεγάλο καὶ πάντοτε ζῶντικὸ γιὰ τὸ κάθε ἄνθρωπο χριστιανὸ θέμα τῆς ἀθυμίας καὶ τοῦ πόνου γενικώτερα, ἀναχωρώντας ἀπὸ τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν τῆς ἀλληλογράφου του.

Η ΑΘΥΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΠΟΝΟΣ ΤΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΟΣ

1. Τὰ συμπτώματα.

Ἐὰν ὅλες σχεδὸν οἱ ἐπιστολὲς τοῦ ζῶντος στὴν ἐξορία Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἀπέβλεπαν στὴν ἡθικὴ ἐνίσχυση καὶ παραμυθία τῶν παραληπτῶν, τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐξυπηρετοῦσαν κυρίως οἱ ἀπευθυνόμενες πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ ἁγία καὶ «ζηλωτικωτάτη» ἐκείνη διάκονος καὶ ἡ πιὸ πιστὴ καὶ ἀφωσιωμένη συνεργάτις του, εἶχε περιπέσει σὲ κατάστασιν ἐντονῆς ψυχικῆς δοκιμασίας, ἡ ὁποία εἶχε τὰ γνωρίσματα ἐπαυξημένης ἀθυμίας*.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 221 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

* Ἡ ἀθυμία, ποὺ εἶναι ἑλλειψὶς εὐθυμίας, θάρρους καὶ

Τί αισθανόταν ἡ Ὀλυμπιάδα καὶ πῶς ζοῦσε κάτω ἀπὸ τέτοια ψυχικὴ κατάσταση διαφαίνεται σαφῶς ἀπὸ τὶς χαρακτηριστικὰς λέξεις καὶ φράσεις τοῦ Χρυσόστομου καὶ ἀπὸ τὶς ζωηρότατες περιγραφὰς τῆς δεινῆς θέσεως τῆς ἀφωσιωμένης διακόνισσας, ποὺ περιέχονται στὶς πρὸς αὐτὴν ἐπιστολές του. Αἰσθανόταν ὅξυ ψυχικὸ πόνον, ποὺ τὴν ἐπλήγωνε σὰν ἄλλο «ἐλκος» τῆς ψυχῆς καὶ «ὀδὸν τὴν ἄροητος» (ἐπιστ. γ'). Ἐδοκίμαζε ἄλγη φοβερά σὰν δῆγματα «σκώληκος ἰοβόλου», ποὺ κατέτρωγε ψυχὴ καὶ σῶμα συνεχῶς. Ὁ ψυχικὸς αὐτὸς πόνος δὲν ἦταν πάντοτε τῆς ἰδίας ἐντάσεως· ὑποχωροῦσε ἐνίοτε, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐγκατέλειπε τελείως τὴ καρδίαν τῆς· συχνὰ ὅμως ἐπανερχόταν μὲ ἀφόρητὴ δριμύτητα σὰν ἄλλος δῆμιος «πλευρὰς καταξάνων καὶ δύνανιν ψυχῆς λυμαινόμενος» (ἐπιστ. γ'). Ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά τῆς Ὀλυμπιάδος εἶχε γίνῃ πεδίο βιαιῶν κατακτήσεων τῶν ζοφερῶν σκέψεων ἐξ αἰτίας τῶν θλιβερῶν γεγονότων, ὥστε ὑπὸ τὴν ἐπίδραση αὐτῶν νὰ δοκιμάζει «πολὺν τὸν θόρυβον καὶ σύγχυσιν καὶ ταραχὴν καὶ ζάλην ἄφατον» (ἐπιστ. β'). Ἡ κατάσταση αὐτὴ ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς τῆς τὴ διαύγεια καὶ τὴ καθαρὴ ὁρατότητα («τὸ διειδὲς τῆς κόρης θολοῦσα καὶ δλόκληρον διαταράττουσα... τὸ ὅμμα»), οἱ λογισμοὶ δὲ τῆς ταραχῆς, ποὺ κατέθλιβαν τὴν ψυχὴ τῆς, «ὥς νέφος πυκνὸν καὶ ζοφῶδες» ἐκυρίευσαν τὸ διαρατικὸ τῆς ψυχῆς καὶ δὲν ἐπέτρεπαν νὰ διεισδύσουν σ' αὐτὴ οἱ φαιδρὲς ἀκτίνες τῆς ἐλπίδας καὶ τῆς χαρᾶς, ἀλλ' ἀντίθετα προκαλοῦσαν σκοτάδι ἀπαισιοδοξίας καὶ ἀπόγνωσης, «ὥς τῆς ἀθυμούσης ψυχῆς ἐν τῷ φανοτάτῳ τῆς ἡμέρας νύκτα φανταζομένης» (ἐπιστ. γ'). Αὐτὴ ἡ «πικρὰ τῶν λογισμῶν αἰχμαλωσία», τὴν ὀδηγοῦσε πολλὰς φορὲς στὸ νὰ δημιουργεῖ ἀνύπαρκτα πράγματα στὴ φαντασία τῆς («τὰ μὴ ὄντα ἀναπλάττουσα» (ἐπιστ. ιδ')) καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν αἰτία νὰ πέφτει σὲ ἀκόμη μεγαλύτερη μελαγχολία, ἡ ὁποία συνέθλιβε κυριολεκτικὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς.

«Οἱ συγκλονισμοὶ τῆς ψυχῆς τῆς Ὀλυμπιάδος ἐκ τῶν συμβαινόντων λυπηρῶν, ἐξεμῆδένισαν σχεδὸν τὸ λογικὸν τῆς. Περιῆλθεν εἰς μίαν κατάπτωσιν ἡθικὴν, ἀπὸ τῆς ὁποίας δὲν ἐξήρχετο ἢ διὰ βιαιὰς τινὸς ὠθήσεως, ἥτις τὴν ἔρριπτεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῶν γεγονότων» («Ζωῆς», Ἰω. ὁ Χρυσ. ὡς ἀρχ./πος Κων/πόλεως, σ. 249). Ἐπειδὴ δὲ ἡ καταθλιπτικὴ αὐτὴ ἀθυμία καὶ ὑπερβολικὴ λύπη ἦταν μιὰ κατάσταση

εὐδιαθεσίας, ἐμφανίζει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μελαγχολίας. Ἦτο γνωστὴ ὡς λέξις καὶ ὡς ἔννοια ὑπὸ τῶν ἀρχ. Ἑλλήνων. Εἶναι συναίσθημα δυσχεροῦς, τὸ ὁποῖον προκαλεῖται ἀπὸ τὴ παρακώλυση τοῦ σωματικοῦ ἢ τοῦ ψυχικοῦ βίου «βλάπτουσα ἀνδρὸς καρδίαν, ὥσπερ σῆς ἱμάτιον καὶ σκώληξ ξύλον» (Παροιμ. ΚΕ'), ἀνάλογα μὲ τὴν ἔντασή τῆς. Δυστηχῆματα καὶ ἀτυχίες τοῦ βίου, χωρισμοὶ καὶ ἀπώλειες προσφίλων εἴτε κατὰ 2ον λόγον ἀδυναμία ἐπιτεύξεως τῶν ποθουμένων κ.ἄ. δημιουργοῦν τὸν καταθλιπτικὸν αὐτὸν συναίσθημα.

(Ἰδὲ Θ. Βορέα: Ψυχολογία Τ. Β', σ. 316, Ἀθῆναι 1953 καὶ Γ. Σακελλαρίου. Γεν. Ψυχολογία, Τ. Α', σ. 206, Ἀθῆναι 1955).

ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐθεωρεῖτο ὡς νόσος τῆς ψυχῆς καὶ ὡς τιμωρία τοῦ Θεοῦ, φοβερώτερα καὶ τοῦ θανάτου: «Καὶ δώσει σοι Κύριος ἐκεῖ καρδίαν ἀθυμοῦσαν καὶ ἐκλείποντας ὀφθαλμοὺς καὶ τρηχομένην ψυχὴν...» (Δευτερ. ΚΗ', 65-67).

στὴν ὁποία ἐταράσσετο, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστεῖτο συγχρόνως νὰ παραμένει ἡ Ὀλυμπιάδα (Α.Μ. Malin-grey, ἄνωτ. σ. 22), γινόταν δυσκολώτατη γι' αὐτὴν ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς.

Γι' αὐτὸ ὁ Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε καλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ τοῦ νοσήματος, προβαίνει μὲ μεγάλη ψυχολογικὴ δεξιότητα καὶ προσοχὴ στὴν ἐπιχείρηση νὰ ἀπαλλάξει τὸ πιστὸ πνευματικὸ τοῦ τέκνο ἀπ' αὐτὴ τὴ σοβαρὴ ἀσθένεια. Διαφωτίζει τὸ θέμα ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές του καὶ χρησιμοποιοῖ πνευματικὰ ὅπλα πολλὰ καὶ διάφορα «καὶ ξίφη καὶ δόρατα καὶ τόξα καὶ βέλη καὶ θώρακα καὶ ἀσπίδα καὶ κνημίδας» (ἐπιστ. γ'), ὥστε μ' αὐτὰ νὰ καταλύσῃ τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀθυμίας καὶ νὰ ἐπιφέρει γαλήνη πολλὴ στὴ ψυχὴ τῆς Ὀλυμπιάδος. Ἡ ἐπίμονη ὅσο καὶ ἐπείγουσα αὐτὴ προσπάθεια τοῦ ἐξόριστου Ποιμενάρχου νὰ σώσῃ τὴν πιστὴν τοῦ διακόνισσα ἀπὸ τῆ συνέχουσα αὐτὴν ἀθυμία, ἦταν τόσο περισσότερο ἐπιβεβλημένη, ὅσο ἐξ αἰτίας αὐτῆς, εἶχε προσβληθεῖ, ὅπως εἴπαμε, καὶ ἡ σωματικὴ τῆς ὑγεία («εἰ δὲ ἐξ ἀθυμίας φῆς τετέχθαι σοι τὰ νοσήματα» (ἐπιστ. δ', α')). Ἀλλὰ καὶ οἱ πολλὰ καὶ ἐπίμονες ἀρρώστειες τοῦ σώματος καὶ οἱ ἄλλες θλίψεις, ποὺ τὶς συνόδευαν, ἐπέτειναν ἀκόμη περισσότερο τὴν ψυχικὴ τῆς κατάπτωση, διότι ἐπιδροῦσαν ἀλλεπάλληλα μεταξὺ τῶν τόσων, ὥστε ἡ Ὀλυμπιάδα σὰν λύτρωση ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς νὰ ἀναμένει καὶ νὰ ἐπιθυμεῖ καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸ θάνατον. «Οὕτω τῇ τυραννίδι τῆς ἀθυμίας βαπτισθεῖσα» — τῆς γράφει ὁ Χρυσόστομος — «ὥς καὶ ἐπιθυμεῖν νῦν τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας» (ἐπιστ. δ', α'). Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ ἐπιθυμία τοῦ θανάτου ὡς λυτρωτικοῦ διεξόδου ἀπὸ τὴν ἀφόρητὴ ἀθυμία καὶ λύπη τὴν παρουσιάζει («καὶ τοῦ θανάτου χαλεπωτέραν» (ἐπιστ. γ')). Ὅντως χειρότερη κι' ἀπὸ τὸ θάνατον. Γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξῃ διαζωγραφεῖ ὁ Χρυσόστομος τὸ φοβερὸ τοῦ θανάτου, ὁ ὁποῖος εἶναι «τὸ κεφάλαιον τῶν ἐν ἀνθρώποις κακῶν», ὁ φόβος δὲ καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ ὁποίου συγκλόνισε καὶ διέλυσε αὐψήλας καὶ φιλοσόφους ψυχάς». Ἀλλ' ὅταν λόγῳ δυσμενῶν περιστατικῶν τῆς ζωῆς κυριεύθηκα ἀπὸ τὴν ἀθυμία, προτίμησαν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς κατάθλιψης αὐτὸν ἀντὶ ἐκείνης. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα, γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἰσχυρισμὸ τοῦ αὐτοῦ, μνημονεύει μαζί μὲ ἄλλα, τὸ τοῦ προφ. Ἡλίας, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴ φυγὴν τοῦ ἀπὸ τῆ Παλαιστίνης, μὴ μπορώντας νὰ ὑποφέρει τὴν τυραννίδα τῆς ἀθυμίας, εὐχόταν τὸ θάνατον. («Καὶ τὸ φοβερώτερον ἐκεῖνο, τὸν κολοφῶνα τῆς τιμωρίας, τὸ κεφάλαιον τῶν κακῶν, τὸ πάσης ἁμαρτίας ἐπιτίμιον, τοῦτο ἐν εὐχαΐς αἰτεῖ τάξει καὶ ἐν χάριτος μέρει βούλεται λαβεῖν. Οὕτω πολὺ θανάτου φοβερώτερον ἀθυμία. Ἵνα γὰρ ἐκείνην διαφύγῃ, καταφεύγει ἐπὶ τοῦτον» (ἐπιστ. γ')). Αὐτὴ ἦταν ἡ θλίψις τῆς Ὀλυμπιάδας σὲ ὅλη τὴν τὴν πραγματικότητα καὶ τὸ βάθος. Μιὰ λύπη ὑπερβολικὴ, μελαγχολία καὶ ἀθυμία δυσβάστακτη, ἡ ὁποία ἀποτελοῦσε γι' αὐτὴν, ὅπως τὴ χαρακτηρίζει, «ψυχῆς βασιανιστήριον χαλεπὸν» καὶ «δικὴν δίκης ἀπάσης καὶ τιμωρίας πικροτέραν» (ἐπιστ. γ').

(Συνεχίζεται)

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Τὸ Φανάρι τῆς ἀγάπης.

ΤΕΛΗ Αὐγούστου ἀρχίζει τὸ δεύτερο μέρος τῆς ἀποδημίας ἀγάπης τοῦ Παραγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Δημητρίου, μὲ πρώτη ἐπίσκεψη στὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας 21 - 25. Ἀπὸ 25 - 30 ἡ Α.Θ. Π. θὰ ἐπισκεφθεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Γεωργίας καὶ θὰ ἐπιστρέψει στὴν Κωνσταντινούπολη. Στὴ συνέχεια, Πατριαρχεῖο Βελιγραδίου 11 - 16 Σεπτεμβρίου, Βουκουρεστίου 16 - 21 καὶ Σόφιας 25 - 29 τοῦ ἴδιου μηνῆ. Ἀπὸ τὴ Βουλγαρία ἡ σεπτὴ κορυφὴ τῆς Ὁρθοδοξίας θὰ ἐπιστρέψει καὶ πάλι στὴν Ἑδρὰ τῆς. Στὴν Ἑλλάδα ὁ Παραγιώτατος θὰ ἔλθει μετὰ 13 - 18 Νοεμβρίου. Ἀπ' ἐδῶ θ' ἀναχωρήσει γιὰ τὴν Πολωνία ὅπου θὰ παραμείνει 18 - 22 τοῦ ἴδιου μηνῆ. Ἀπὸ τὴ Βαρσοβία θὰ ἐπιστρέψει στὸ Φανάρι. Ἡ τελευταία φάση τοῦ Πατριαρχικοῦ ταξιδιοῦ προβλέπει ἐπίσκεψη στὸν Πάπα, στὸ Βατικανὸ 4 - 7 Δεκεμβρίου, Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία 7 - 10 καὶ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν 10 - 14 τοῦ ἴδιου μηνῆ.

Εὐχόμαστε ταπεινὰ ἡ ἱερὰ ἀποδημία τοῦ σεπτιοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ὁρθοδόξων νὰ φέρει κοντότερα τοὺς ἀνθρώπους σὲ μιὰ συνύπαρξιν ἀγάπης, γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν «ὅπου ὧν Χριστὸς ἀπέθανεν».

Μιλᾶμε γιὰ σύνδρομο.

Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ εἶναι ὁ μήνας τῆς Παναγίας. Γονατίζει ἡ ψυχὴ μπροστὰ στὸ ἱερότερο καὶ ὠραιότερο γυναικεῖο πρόσωπο τῆς ἀνθρώπινης Ἱστορίας. Ἐνώνουνται οἱ καρδιές στὶς κατανυκτικὰς Ἀκολουθίες τῶν Παρακλητικῶν Κανόνων καὶ μὲ μιὰ φωνὴ ἰκετεύουν τὴ Θεομήτορα:

«Διάσωσον, ἐπίβλεψον...».

Πόσο ἄραγε συχνὰ τὴν ἀνακαλοῦμε στὴ μνήμη; Κι ὅταν τὸ κάνουμε, εἶναι ἀποκλειστικὰ γιὰ λόγους ἰκεσίας καὶ τιμῆς, ἢ μήπως... Πότε ἐπιτέλους ἡ Ἑλλάδα θὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ σύνδρομο, —γιατὶ γιὰ σύνδρομο πρόκειται— τῆς ἐξυθρίσεως τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων; Ἀκόμη - ἀκόμη, πότε θὰ καταλάβει ὅτι

ὑπάρχουν ἱερὰ καὶ ὅσα κι ὅτι ἡ προσβολὴ τους —ἂν μὴ τι ἄλλο— δείχνει ἐπίπεδο ζωόδου «πολιτισμοῦ»;

1000 χρόνια Χριστὸς στὴ Ρωσία!

Ἡ ΕΡΤ λίγες ἡμέρες πρὶν, μᾶς πληροφόρησε πὺς τὸ σοβιετικὸ πρακτορεῖο εἰδήσεων ΤΑΣ, ἀνακοίνωσε ὅτι τὸ 1988 χαρακτηρίστηκε «ἔτος ἑορτῶν» μὲ τὴν εὐκαιρία συμπλήρωσης χιλίων χρόνων Χριστιανισμοῦ στὴ Ρωσία.

Χαιρετίζουμε τὸ γεγονὸς καὶ εὐχόμαστε νὰ τιμηθεῖ ὄχι μόνο μ' ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ στὶς καρδιὰς συνόλου τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ. Θὰ δικαιωθεῖ ἔτσι ὁ διάσημος ὑπερεποχικὸς Ντιστογιέφσκι πὺς προφήτευσεν μὲ τὸ στίγμα τοῦ Στεπὰν Τροφίμοβιτς: Ἡ Ρωσία θὰ βγεῖ ἀπὸ τὸν τάφο τῆς καὶ θὰ ξαναγυρίσει στὴ ζωὴ. Θὰ συνειδητοποιήσει τὴ γύμνια τῆς καὶ θὰ ντυθεῖ, γιὰ νὰ καθήσει «ἱματισμένη καὶ σωφρονόσα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ».

365 «μέρες ναρκωτικῶν».

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ πρόταση γιὰ τὴν καθιέρωση ἀπὸ μέρους τοῦ Ο.Η.Ε. «ἡμέρας ναρκωτικῶν», ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὸν Ὁργανισμό.

Τὴν πρόταση εἶχε κάνει ὁ Ἕλληνας ὑπουργὸς Δικαιοσύνης στὴν πρόσφατὴ δλομέλεια τῆς πρώτης διεθνοῦς διάσκεψης τοῦ Ο.Η.Ε. Ἡ ἡμερομηνία ὁριστικοποιήθηκε γιὰ τὶς 26 ἢ 27 Ἰουνίου.

Τὸ σύνολο ἀσφαλῶς τῶν ἀνθρώπων ἐπαινεῖ τὴν ἐλληνικὴ πρόταση καὶ τὴν εὐμενὴ ἀποδοχὴ τῆς ἀπὸ τὰ Ἠνωμένα Ἐθνη. Πέρα ὅμως καὶ πάνω ἀπὸ τὴν ἀξιόλογη πρόταση καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς, πρέπει ὁ ἀγώνας σὲ προσωπικὸ καὶ οἰκογενειακὸ ἐπίπεδο νὰ ἐνταθεῖ καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει, ν' ἀρχίσει. Δόντια μὲ δόντια καὶ νύχια μὲ νύχια ἢ προσπάθεια, νὰ κερδηθεῖ ὁ πόλεμος. Τὸ ἂν κερδίζονται μάχες, δὲν ἐνδιαφέρει πολὺ...

—Πρόταση: ἡ κάθε μέρα τοῦ χρόνου νὰ χαρα-

κτηρισθεί «μέρα νουκατωικών». Καί νά μᾶς ἀφηνί-
ξει!

Ἵπερωρίες τοῦ Σατανᾶ!

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ δεκαπενθήμερο τοῦ Ἰουλίου καί
τὸ πρῶτο τοῦ Αὐγούστου θεωροῦνται καί εἶναι ἡ καρ-
διά τοῦ καλοκαιριοῦ. Οἱ κίνδυνοι —τόσο οἱ σωματι-
κοὶ ὅσο καί οἱ πνευματικοὶ— εἶναι αὐξημένοι. Πα-
ράλληλα μὲ τὶς ὁδηγίες «πρὸς λουομένους» πὺν βομ-
βαρδίζουν ἀδιάκοπα τοὺς παραθεριστοὺς, πρέπει οἱ εὐ-
λαβεῖς ἐφημέριοι, πὺν τάχθηκαν φρυκτωροὶ σὺς ἐ-
πάλλεις τῆς πνευματικῆς πορείας τοῦ ποιμνίου, νὰ
παρέχουν πὺν συχνὰ ὁδηγίες πρὸς λουομένους ἀπὸ
τὴ χάρη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος! Ἀς θυμηθοῦμε κά-
ποιον λευκασμένο πνευματικό: «Ὁ Δαίμονας, ἔλεγε,
δὲν κάνει διακοπές. Ἀντίθετα τὴν περίοδο αὐτὴ κά-
νει ὑπερωρίες»!

Θὰ μποροῦσε ἴσως ν' ἀνοίξει καινούργιο κεφά-
λαιο σὺν ποιμαντικῇ μέριμνᾳ τῶν κληρικῶν. Ἡ «ποι-
μαντικὴ τῶν διακοπῶν»! Σίγουρα ἔχει πάμπολλα νὰ
προσφέρει.

WELLCOME TO THE WORLD OF AIDS!

ΣΤΟ ΛΟΣ ΑΝΤΖΕΛΕΣ, παραπέμφθηκε ὁ Τζό-
ζεφ Μαρκόφσκι γι' ἀπόπειρα ἀνθρωποκτονίας, ἐπειδὴ
ἐν γνώσει τοῦ πωλοῦσε τὸ μολυσμένο ἀπὸ AIDS αἷμα
του! Ἀπὸ καιρὸ γινώριζε πὺς ἦταν δέσμιος τοῦ «σύν-
δρομον ἐπίκτητης ἀνοσοποιητικῆς ἀνεπάρκειας» κι ὁ-
μως, δὲ δίσταζε νὰ σπέρνει τὸ θάνατο μὲ τὴν ἐμπο-
ρία τοῦ αἵματός του. «Γνωρίζω ὅτι τὸ AIDS σκο-
τώνει», δήλωσε, «εἶχα ὅμως ἀνάγκη χρημάτων καὶ
δὲν σκοτίστηκα! Ὅταν κανεὶς δίνει ἀγώνα ἐπιβίω-
σης, κάνει ὁτιδήποτε»!

—Ἐ, ὅχι «κύριε» Μαρκόφσκι! Ὁχι κι ἔτσι! Θυ-
μίζεις τὴν περίπτωσι συνασθενῶν σου πὺν ἀπὸ κόμ-
πλεξ προσπαθοῦν νὰ συμπαρασύρουν σὺ νύχια τοῦ
χάρου, ἀνυποψίαστους. Πληροφορήθηκα τὴν περίπτω-
σι νεαροῦ πὺν, μόλις ξύπνησε μετὰ τὴν πρώτη νύχια
τοῦ γάμου του, δοκίμασε ἐκπληξὴ διαπιστώσεως τὴν
ἀπουσία τῆς νεαρῆς συζύγου του. Ἡ ἐκπληξὴ μετα-
σχηματίστηκε σὲ φρίκη, ὅταν διάβασε σὺν καθρέφτη
γραμμένες μὲ κραγιὼν τὶς λέξεις: «WELLCOME
TO THE WORLD OF AIDS», πὺν σημαίνουν «κα-
λῶς ἦλθες σὺν κόσμῳ τοῦ AIDS»!

—Ἐ, ὅχι «κύριε» Μαρκόφσκι!

Ἀνθρώπινο ἐκκρεμὲς σὺν πύργῳ τοῦ Ἀϊφελ!

ΔΙΑΒΑΣΑ σ' ἔγκριτη πρωινὴ ἐφημερίδα τῶν
Ἀθηνῶν: «Ἰδοὺ ὁ πύργος τοῦ Ἀϊφελ, ἰδοὺ καὶ τὸ
πήδημα» εἶπε ὁ 29χρονος Νεοζηλανδὸς Ἀλαν Τζῶν
Χάκκεϊ καὶ ῥίχτηκε σὺν κενό, ἀπὸ ἐξώσι τῶν πύρ-
γου 115 μέτρα ὕψος· εἶχε ὅμως δεμένα τὰ πόδια του
μ' ἐλαστικὸ σκοινὶ πὺν σταμάτησε τὴν μετεωρικὴ πτώ-
σι του, μὲ ταλαντεύσεις ἀναιριχαστικὲς σὺ 25 μέ-
τρα πάνω ἀπὸ τὸ τοιμέτιο. Οἱ τουρίστες πῆραν τὴ
φωτογραφία τῆς ζωῆς τους. Τὸ ἀνθρώπινο ἐκκρε-
μὲς φοροῦσε γιὰ τὴν περιστάσι θελάδα κι ὅταν προσ-
γειώθηκε ὁμαλὰ ἀνοίξε μὲ φίλους σαμπάνιες καὶ
γιόρτασε τὴν ἐπιτυχία τῶν ὑπολογισμῶν του. Κάποια
στιγμὴ δήλωσε: «ἐκεῖνο πὺν μὲ προβλημάτισε εἶναι
τὸ ἀκριβὲς μῆκος τοῦ σκοινοῦ. Ἀν εἶναι πολὺ κοντό,
τὸ τελικὸ ἐμφῆ δὲν λέει τίποτα. Ἀν πάλι εἶναι πολὺ
μακρὺ...».

—Ἀπλὸς ἐπιδειξιωματῆς; Ψυχαθενῆς; Δέσμιος
τῆς ρουτίνας πὺν θέλησε νὰ τὴ σπάσει μὲ κάτι «συγ-
κλονιστικό»; Τί ἀπ' ὅλ' αὐτὰ ἢ τί ἄλλο; Κι ἂν γιὰ
χάρη κάποιου σκοποῦ ἢ ζωῆς του λίγο μειράει, δὲν
εἶναι καλλίτερα ὁ σκοπὸς αὐτὸς νὰ ῥαὶ ἀλτρουιστι-
κός, ἐν πάσι περιπτώσει, γιὰ τὸν ἄνθρωπο;

ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Μητροπολίτου Πατρῶν

ΝΙΚΟΛΑΗΜΟΥ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ
ΤΟΜΟΣ Α'

Ἀκάθιστος Ὑμνος· Ἡ Ὡδὴ τῆς Θεοτόκου·
Θεομητορικὸν Ἑορτολόγιον (Γενέσιον, Εἰσό-
δια, Εὐαγγελισμός, Κοίμησις, Ἀπόδοσις),
Σύναξις, Ὑπαπαντή, Ζωοδ. Πηγὴ, Ἀγία
Σκέπη, Τιμία Ἑσθῆς, Ἀγία Ζώνη, Ἑορταὶ
θανμάτων καὶ Εἰκόνων Της).

Ἐνας ἀνεκτίμητος «πανδέκτης», πραγματικὸ
θησαύρισμα κηρυγμάτων ἐποικοδομητικοῦ περιεχο-
μένου, πὺν ἀνταποκρίνεται σὺς λειτουργικὲς καὶ
εορτολογικὲς ἀπαιτήσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλη-
σίας.

Σελίδες 516, δεχ. 800.

Γράψατε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασίου 1 —
115 21 Ἀθήνα (τηλ. 722.8008).

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγατσάνιου 2, Πλατ. Κλαυ-
θμῶνος, τηλ. 322.8637.

ΙΕΡΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΟΙ ΣΤΟ ΠΛΕΥΡΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

Στο κενό έπεσαν, όπως αναμενόταν άλλωστε, οί προσπάθειες ώρισμένων κέντρων αποφάσεων, να εμφανίσουν διασπασμένο το Ίερατείο στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που προέκυψαν μετά την ψήφιση του Νόμου 1700)87 «για τη ρύθμιση θεμάτων έκκλησιαστικής περιουσίας». Όπως είναι ήδη γνωστό, επιδιώχθηκε να φανεί ότι Ίερείς και Διάκονοι δεν συμφωνούν με τη στάση της σεπτής Ίεραρχίας, ή οποία δεν υποχωρεί και αγωνίζεται να μη εφαρμοσθεί ο παραπάνω νόμος. Η πραγματικότητα, όμως, ήταν οδυνηρή για τους κύκλους αυτούς:

Σύσσωμο το Ίερατείο τάχθηκε στο πλευρό της Ίεραρχίας. Στις τακτικές ή έκτακτες Ιερατικές Συνάξεις όλων σχεδόν των Μητροπόλεων, αβθόρμητα και με συγκινητική όμοφροσύνη, παρησία και αποφασιστικότητα Ίερείς και Διάκονοι διακήρυξαν την ανυποχώρητη θέση τους, να αγωνισθούν στο πλευρό της Ίεραρχίας για τη δικαίωση της Έκκλησίας.

Άπο τα Ψηφίσματα που όμόφωνα έκδόθηκαν στο τέλος των Ιερατικών Συνάξεων, διαπιστώνει κανείς το ύψηλο φρόνημα, την μετά λόγου και γνώσεως καταδίκη των αντικανονικών και αντισυνταγματικών διατάξεων του διαβόητου νόμου 1700)87 και την απόφαση Ίερέων και Διακόνων να μη υποστείλουν τη σημαία του Άγώνος.

Στόν «Έφημέριο» κοινοποιήθηκαν αρκετά από τα έν λόγω Ψηφίσματα. Μνημονεύουμε (κατ' αλφαθητική σειρά) των Ίερέων των Ί. Μητροπόλεων: Ζιχνών και Νευροκοπίου, Θήρας, Ίερισσοῦ - Άγίου Όρους και Άρδαμερίου, Κορίνθου, Λευκάδος και Ίθάκης, Μαρωνείας και Κομοτηνής, Μυτιλήνης και της ήμιαυτονόμου Έκκλησίας της Κρήτης (Α΄ Παγκρήτιο Συνέδριο).

Υπήρξαν, έν τούτοις, και ελάχιστοι - ελαχιστότατοι κληρικοί που δεν συντάχθηκαν με το

Του κ. Εὐαγγέλου Π. Λέκκου

Σώμα των Ίερέων και Διακόνων στόν προκείμενο άγώνα. Γι' αυτούς εὔστοχα σημειώνεται στο Άνακοινωθέν του Παγκρητίου Συνεδρίου: «... Οί όλίγοι αυτοί κληρικοί, είτε άκατατόπιστοι είτε φανατικοί είτε προσκολλημένοι σε οργανώσεις κοσμικές και κομματικές και που θέτουν επάνω από τον Χριστό και την Έκκλησία του επιδιώξεις και συμφέροντα και άλλες ιδεολογίες, άς είναι θέβαιοι πώς δεν όρθοτομούν την αλήθεια και δεν αγωνίζονται για την αληθινή πίστη. Ο κληρικός μπορεί να έχει σαν Έλληνας πολίτης την ιδέα του αλλά ποτέ εις θάρρος της θρησκευτικής και έκκλησιαστικής ιδιότητας και αποστολής του. Άγκαλιάζει τους πάντες και μοχθεί για την αλήθεια που είναι μία, ό Χριστός και ή Έκκλησία Του και ένας ό σκοπός, ή σωτηρία ψυχών».

ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΕΚΚΛΗΣΗ: «ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΙΕΡΕΥΣ»

«Ζητείται Ιερεύς» διατεθειμένος να αποσπασθεί στην Ί. Μητρόπολη Νουβίας (Χαρτούμ): Ο Σεβ. Νουβίας κ. Συνέσιος, με έγγραφό του προς την Ί. Σύνοδο της Έκκλησίας της Ελλάδος, παρακαλεί να αποσπάσει άγαμο κληρικό στο Χαρτούμ. Στόν κληρικό αυτό προσφέρεται κατοικία, τροφή, υπηρεσία, τηλέφωνο, φώς και νερό δωρεάν. Επίσης, άν είναι πτυχιούχος Θεολογίας θα διορισθεί και στο Γυμνάσιο - Λύκειο του Χαρτούμ, όποτε θα λαμβάνει και δεύτερο μισθό, μέσω της εκεί Έλληνικής Πρεσβείας. Εάν δεν είναι πτυχιούχος θα του καταβάλλεται μόνον ό μισθός του Έφημερίου από την Έλληνική Κοινότητα.

Όσοι επιθυμούν να αποσπασθούν στο Χαρτούμ άς γνωρίζουν ότι το κλίμα εκεί είναι κατά μέν το θέρος θερμόν, όπως των Άθηνών, ξηρόν όμως. Για περισσότερες πληροφορίες Έξαρχία του Πατριαρχείου Άλεξανδρείας, Αιτωλίας 30, 115 23 Άθήνα (τηλ. 643.3105).